

Laja Laka Ma YOWANI Kugu

Lende 'Ba Boko'ba

¹ Molo gba kinza ko'ba doliṅo nime dē lende 'ba Boko'ba ēdī 'deni molo. Bo ēdī bi koto ti Boko'ba kina bo gbī rō Boko'ba.

² Bo ēdī molo ti Boko'ba di bi 'ba tisaki bicī doliṅo nime.

³ Bo na me Boko'ba ko'ba wa pili 'ba doliṅo naga nime ti bo. O'ba wa ma koto moto te dē du kinza bo teyi.

⁴⁻⁵ Bo na rō ṅgira'da 'ba didī ma laka. Didī nima na 'deni rō bi kopo zi bilaka lesi ame kēdī koyi bi 'deni mī gō bi kōlu. Kina bi kōlu ikali dē kpe tiyōlu mo yaga.

⁶⁻⁷ Boko'ba oja bō moto kidēkī möyī mo rō Yowani kako tiya lende 'ba bi kopo nima zi bilaka 'dō lijē pili ki'di dōnnī gomo.

⁸ Yowani na dē rō bi kopo mo nima. Tine ndobo abo ṅge rō tiya lende mo zi bilaka.

⁹ Omba bi kopo nima na rō bi kopo ma laka. Bi kopo nima ēdī kako mī doliṅo nime 'dō kiyopo bi zi bilaka pili.

¹⁰ Tine lende 'ba Boko'ba ēdī 'ba bo 'deni molo mī doliṅo nime, ame Boko'ba ko'ba doliṅo 'deni pele ti bo tine bilaka mo ga oro bo dē.

¹¹ Bo ari mī doyyayi abo tine bilaka abo ga o'doko bo dē.

¹² Kina me bilaka ame ga ko'doko bo ki'di dönñi go lende abo ne, bo i'di lijë 'deni ro kole 'ba Boko'ba.

¹³ Bilaka na de köyö lijë molo tara ro kole 'ba Boko'ba. Tine bo Boko'ba na ki'di lijë ro kole abo ga.

¹⁴ Lende mo tönë bo na ma kako 'deni ro bilaka lesi koloma mi löngö ze. Kina me do'jake bo 'deni ti löbu abo 'ba kole koto 'ba Boko'ba ame kako di zi 'bu bo tileme mi këyi ti lende ma kodoro mo.

¹⁵ Bo na Yowani kiya lende abo te, “Bo tönë moloma tiya lende abo miya te bo edi kozi kako di goma ne, bo na me ame miya te bo mbiri löbu di doma ne. Römöyi molo gba kinza köyö ma de bo edi 'ba bo 'deni molo.”

¹⁶ Bo na me kö'bö 'deni nduwë ti'di yëyi 'ba Boko'ba zize ti mi këyi abo.

¹⁷ Boko'ba i'di kö'du ki'di abo ti Musa. Tine mi këyi abo ti lende laka abo bo ileme ti Yësu Kurisitö.

¹⁸ Boto moto inza ame ko'ja Boko'ba. Yësu bo na nge ro kole koto 'ba Boko'ba ame bo kö'bö nburu bi koto ti Boko'ba. Kina me bo ki'di ze 'deni dikalike Boko'ba.

Yowani Bo Bapatisi

(MT 3:1-12; MK 1:1-8; LK 3:1-18)

¹⁹ Lende ame ga Yowani kiya go lende 'ba Yësu ne kina me. Mi kada ma do koto moto na turu 'ba Yerosalema koja bo akumu ni ti lewi moto ga kari kititi Yowani odo tara ne bo ye mo na.

²⁰ Kina odo lijë kari 'deni kititi bo, tine bo andi de go ro bo di zinni, bo iya te, “Ma Kurisitö ame

Boko'ba kēdi koja kako doliŋo nime bine ne na dē.”

²¹ Kina lijē kēnyī kititi bo, iya te, “Ni Eliya na?”

Bo iya te, “Ma Eliya na dē.”

Lijē iya te, “Ni na ro bo kumē lende 'ba Boko'ba mo tōnē?”

Bo iya te, “Ee.”

²² Kina lijē kēnyī kititi bo, iya te, “Ne tine ni yē mo na? Iya rōyī zize 'do dari diya zi ya ame ga koja ze ne.”

²³ Yowani ēnyī kileki dōmo zīnni, iya te, “Ēdi kōzo akugu 'ba Yesaya ma tōnē kiya te, 'Bo mōto ēdi kuwōwō do bo di yī mōkō kiya te, “Ilenoke kori zi ŋere,” ' ne.”

²⁴ Kina ya mōto ga ame Parosi ni koja ne kititi Yowani,

²⁵ iya te, “Ne me kiya te ni Kurisitō ame Boko'ba kēdi koja kako doliŋo nime ne na dē, ni Eliya na dē gbī kina ni bo kumē lende 'ba Boko'ba tōnē na dē gbī, ne ēddi kodo mini 'ba bapatisi do bilaka go wa'di?”

²⁶ Bo iya te, “Ndobo ma na ro to'do bapatisi do bilaka ti mini. Ne bo mōto ēdi le'jete tiye bine. Kpe ikalike bo dē.

²⁷ Bo ēdi kako to'do ndobo di pōtō ma bine. Bo mbiri kebe ma. Ma 'bama mēdi titiyi. Wari abo pele mō'bo dē tope mo.”

²⁸ Wa nime o'do rōni di Betaniya kapa yōpō 'ba Yaradene ma kari yībī. Kina Yowani koloma ro todo mini 'ba bapatisi do bilaka di yayi.

Kamölö 'Bo'bi 'Ba Boko'ba

²⁹ Mī bi kēzē mōto na bo ko'ja Yēsu kēdi kako zi bo. Kina bo kēnyī kiya zi bilaka naga nima,

bo iya te, “Oṅṅoke ti, kamölö 'bɔ'bi 'ba Boko'ba tönë kēdī kumu 'dɔ kombi laɲba 'ba lende kēnyë 'ba bilaka pili ne bo na me 'dë.

³⁰ Bo na tönë moloma tiya lende abo, miya te bo ëdī kozi kako di gɔma ne, bo na mbiri löbu rɔ dɔ kiteli di dɔma. Römöyī molo gba kinza köyö ma dë bo ëdī 'deni molo.

³¹ Ma gbī mikali bo dë molo ɔdɔ bo yë ga na. Kina me mako 'deni mo'dɔ bapatisi dɔ bilaka ti mini 'dɔ mileme bo zi bilaka ze ga 'ba Yisarele.”

³²⁻³³ Kina Yowani kēnyī ṅgī tīyētī gɔ wa ame ga ko'dɔ rōnnī ne kɔzɔ a nime te. Bo iya te, “Molo mikali bo dë ɔdɔ bo yë na. Tine Boko'ba bɔ koja ma tako to'dɔ bapatisi dɔ bilaka ti mini nime na kiya zö tēgë, ‘Ti ko'ja Nyī Kɔtɔ Laka 'deni ṅgī kēdī kako bēri di mītɔrɔ koloma dɔ bo. Bɔ nima bo na rɔ bɔ ame kēdī kako 'dɔ ko'dɔ bapatisi dɔ bilaka ti Nyī Kɔtɔ Laka ne.’ Kina me mo'ja Nyī Kɔtɔ Laka 'deni kēdī kako bēri di mītɔrɔ kɔzɔ matukpuru tara kako kö'bö ṅgī dɔ bɔ nime bine.

³⁴ Mo'ja 'deni ti kɔmɔ ma. Kina me mēdī miya ziye bɔ nime bo na rɔ kole 'ba Boko'ba.”

Tisaki Tösö Gɔ Yësu

³⁵ Mī bi kēzë mɔtɔ 'böwu gbī ko'ja bo kēdī ti bɔ kösö gɔ bo ga ma riyö mɔtɔ ga,

³⁶ na bo ko'ja Yësu ṅgī kēdī kilīngere kebe yayi. Kina bo kiya zi bɔ kösö gɔ bo naga nima, bo iya te, “Oṅṅoke tɔ ma. Kamölö 'bɔ'bi tönë Boko'ba kēdī kumu 'dɔ kombi laɲba 'ba lende kēnyë 'ba bilaka pili ne, bo na me 'dë.”

³⁷ Kina ɔdɔ ya riyö tönë ga kuwö lende nime te yɔ, na lijë kēnyī ṅgī kösö gɔ Yësu.

³⁸ Kina ɔɔo Yēsu kuyi kɔmɔ bo yi'bōwu tine, bo o'ja ya riyo naga nima ŋi kedi kozi go bo. Kina bo kititi lijē, bo iya te, "Tondo?"

Lijē enyi kileki kiya zi bo tēgē, "Rabi," ame 'jo 'ba lende mo tēgē bo kɔmɔ kiyandi, "Eddi koloma yala?"

³⁹ Bo iya te, "Ako koŋɔke."

Bo iya tara rōmōyi go bi edi 'deni ro mi dokopiyari. Kina lijē kari ŋi ko'ja bi ame bo kedi koloma teyi ne. Kina lijē kō'do ŋi yayi mi korɔndɔ mo nima.

⁴⁰ Bo ma kɔtɔ di mi lōŋgō ya riyo naga nima, mōyi mo ro Andareya löndö 'ba Simona Pitörö ni.

⁴¹ Kina bo kēnyi ŋi kari zi bo löndö bo Simona, bo iya te, "Bo tönē Boko'ba koja 'do kako tokonyi ze bilaka abo ga ne, do'ja bo 'deni. Bo tönē 'bu ze löbu ga kidēki mōyi bo ro Masiya ne." (Mōyi kɔtɔ nime kina ma gbi kidēki ro Kurisitö ne.)

⁴² Kina Andareya ko'de Simona ŋi kako zi Yēsu. Bo oŋgo do Simona. Kina bo kiya te, "Mōyi yi ro Simona 'ba Yowani, ne ti mi'di mōyi yi ro Kepa." (Mōyi kɔtɔ nime kina ma gbi kidēki ro Pitörö ne ame 'jo 'ba lende mo tēgē dōku.)

Pilipö Ni Ti Natinēlē

⁴³ Mi bi kēzē mɔtɔ na Yēsu kēnyi ŋi kari Galilaya. Kina bo kari ko'ja Pilipö ŋi di yayi. Bo iya te, "Ako kösö goma."

⁴⁴ Pilipö di mi bilaka 'ba Betesayida doyyayi 'ba Andareya ni ti Pitörö.

45 Kina Pīlipō kari ko'ja Natīnēlē ŋgī, bo iya te, “Bɔ tōnē Musa ni ti bɔ kumē lende 'ba Bɔko'ba mɔtɔ ga ma dɔgba naga kiya lende abo ne, do'ja bo 'deni. Ugu lende 'deni mɔlo mī buku 'ba Bɔko'ba gɔ kō'du abo, kina me le'jete bo ēdī 'deni mī lōngō ze. Bo na rɔ Yēsu kole 'ba Yesepa di mī gawo 'ba Nazareta.”

46 Natīnēlē iya te, “Nazareta ni naga nima, lende laka wa'di ga na ti kɔdɔ di teyi?”

Pīlipō ileki gɔmo, iya te, “Ee, ako koŋgɔ titi ti kōmōyī.”

47 Kina ɔdɔ Yēsu bo koŋgɔ Natīnēlē 'deni kēdī kako zi bo, bo iya te, “Oŋgɔke, bɔ nime bo na rɔ kupō ma laka 'ba Yisarele. A mɔtɔ rɔ bēti inza rɔ bo.”

48 Natīnēlē ititi bo, iya te, “Ikali ma tondo ga?”

Bo iya te, “Mɔlo gba kinza Pīlipō kīdēki yi dē, mo'ja yi 'deni mɔlo kēddī koloma bīcī ŋgērī kēlu nima yayi.”

49 Bo iya te, “Bɔ kɔmɔ kiyandi, nī na ŋgī rɔ kole 'ba Bɔko'ba. Nī na rɔ ŋere ze 'ba Yisarele.”

50 Bo iya te, “Wa'di mo ga na te? Lende nime miya zīyī bine, miya te, mo'ja yi 'deni mɔlo kēddī koloma bīcī ŋgērī kēlu ne, kina me kikali ma 'deni gɔmo rɔ kole 'ba Bɔko'ba? Lende 'bī ele sowa. Ne lende nime ko'ja tōne ne, ma titi mo na gba. Ma lōbu mo ga ēdī gba ame ɔdɔ ko'ja, lende mo ēdī kigayi yi.

51 Kina me mēdī miya ziye, kada mɔtɔ ti ko'jake mītɔrɔ kurōgō rōnī 'deni yaga rɔ gbōŋō. Kina ti koŋgɔke malayika 'ba Bɔko'ba 'deni kēdī kilēlē rōnnī kari tɔrɔ kako bēri zi kole 'ba bilaka lesi.

Lende ma naga nime mēdi miya ne me rō lende ma laka.”

2

Karama 'Ba Gbe Mi Kana

¹ Di pōtō tō'dō dō riyō tine karama 'ba gbe ēdi Kana mī dōyayi 'ba Galilaya. Ma 'ba Yēsu ni ēdi bi 'ba gbe nima yayi.

² Kina Yēsu ni ēdi gbī yayi ti bō kōsō gō bo ga.

³ Kina layi kote rōnī ngī, tine na ma 'ba Yēsu ni kēnyī kari kiya zi bo, iya te, “Oṅgō te, layi inza kpe.”

⁴ Bo iya te, “Iya, nī na dē 'dō kiya ndōbo zō. Kada 'ba tileme ma ōmō dē gba.”

⁵ Ma bo iya zi ya ame ga kēdi koja laja mī gō bi 'ba karama yayi ne, iya te, “O'doke wa pili ame ga bo kēdi kiya ziye ne.”

⁶ Dōmīrī 'ba kete mini ma lōbulōbu ēdi modōkōtō yayi ame kose 'deni di mī dōku ne. Dōmīrī naga nima ma kōtō ēdi koto sapiya ṅbō muyi. Kete naga nima na gō dōlētī 'ba Yūdaiyi ni rō a 'ba turōgō rō wa.

⁷ Kina Yēsu kiya zi bō koja laja naga nima, iya te, “O'deke mini koso mī wa naga nime.”

Kina lijē ko'de mini ngī mī kete tōnē ga koso koriya ti kpamo.

⁸ Kina bo kiya zīnnī, bo iya te, “Unōke di mī kete naga nima kotoke kari zi bō dō gbe nime 'dē.”

Kina lijē kunō ngī koto kari.

⁹ Bō dō gbe nima inene mini tōnē Yēsu kuyi 'deni rō layi ne ngī, tine bo ikali dē unō di yala.

Bo koja laja naga nima na nge kikali. Kina bo do gbe nima kënyì kiya zi mē'dē 'ba nyiti,

¹⁰ iya te, “Bilaka pili ēdī koja layi ma kata na titi dɔgba zi n̄ba 'bēnnī ga. Kina ɔdo layi ka'da n̄ba 'deni tine na 'jaa kēdī koja sin̄ga ma kēpī mo. Ne 'beye tɔ nime layi ma laka na za kusuke dɔmo n̄bō ko'ja kabate.”

¹¹ Yēsu o'dɔ gɔ koto ma dɔgba abo nime 'deni di Kana. Kina bo kōsō gɔ bo ga kikali bo n̄gī gɔmo rɔ kole 'ba Boko'ba.

*Tɔdo 'Ba Yēsu Mī Reki 'Ba Rō Löbu
(MT 21:12-13; MK 11:15-17; LK 19:45-46)*

¹² Di pötö lende nima na Yēsu ni kënyì n̄gī ti ma bo ni ti löndö bo ga ti bo kōsō gɔ bo ga kari Kaparanoma. Lijē kari koloma mbowa yayi.

¹³ Kina ɔdo kada 'ba karama ma löbu 'ba Yudayi ni ame kidēki möyī mo rɔ Pasaka ne kola 'deni n̄gosi tine, Yēsu ni ēnyī n̄gī kari Yerosalema.

¹⁴ Tine ɔdo bo kōmō 'deni yayi, bo iteli n̄gī kari mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba. Bo ari ko'ja bo ndögö ni kototo rōnnī 'deni yayi kēdī ga rɔ tugö sa ni ti kamölö ni ti matukpuru ni. Ya mɔto ga kēdī 'bēnnī tutē girisi.

¹⁵ Kina bo kogba kabi n̄gī koli rɔ nyo'bo bo kari koga lijē timo yaga di yayi ti kamölö ni ti sa 'bēnnī naga nima. Kina bo kitin̄gī do tarabiza 'ba bo kutē girisi ni n̄gī bēri. Girisi mo ga kolodo kiyēyī rōnī mī yayi.

¹⁶ Bo iya zi ya ma kēdī 'bēnnī rɔ tugö matukpuru naga nima, bo iya te, “Ēnyike yaga ti e'be naga nima di bine. Rō 'ba 'bu ma nime kinza ko'doke dē kpe rɔ bi 'ba ndögö.”

17 Lende nime i'di bo kōsō gō bo ga ṅgī komeri lende ma tōnē kugu 'deni molo mī buku 'ba Boko'ba ne, ame kiya te, “Lende 'ba gō rō 'bī nime Boko'ba oṅma dōkī'dī ma ṅgī kōzō pa'do tara.”

18 Kina turu 'ba Yudayi ni kēnyī kititi bo, lijë iya te, “Nī, lende 'bī naga nime ko'do ne, wa'di ga na ti ko'do tōne ame 'do dikali yi timo rō ma laka omba Boko'ba na ṅgī koja yi tako toga bilaka naga nime yaga?”

19 Bo ēnyī kileki kiya zīnnī, bo iya te, “Rō 'ba Boko'ba nime, odo kitikoke yaga, ti mo'do kileki teyi rō ma la'ja mī tō'dō do mota.”

20 Lijë iya te, “Rō nime to'ba mo oto bilaka ṅbō kōmō kōō 'butē sowō dōomu dōokoto. Ti kō'bo to'ba mo kileki teyi rō ma la'ja ṅge mī tō'dō do mota?”

21 Dēmba lijë ikali 'jō 'ba lende abo nima dē. Bo ēdī za kiya yida rō bo.

22 Kina odo bo kēnyī kodo 'deni yaga di mī tōlē tine, kina 'jaa bo kōsō gō bo ga kēnyī tomeri gō lende tōnē ga. Kina lijë kikali 'jaa omba lende nime ēdī 'deni ṅgī rō ma laka kōzō lende ma tōnē kugu mī buku 'ba Boko'ba ne.

23 Ko'ja bo kēdī Yerosalema yayi mī kada 'ba karama 'ba Pasaka nima, bo oloma 'deni to'do lende mōto ga ame lende mo kigayi bilaka ne, kina lijë kikali ṅgī bo ako di zi Boko'ba.

24 Tine bo ikali lende 'bēnnī ga me rō kōtokoto. Kina bo o'doko dē tiya lende abo ga pili zīnnī.

25 Bo ikali lende 'ba dōkī'dī bilaka me rō kōtokoto kinza ma bōto kiya zi bo.

3

Yësu Ni Ti Nikuduma

¹ Bɔ Parosi mɔto kidëki möyi mo ɔ Nikuduma ɔ ma koto mɔto di mi löngö turu 'ba Yudayi ënyi kako zi Yësu ɔ mi korondo.

² Bo ilende zi Yësu, iya te, “Bɔ komo kiyandi, dikali ngi ɔ ma laka Boko'ba na me koja yi kako tiyandi komoze. Römöyi ma kiya te Boko'ba kinza tiyi dene inza kikali to'do lende naga nime.”

³ Yësu iya te, “Ro ma laka miya ziyi, odo kiya te kileki köyö bilaka mo de 'böwu ɔ ma la'ja to'ja nere löbu 'ba Boko'ba nime zi bo mo inza du te.”

⁴ Nikuduma iya te, “Bilaka ame 'deni mbiri ɔ bulöbu te ne ti kileki köyö 'böwu ɔ ma la'ja totondo mo ga? Bo ti kileki 'böwu tondo kodo mi ma bo 'do kënyi köyö bo 'böwu ɔ ma lölöwö? A mɔto inza kikali to'do roni tara.”

⁵ Yësu iya te, “Ro ma laka miya ziyi, boto mɔto inza kikali todo mi nere löbu 'ba Boko'ba odo kiya te köyö bo mo de 'böwu titi ti mini 'ba bapatisi gbi ti Nyi Koto Laka.

⁶ Löyö 'ba bilaka lesi ɔ 'ba dolinjo nime, ne löyö ame ɔ 'ba Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba i'di bilaka ɔ 'ba Boko'ba.

⁷ Kina me medi miya 'deni ziye, kpe pili o'doko 'do ki'dike köyö ye ɔ ma la'ja. Lende nime igayi yi totondo?

⁸ Lende 'ba töyö wa ɔ ma la'ja ti Nyi Koto Laka nime edi kozo lende 'ba lili ame kedı kome ne tara. Uwö birɔ mo ngi laka, ne go bi ame kisasi tome di teyi ne, ikali de. Ikali de gbi odo ako di yala kina edi kari yala.”

⁹ Nikuduma iya te, “Töyö bilaka rɔ ma la'ja nime, 'dɔ ko'dɔ lende mo tondo?”

¹⁰ Yësu ileki kiya zi bo, iya te, “Lende nime dëne 'dɔ kikali 'deni mɔlo. Ne o'ja ni ŋgi rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi ma löbu 'ba bilaka 'ba Yisarele 'di?

¹¹ Rɔ ma laka miya ziyi, wa ame ga do'ja ti kɔmɔze dikali 'deni gbï laka ne, na me dëdi diya ziye. Ne kpe ebeke kilagike 'böwu yaga di rɔmo.

¹² Wa ame ga rɔ 'ba dɔliŋɔ nime, ɔdɔ miya lende mo pele ziye, ilagike aa yaga di rɔmo. Ne ɔdɔ mënyi miya lende 'ba wa 'ba dɔyayi 'ba mitorɔ ziye inza kilagike gbï di rɔmo?

¹³ Bɔtɔ ma kɔtɔ mɔtɔ ari dë mitorɔ ame 'dɔ ko'de lende mo kako bine. Kole 'ba bilaka lesi na ŋge kɔtɔ kako di mitorɔ.

¹⁴ Ŋŋɔke, kɔzɔ mi kada ma mɔlo tönë ga ame 'bu ze löbu ga kedi mi mökö ne, Musa o'bo'bi 'bilëŋi rɔ murë kowe dɔ ŋgëri tɔrɔ 'dɔ ɔdɔ bilaka ame kedi köle ne kɔŋɔ kinë mo 'deni, 'dɔ kɔmɔ ŋgi yaga. Kole 'ba bilaka lesi edi gbï tara. Ti kutöti bo 'deni dɔ ŋgëri tɔrɔ

¹⁵ 'dɔ ya ame ga pili ki'di dönni 'deni gɔ lende abo ne kedi ti didi ma ŋburunburu.

¹⁶ Ŋŋɔke akɔ'ɔ 'ba Boko'ba te, römöyi Boko'ba ɔ'ɔ bilaka rɔ mbëmbë. Kina me bo koja kole kɔtɔ abo 'deni kako köle bine, 'dɔ lijë ame ga pili ki'di dönni 'deni gɔ lende abo ne köle dë kpe tine gɔ kedi ti didi ma ŋburunburu.

¹⁷ Boko'ba oja kole abo nime dë kako dɔliŋɔ bine todɔ karama dɔ bilaka 'ba dɔliŋɔ. Tine bo oja kako tɔmɔ bilaka di mi tölë.

¹⁸ Bilaka ame ga ki'di dönni 'deni ŋgi rɔ ma laka gɔ lende abo, ɔdɔ karama dë kpe dɔmo. Ne

ya ame ga ko'doko dē ti'di dōnni go lende abo ne, odo karama 'deni molo domo go ame lijē kilagi lende 'ba kole koto abo nime ne.

¹⁹ Boko'ba odo karama 'deni do bilaka kozo a nime te. Bo i'di bi kopo abo 'deni 'do koyi bi doliho nime. Ne bilaka ebe e'benni za to'do lende kenyē, ko'doko bi kopo nime dē. Bi kolu na za lijē ko'doko.

²⁰ Bilaka ame ga ro bo ko'do lende kenyē ne o'doko dē 'do kileme lende kenyē 'benni ga yaga go bi kopo. Kina ki'di lijē ko'ji bi kopo ngi sowa. Lijē o'doko dē tako go bi ame bi kopo kedi koyi roni teyi ne.

²¹ Bilaka ame ga ro bo ko'do lende laka 'ba Boko'ba ne, lijē na kako 'benni 'deni go bi kopo 'do kileme omba ama lijē kedi ko'do naga nima lende laka 'ba Boko'ba na."

Yēsu Ni Ti Yowani

²² Yēsu ni enyi ti bo kosō go bo ga kari mi kapa doyayi 'ba Yudayi. Na bo kari koloma mbowa tinni yayi to'do bapatisi.

²³⁻²⁴ Mi kada mo nima Yowani edi gbi ro to'do bapatisi do bilaka di Ayinona ame ngosi dongoila Salima ne, romoyi bi mo nima na ti mini teyi ro mbembē. (Ko'ja turu ki'di Yowani dē gba mi maboso.) Na bilaka koloma ngi ro tolo kari zi bo yayi mi bapatisi.

²⁵ Turu moto 'ba Yudayi enyi to'do kowasa ti bo kosō go Yowani ga go lende 'ba dōletī 'ba akurōgō ame 'do ki'di bilaka kedi ro ma kopo komo Boko'ba ne.

²⁶ Kina lijē kenyi ngi kari zi Yowani, lijē iya te, "Bo komo kiyandi ze, ne ro ma tondo na bo

nime 'dē gönyī pöpö ma kapa ma 'dē yayi ne tönē koloma rō tiya lende abo zize ne, bo kēnyī 'deni to'do bapatisi? Kina me bilaka kēnyī 'deni pili kēdī kolō kari zi bo.”

²⁷ Yowani ileki zinnī, iya te, “Boto ma koto moto ikali dē to'do ndobo moto odo kiya te Boko'ba na dē ngi ki'di zi bo.

²⁸ Uwöke lende ma tönē moloma tiya mo ziye ne, miya te ma Kurisitö ame Boko'ba kēdī koja ne na dē. Kina miya 'deni tönē gbī ziye bine, miya te Boko'ba oja ma tōti dogba 'do bo nima kozi 'jaa kebe goma.

²⁹ Ndobo ma ēdī kozo gbe tara. Mē'dē 'ba nyiti na nge kēdī kogbe nyiti tine 'joko ēdī gbī ti mi kēyī di bi tongo lango 'ba bo löndö bo. Mi kēyī ma ēdī gbī tara go wa nime Kurisitö kēdī ko'do ne.

³⁰ Kurisitö bo na ti kēdī mbiri di doma tine ti mēdī 'bama nge mbowa.

³¹ Römöyī bo ame kako di mitoro ne, bo na mbiri di do bilaka pili. Ne bo ame ro kole köyö 'ba dolingo nime kako dē di mitoro ne, ikali 'ba bo nge tiya lende 'ba wa 'ba dolingo nime. Bo ame kako di mitoro ro lobu 'ba do bilaka ne,

³² bo iya 'ba bo ro lende ame ga bo ko'ja kina bo kuwö gbī di mitoro ne. Tine bilaka enyi ngi kilagi lende abo.

³³ Lende kodoro 'ba Boko'ba ileme roni 'deni ti ya ame ga kuti domo ne.

³⁴ Bo nime Boko'ba koja kako dolingo bine ne, Boko'ba i'di Nyi Koto Laka abo 'deni pili zi bo. Lende 'ba Boko'ba na me ngi bo kēdī kiya.

³⁵ Boko'ba o'o kole abo nima ro mbembē. Kina me bo ki'di közi kakpa 'ba do wa pili 'deni teyi.

³⁶ Bilaka ame ga ki'di dönñi gɔ lende abo ne, lijë ti kēdi ngi ti didi ma ŋburunburu. Ne ya ame ga koro lende abo dē ne, lijë inza ko'ja didi ma ŋburunburu. Ya löbu 'ba Boko'ba nime ēdi kako dönñi.”

4

Yēsu, Mini 'Ba Didi

¹⁻² Parosi ni uwö lende mo tēgē bilaka ma kēdi kari mi bapatisi zi Yēsu na konzi 'deni ngi rɔ mbēmbē kebe ma kēdi kari zi Yowani. Dēmba tine Yēsu o'do bapatisi ɔto dē du te do bɔto ma kɔto mɔto. Tine bɔ kōsɔ gɔ bo ga na ŋge kēdi ko'do.

Kina ɔdo Yēsu bo kikali 'deni Parosi ni uwö lende nime 'deni te tine,

³ bo ēnyī ngi di Yudayi yayi tileki tari Galilaya.

⁴ Bo ari kebe gɔ kori ma kudö kebe mi dɔyayi 'ba Somorona.

⁵ Bo ari kōmō mi doliŋɔ mɔto 'ba Somorona kidēki möyi mo rɔ Sukara ŋoli ŋgila nyaka ma tönē Yakoba ki'di mɔlo zi kole abo Yesepa ne.

⁶ Daa 'ba Yakoba ēdi yayi.

Kina ɔdo lijë kōmō 'deni kpa daa nima yayi Yēsu 'deni rɔ gomɔ di zi lingere. Kina bo koloma ngi bēri kpa daa yayi.

⁷⁻⁸ Mi zana kada ko'ja bɔ kōsɔ gɔ bo ga kari 'deni mi gawo tugö akonyo zinni, na 'ja mɔto rɔ Somorona kōmō ngi yayi tunö mini. Kina bo kiya zi 'ja nima tēgē, “I'di mini zö.”

⁹ 'Ja nima ēnyī kiya zi bo, iya te, “Owa, ma rɔ Somorona. Ni Yudayi nime ebe kidēki mini di

zö rɔ ma totondo?" Loko iya tara römöyī Yudayi odo'bo rönni dē gɔ kpa kilali kɔtɔ ti Somorona.

10 Kina bo kileki kiya zi 'ja nima, bo iya te, "Ikali wa ame Boko'ba ko'doko ti'di mo ziyi ne dē. Kina ma gbī ikali ma dē, ma bo mīdēki mini di ziyi nime. Dēne 'dɔ kēddi kititi ma ra gɔ mi'di mini 'ba didi ma laka ziyi."

11 Loko iya te, "Daa kalo nime, kina inza gbī ti a 'ba tunō mini yɔ. Ti kunō mini mo totondo?"

12 O'doko to'do röyī, iya te nī na kebe 'bu ze löbu Yakoba ame kole daa nime zize ne? Lijē oloma tuwē mini di teyi bine ti kole abo ga kpaki ti kamölö abo ga."

13 Bo iya te, "Bo ame kuwē mini daa nime koda mini ēdī gba ko'do kada mɔtɔ.

14 Ne bo ame kēdī kuwē mini mɔtɔ ame mēdī mi'di ne, koda mini inza kikali kpe to'do mo. Mini nima ti koloma kō'bō minni kɔzɔ daa ame kēdī kulöwu ne tara, 'dɔ ki'di didi ma ŋburunburu zinni."

15 Loko iya te, "Baba, i'di mini 'bī tɔ nima tɔ kpe zö 'di kinza koda mini ko'do ma ra 'dɔ mindawo rɔma di bi 'ba tako gɔ mini nime bine?"

16 Bo iya te, "Ari gɔ mē'dē yī 'dɔ kakoke kpe ti bo zö bine."

17 Loko iya te, "Minza ti mē'dē."

Bo iya te, "Lende 'bī rɔ ma laka,

18 römöyī ogbe mē'dē 'deni ŋbö muyi. Kina bo ame kēddi koloma timo le'jete nime inza gbī rɔ mē'dē yī. Lende 'bī nima kiya ne bēti na dē."

19 Loko iya te, "Ee baba, mikali yi 'deni rɔ ma laka nī bo kumē lende 'ba Boko'ba na.

20 Onḡo, 'bu ze löbu ga 'ba Somorona oloma tumötu Boko'ba di do döku nime bine. Ne kpe Yudayi iyake 'beye te Yerosalema na nḡe koto ro bi 'ba to'do mötu di teyi zi Boko'ba. Odo ḡo lende wa'di ga ya?"

21 Bo iya te, "Lende nime na ki'di döyö ḡomo, kada mo owo de kpe ame 'do döku nima ti Yerosalema kinza kpe ro bi 'ba to'do mötu di teyi zi Boko'ba 'bu ze.

22 Kpe Somorona, eddi ko'doke 'beye mötu nḡi zi Boko'ba kinza ma kikalike bo de yo. Ne 'beze 'ba Yudayi deddi do'do mötu zi bo dikali bo gbī laka, römöyö lende 'ba tomo wa di mi töle nime, Boko'ba iya zize.

23 Kada mo owo de kpe kina me 'deni tone, ame 'do Nyi Koto Laka ki'di bilaka kumötu Boko'ba ro ma laka. Ame na ro mötu ame Boko'ba ko'doko ne.

24 Boko'ba bo eddi ro akoto ti Nyi Koto Laka abo. Kina boto inza kikaliki to'do mötu zi bo ro ma kodoro odo kiya te Nyi Koto Laka na de nḡi kokonyi lijē."

25 'Ja nima iya te, "Mikali tēḡe bilaka moto eddi kako 'do kiya lende 'ba Boko'ba zize pili. Möyö mo ro Masiya ame kidēki bo gbī ro Kurisitö ne."

26 Yesu iya te, "Ma mo na nḡi me meddi milende tüyö ne."

27 Kina mbowa te yo na bo köso ḡo bo ga kömö nḡi di mi gawo. Kina odo lijē kömö ko'ja bo 'deni keddi kilende za ti 'ja tine, lende mo igayi lijē nḡi. Tine lijē ititi 'ja nima de kpe odo wa'di na loko ko'doko di zi Yesu. Kina lijē ititi bo de kpe gbī odo bo eddi kilende zi 'ja nima ḡo wa'di.

28 Kina 'ja tönë kënyī ngī kola kete mini 'bēnī yayi. Loko kileki kari mī gawo kari kiya zi bilaka tēgē,

29 “Akoke yöyī. Bilaka mōto ēdī 'dē yayi. Wa ame ga mo'do molo ne, bo iyētī gōmo ngī pili zō. Mikali dē odo bo na ro Kurisitō mo tönë Boko'ba kēdī koja ne ya?”

30 Kina bilaka kënyī ngī di mī gawo kolo kari zi Yēsu.

31 Kina odo bilaka kēdī 'deni kolo kari zi bo tara tine, bo kōsō go bo ga iya zi bo tēgē, “Bo kōmō kiyandi, ako tonyo akonyo.”

32 Tine bo iya te, “Mēdī ti akonyo ma, ne kpe ikalike kōri mo dē.”

33 Lijē ēnyī tiya mo ro go rōnnī, lijē iya te, “Yē na ko'de akonyo kako zi bo di pōtō ze bine?”

34 Yēsu iya te, “Akonyo ma na ro ndobō ame Boko'ba koja ma ro do möyī mo ne, 'do mo'do kōzo ako'doko abo tara nbō mote.

35 Ne ongo, bilaka iya te, ‘Nyepē 'ba tumu nyönyu di mī nyaka ola 'deni sowo.’ Kina me mēdī miya ziye, ongoke nyaka mo naga nima laka, rōmöyī le'jete nyönyu andi 'deni, ēdī 'deni ndō koda do tumu mo 'do kototo tōne ko'de pili kako lijo.

36 Bo ame kototo kpamo ko'de kako mī dīdī ma nburunburu ne ti kēdī ngī ti bi gomo 'ba rōnī. Kina bo ma kuli mo ti bo ma kototo kpamo ti kēdī 'deni ngī kpaki ti mī këyī.

37 Ongoke lende kiya 'ba bilaka ēdī ngī ro ma laka, ame kiya te, ‘Bo mōto uli 'bēnī nge ro tuli kina bo mōto kari 'ba bo 'jaa kumu, kototo nyönyu mo ga ko'de kako lijo.’

38 Kina me moja ye 'deni 'dɔ karike tototo wa 'ba mī nyaka nima. Molo o'dɔke ndobo dē yayi, ya mɔto ga na koloma 'deni to'dɔ mo. Kina 'dɔ kari ko'jake kpa kōzimo kɔto tinni." Yēsu iya lende 'deni zi bɔ kōsɔ gɔ bo ga kɔzɔ a nime te.

39 Tine gɔ lende 'ba 'ja tōnē, kiya te, "Bɔ nime 'dē iyētī gɔ lende 'ba wa ame ga mo'dɔ molo ne ŋgī me zō," ne na Somorona ma konzi ki'di dōnnī ŋgī gɔ lende 'ba Yēsu.

40 Lijē ako kiya zi bo 'dɔ bo koloma titi mbowa tinni yayi. Kina bo ko'dɔ tō'dō ŋgī dɔ riyō tinni yayi.

41 Kina bilaka ma konzi ame ga kuwō lende kiya abo ne ki'di dōnnī ŋgī gɔ lende abo.

42 Bilaka naga nima iya zi 'ja nima, iya te, "Di'di dɔze 'deni gomo. Ne tine inza ŋge gɔ lende kiya 'bī rōmōyī duwō lende kiya abo 'deni ti mbili ze. Kina me dikali 'deni ŋgī omba bo na rɔ bɔ ame kēdī kako tɔmɔ bilaka pili di mī tōlē ne."

43 Kina ɔdɔ bo ko'dɔ tō'dō 'deni dɔ riyō yayi tine, na bo kiteli ŋgī kari Galilaya.

44 Rōmōyī bo iya 'deni molo, bo iya te, "Bilaka ame rɔ bɔ kumē lende 'ba Boko'ba ne, bilaka 'ba dɔliŋɔ 'bēnnī ga oro bo dē."

45 Kina ɔdɔ bo kōmō 'deni Galilaya yayi tine, bilaka mo ga ari ra pa mī karama Yerosalema. Kina lijē o'ja wa ame ga pili bo ko'dɔ ne 'deni di yayi. Kina di bi tōmō abo bilaka pili ēnyī ŋgī kurē dɔ bo ti mī kēyī.

⁴⁶ Yësu ari Kana, bi tönë bo kuyi mini pa ro layi di teyi ne. Tine bo mato ro bilaka 'ba kpa bici nere edi yayi. Bo edi ti kole abo mi Kaparanoma ro roko'o 'deni ngosi 'do kole.

⁴⁷ Kina odo bo nima kuwo 'deni tegë Yësu ako 'deni di Yudayi komo Galilaya yayi tine, bo enyi ngi kari kititi Yësu 'do kako kileo kole abo di do roko'o nima.

⁴⁸ Yësu iya te, "Kpe bilaka, odo mo'do go koto de inza ki'dike doye go lende ma."

⁴⁹ Bo nima iya te, "Baba, ako titi kongo kole ma nime gba kinza kole de."

⁵⁰ Yësu iya te, "Ari e'bi. Kole 'bi, roko'o mo ola 'deni."

Bo nima i'di do bo ngi go lende nima Yësu kiya ne. Kina bo kanyi ngi kari.

⁵¹ Tine do bo ondo ngi ti bo laja abo ga go kari. Lije iya te, "Roko'o 'ba kole 'bi ola 'deni."

⁵² Bo iya te, "Ola nyanya ga?" Lije iya te, "Zeyi nima ola bo tipiyara ene mi zana kada ma kata."

⁵³ Kina bo nima komeri ngi di go lende tone Yësu kiya zi bo ne, ame kiya te, "Roko'o 'ba kole 'bi ola 'deni," ne. Lende nima Yësu iya zi bo mi zana kada ma kata. Kina bo nima ti bilaka 'ba ligo abo ga pili ki'di donni ngi go lende 'ba Yësu.

⁵⁴ Ame na ro go koto ma mi riyö ma Yësu ko'do mi Galilaya gbi kozo ma tone bo ko'do di potö tileki abo di Yudayi ne.

5

Yësu Ileno Bo Lisa Di Betezata

¹ Di potö mo 'deni yayi tine na Yësu kanyi ngi kari Yerosalema mi karama 'ba Yudayi.

² Daa ma löbu mɔto ëdi yayi kidëki möyi mo ro kpa Yudayi ro Betezata ngosi kpa reki 'ba Yerosalema ame kidëki möyi mo ro Kpa Kamölö ne. Dëdë ëdi muyi yayi

³⁻⁴ ame bo rokɔ'ɔ këdi kö'dö yimo. Bo kɔmɔ kölu ni ti bo ka'bo ni ti ya ame ga kenjme bëri ne ototo rönni 'deni yayi.

⁵ Tine bo mɔto ëdi yayi rokɔ'ɔ mo oto 'deni njbö kɔmɔ kɔɔ 'butë mota döömu döömota.

⁶ Yësu ömö yayi ko'ja bo nima këdi kö'dö bëri. Na bo kikali ngi bo nima rokɔ'ɔ mo igabi 'deni sowa. Bo ititi bo nima, bo iya te, "O'dɔko 'dɔ kileŋo yi?"

⁷ Bo rokɔ'ɔ tönë iya te, "Baba, bɔto mɔto ame 'dɔ kokonyi ma kululu ma mi mini nime ne inza. Dɔɔ kiya te mini kënyi kikagba rönni bo mɔto na kënyi ku'du rönni ngi dɔgba yimo di zö."

⁸ Yësu iya te, "Ënyi tɔro kombi sora 'bi kari ë'bi."

⁹ Kina rokɔ'ɔ kola bo nima ngi, kina bo kombi sora abo ngi kënyi kari. Kada nima ëdi ro kada 'ba ro kindawo 'ba Yudayi.

¹⁰ Kina löbu 'ba Yudayi ni kënyi kititi bo nima, iya te, "Ëddi kombi sora 'bëyi mi kada 'ba ro kindawo nime tone go wa'di? I'di kö'du mo 'deni molo, iya te kinza bilaka kombi wa dë mi kada 'ba ro kindawo."

¹¹ Bo nima iya te, "Bo nime kileŋo ma ne, bo na kiya te 'dɔ mombi sora ma mari ama."

¹² Lijë iya te, "Yë mo to ne na kiya lende nima ziyi tara?"

¹³ Bɔ nima ikali möyï Yësu dë. Yësu ölu 'deni di kɔmɔ bo mi löngö tündi 'ba bilaka ame ga kēdi yayi ne.

¹⁴ Kina ɔdɔ Yësu kari 'deni mi reki 'ba rö löbu 'ba Bɔko'ba tine, bo ari ko'ja bɔ tönë ngi di yayi. Kina bo kiya te, “Uwö lende ma nime laka, kina ma kileŋo yi 'deni kinza kari ko'dɔ lende kënyë mɔtɔ dë kpe. Ɔdɔ kö'bö nduwë rɔ bɔ ko'dɔ lende kënyë, ëddi kari ko'ja gomɔ ame rɔ dɔ kiteli di dɔ ame ne.”

¹⁵ Bɔ tönë ari kileki dɔmo zi turu naga nima, iya te, “Yësu na kileŋo ma.”

Yësu Kole 'Ba Bɔko'ba

¹⁶ Kina löbu 'ba Yudayi naga nima koloma ngi rɔ todɔ gomɔ rɔ Yësu gɔ lende 'ba wa nima bo ko'dɔ mi kada 'ba rɔ kindawo ne.

¹⁷ Bo ënyï kiya zi löbu naga nima, bo iya te, “Bu ma ëdi nduwë to'dɔ ndɔbɔ abo kina me ma gbï mëdi mo'dɔ ndɔbɔ nduwë mi kada nime tɔne.”

¹⁸ Kina löbu 'ba Yudayi naga nima kututu ngi tususu kpënni rɔ Yësu 'dɔ tupö mo yaga gɔ lende 'ba wa nima bo ko'dɔ mi kada 'ba rɔ kindawo ne, kina gbï gɔ ame bo kiya te Bɔko'ba na rɔ 'bu bo ne. Römöyï di mi lende kiya abo nima, bo iyari rɔ bo 'deni ti Bɔko'ba.

¹⁹ Tine bo ënyï kiya zinni, bo iya te, “Lende ame ma kole 'ba Bɔko'ba mëdi miya ziye ne kina me. Mo'dɔ a mɔtɔ dë gɔ dɔma. Wa ame ga mo'ja 'bu ma kēdi ko'dɔ ne kina nge mëdi mo'dɔ. Wa ame ga pili 'bu ma kēdi ko'dɔ ne kina me mëdi mo'dɔ gbï kɔzɔ 'ba 'bu ma tara.

²⁰ Römöyī 'bu ma ɔ'ɔ ma rɔ mbëmbë kina me bo kileme wa ame ga bo kēdī ko'dɔ ne 'deni pili zō to'dɔ mo. Bo ti kileme wa mɔtɔ ga ame rɔ dɔ kiteli di dɔ ame ga kēddī kongɔke ne 'deni zō, ame ɔdɔ ko'jake kinë mo ga lende mo ëdī kigayi ye.

²¹ Gbī kɔzɔ ame 'bu ma kēdī kīdīdī tōku ni kindiŋi yaga ne tara ma kole abo ti mīdīdī ya ame ga mo'dɔkɔ ne gbī.

²² 'Bu ma o'dɔ burë 'ba bilaka dë. Ma na bo ki'di ma 'deni rɔ bɔ to'dɔ burë 'ba bilaka pili.

²³ Kina 'dɔ lijë koro ma gbī kɔzɔ ame lijë koro 'bu ma ne tara. Bilaka ame koro ma dë oro 'bu ma ame koja ma ne dë gbī.

²⁴ Rɔ ma laka miya ziye, bilaka ame ga kuwö lende ma nime ki'di dōnnī ŋgī rɔ ma laka gɔ lende 'ba Bɔko'ba ame koja ma kako ti lende nime ne, lijë ti kēdī ŋgī ti dīdī ma ŋburuŋburu. Minza mo'dɔ burë 'bënnī kpe, römöyī lijë ɔdɔ 'deni yaga di mī tölë. Kina lijë idīdī 'deni gbī rɔ ma lölöwö.

²⁵ Rɔ ma laka miya ziye, kada mo ɔwɔ dë kpe kina me 'deni tɔne, ame ɔdɔ ya ma kinza ti dīdī ma ŋburuŋburu mīnnī naga kuwö birɔ kole 'ba Bɔko'ba 'deni, 'dɔ kënyī ŋgī kīdīdī rɔ ma lölöwö.

²⁶ 'Bu ma na ki'di dīdī mī bilaka. Kina me bo ki'di ma 'deni gbī 'dɔ mīdīdī bilaka.

²⁷ Bo i'di kōzī kakpa 'deni gbī zō, ma kole abo, 'dɔ mo'dɔ burë 'ba bilaka, römöyī ma kole 'ba bilaka lesi na.

²⁸⁻²⁹ Kada mo ti kōmō 'deni ame 'dɔ tōku ni ame ga kōlë 'deni mɔlo ne kuwö birɔ ma, kina gɔ lijë kënyī kɔdɔ yaga di mī gö. Lende nime igayi ye totondo? Omerike gomo laka. Tōku bɔ

lende laka ti kënyï kɔɔɔ 'deni kari koloma rɔ ŋburuŋburu. Tine tɔku ame ga rɔ 'ba bɔ lende kënyë ni ne ti kɔɔɔ karama 'deni dɔmo.

³⁰ Lende naga nime mëdï mo'dɔ ne, minza mo'dɔ gɔ dɔma. Burë 'ba bilaka naga nime mëdï mo'dɔ ne, 'bu ma na kiya zö 'dɔ mo'dɔ. Minza mo'dɔ wa naga nima gɔ ako'dɔkɔ ma, ne mëdï mo'dɔ gɔ ako'dɔkɔ 'ba 'bu ma ame koja ma kako bine ne. Kina burë 'ba bilaka naga nima mëdï mo'dɔ ne pili rɔ ma kɔɔɔɔ.

³¹ Ma kiya te ma na ŋge mëdï miya lende ma nime dëne ti këdï ka ŋgï rɔ lende sari.

³² Ne bɔ mɔtɔ ëdï gbï ame bo kiya lende 'deni mɔlo gɔ lende ma, bo mo na rɔ Boko'ba. Kina mikali 'deni ŋgï lende kiya abo ëdï rɔ ma laka.

³³ Kɔzɔ ma tönë kojake bilaka 'be mɔtɔ ga kari zi Yowani ne, bo iya lende 'deni gbï kɔɔɔɔ ziye gɔ kô'du ma.

³⁴ Ne ma di zö bine, lende 'ba Yowani nima inda dë rɔ a ma kembe. Lende 'ba bilaka lesi na. Kina me miyëti gɔmo 'deni ziye 'dɔ ki'di kikalike tɔmɔ rɔye di mi tölë.

³⁵ Yowani ëdï kɔzɔ pa'do ame këdï köbö kiyɔpɔ gɔ bi ne tara. Tine kpe na ŋge ti mi këyï mbowa gɔ lende 'ba bi kɔpɔ nima.

³⁶ Ne oŋgɔ mëdï ti lende mɔtɔ bine ame rɔ dɔ kiteli di dɔ lende kiya 'ba Yowani. Ndose ame ga 'bu ma kose zö ne na me ga pili mëdï mo'dɔ, kina me le'jete ileme ma 'deni rɔ ma laka, omba 'bu ma na ŋgï koja ma.

³⁷ Kina 'bu ma ame koja ma ne iya lende 'deni gbï gɔ lende ma. Uwöke mugu bo dë. Kina o'jake kinë bo dë gbï.

³⁸ Kina lende abo inza gbī miye römöyī i'dike dōye dē gō lende ma ame bo koja ma ne.

³⁹ Ö'bōke nduwē tīdēkī buku ma mōlo 'ba Boko'ba. Omerike, iyake te ti ko'jake didi ma ḡburuḡburu gō akīdēkī 'be naga nima? Lende ma na ma ga 'do kugu pili mī buku naga nima.

⁴⁰ Ne wa'di na ko'dōkōke dē tako tōsō goma 'dō mi'di didi nima ziye gōmo?

⁴¹ 'Bama dōdō kiya te bilaka lesi na kiya te ma na mbiri, o'dō otō dē zō.

⁴² Ne kpe 'beye mikali ye d'ōke Boko'ba dē du te.

⁴³ Boko'ba bo na rō 'bu ma. Bo na me koja ma kako dōlīḡ nime ti kōzī kakpa abo. Kina me 'bōwu ilagike lende ma za yaga. Kina me le'jete, dōdō kiya te ko'jake e'be bilaka mōtō kako abo za ti lende 'ba kōzī kakpa 'ba bilaka lesi kina kebe kutike gō lende mo.

⁴⁴ Kpe 'beye o'dōkōke 'dō lēpī ye ga kō'bō tiya mo, kiya te nani nime bo na mbiri. Kina kele ziye. Ne o'dōkōke dē yō to'dō wa ame ga 'dō Boko'ba ame ḡge kōtō mītōrō ne kubī gōye timo. Tine ti ki'dike dōye gō lende ma totondo?

⁴⁵ Omerike, iyake te ti mari mususu ye zi 'bu ma Boko'ba? Inza du tara. 'Bu ye lōbu Musa nima komerike kiyake te bo na ti kokōnyi ye ne, bo na kēdī kari kusususu ye zi Boko'ba.

⁴⁶ Ma kiya te kēddī ki'dike dōye ra gō lende kiya 'ba Musa ga, dēne ēddī ki'dike dōye gbī gō lende ma. Lende ma ga na ma pili bo kugu mī buku abo naga nima.

⁴⁷ Ne kina me ki'dike dōye dē gō akugu abo ga ne, ti ki'dike dōye gō lende ma totondo?"

6

Yësu I'di Akonyo Ko'bo Bilaka Konzi
(MT 14:13-21; MK 6:30-44; LK 9:10-17)

¹ Di pötö mo 'deni yayi di Galilaya na Yësu ni kënyï ngï kumu kari gönyï pöpö 'ba Galilaya ame kidëki möyi mo gbï rɔ pöpö 'ba Tiberiya ne.

² Bilaka ma konzi ɔlo kari gɔ bo yayi tonɔgɔ gɔ kotɔ ma bo kedi ko'dɔ ti tileŋo bo rɔkɔ'ɔ ame 'dɔ kileme bo rɔ kole 'ba Boko'ba ne.

³⁻⁴ Tine mi kada mo nima yayi, kada 'ba karama 'ba Yudayi ni ame kidëki rɔ Pasaka ne, ɔwɔ dë kpe.

Yësu ni ari 'deni toloma dɔ kurunɔgu ti bo kösö gɔ bo ga.

⁵ Tine bo onɔgɔ bilaka ɔlo 'deni ngï kako zi bo rɔ tindi. Na bo kënyï kititi Pilipö, bo iya te, “Ti do'jake akonyo tɔne di yala 'dɔ ko'bo bilaka konzi naga nime?”

⁶ Dëmba Yësu bo ikali wa ame bo kedi ko'dɔ ne 'deni. Kina ma bo kedi kiyɔzɔ meri 'ba Pilipö ɔdɔ bo ikali tigɔ abo 'ba kole 'ba Boko'ba ra ngï na ya.

⁷ Pilipö iya te, “Ugö maŋgolɔ'bo pele ti kisi riyö 'dɔ koza zinni mbowambowa, inza gbï ko'bo.”

⁸ Kina bo kösö gɔ bo mɔtɔ ame möyi mo rɔ Andareya löndö 'ba Simona Pitörö ni ne kako ngï kiya zi bo tégë,

⁹ “Kole mɔtɔ edi bine ti maŋgolɔ'bo kënyë tɔ ne ga muyi ti kole kenze kututu titititi tɔ ne ga riyö ngila mo. Tine ɔdɔ di'dike pele zi bilaka konzi naga nima, inza ko'dɔ ɔtɔ gbï zinni.”

¹⁰ Bo iya te, “I'dike lijë koloma bëri.” Gɔ bi mo nima rɔ löwu. Kina bilaka konzi tönë ga koloma

ngi bëri. Botoni mo ga 'beri ro dönni ëdi nbö kozo kuluku 'butë bi 'butë (5,000) tara.

¹¹ Kina bo kogba maᅅgolo'bo tönë ngi, bo ki'di yëë'di mo ngi zi Boko'ba. Kina bo ki'di ngi kari koza zinni. Kina bo kogba kenze mo tönë ga, bo ko'do gbi tara. Kina bilaka konzi naga nima me ro gomo konyo ngi kitëkpë.

¹² Kina odo bilaka naga nima konyo kpënni 'deni pili kitëkpë tine, na bo kiya zi bo koso go bo ga, bo iya te, "Ari kutö'duke koso mo ga ma kileke yaga kinza kirasi roni."

¹³ Kina lijë kari kutö'du koso maᅅgolo'bo muyi tönë ga ma kola bëri ngi koso nbö mi kee 'butë domoriyo.

¹⁴ Odo bilaka naga nima ko'ja lende nime Yesu ko'do ne 'deni tine, lijë iya te, "Ro ma laka bo kumë lende tönë Boko'ba kiya te bo ëdi koja kako dolijo nime ne tine, bo na me."

¹⁵ Yesu ikali ya naga nima ëdi ko'doko 'do tinda'ba bo ki'di ro nere ro gbörökötö. Kina bo kënyi abo ngi kutu bo kari do kurungu.

*Yesu Ilingere Kebe Do Mini
(MT 14:22-33; MK 6:45-52)*

¹⁶ Kina odo komö 'deni ro mi dokopiyari tine, na bo koso go Yesu ga kënyi ngi kari kpa pöpö.

¹⁷ Kina lijë këki ngi mi sorope tumu do pöpö tari Kaparanoma. Kina odo go bi kolu 'deni, gba kinza Yesu komö de zinni,

¹⁸ na lili ki'di ngi tome ro ma kembe kebe do mini. Kina ki'di mini kënyi ngi tikagba ro ma kënyë.

19 Kina ɔɔɔ lijë kujë sorope 'deni kari ɲbö kɔɔɔ mayile mota ala sowɔ tara tine, lijë o'ja Yësu 'deni kedi kilingere kebe ɔɔ mini kedi kako zinni. Kina lijë kënyi ɲgi ɔɔ tikere.

20 Tine bo iya te, “Ma na. Kinza kereke dë.”

21 Na doki'di lijë kolɔɔɔ ɲgi bëri. Lijë ki'di bo ɲgi këki mi sorope. Kina lijë kömô ɲgi welo ɔɔ kpa götô gɔ bi mo tönë lijë kedi ko'dokɔ tari teyi ne.

Yësu, Akonyo 'Ba Didï

22 Kina ɔɔɔ bi këzë 'deni tine bilaka ma konzi ma tönë ga kileke gönyi pöpô ma kapa mɔɔɔ ne, ënyi tititi rönni ɔɔ gɔ rönni, iya te, “Yësu ëdi yala?” Römöyi lijë ikali sorope oloma ɲge kɔɔɔ yayi, kina me bɔ kösô gɔ Yësu ga këki 'deni yimo kumu kari timo gönyi pöpô ma kapa mɔɔɔ, tine Yësu ëki dë su kari tinni.

23 Sorope mɔɔɔ ga ako di Tiberiya kömô ɲoli ɲgila bi tönë pa Yësu ko'dɔ yë'di zi Boko'ba ɔɔ mangolɔ'bo tönë ga bo ki'di zi bilaka konyo ne.

24 Bilaka naga nima lijë ikali Yësu ni inza kpe yayi. Kina lijë këki ɲgi mi sorope naga nima. Lijë kari Kaparanoma tari toma bo di yayi.

25 Kina ɔɔɔ lijë kumu ɔɔ pöpô 'deni kömô yayi tine, lijë ari ko'ja Yësu 'deni kedi molo yayi. Lijë ititi bo, iya te, “Bɔ kɔmɔ kiyandi, ömô nyanya bine?”

26 Bo iya te, “Ëddi komake ma gɔ wa'di? ɔɔ ma laka miya ziye, ëddi komake gɔma ka gɔ lende 'ba mangolɔ'bo nime konyoke kitëkpë ye ne. Inza du gɔ lende 'ba tikali 'jɔ 'ba lende 'ba gɔ koto naga nime mo'dɔ ne.

27 Kinza kö'böke dë to'do ndoɓo nge go akonyo ame kedi kenme e'benni yaga ne. Akonyo ma laka ame 'do ko'doke ndoɓo gomo ne na ro ame kedi ki'di didi ma nburunburu ne. Kina kole 'ba bilaka lesi ti ki'di akonyo nima ngi ziye. Kole 'ba bilaka lesi na tone Boko'ba ki'di kosi kakpa 'deni teyi ne."

28 Bilaka naga nima enyi kititi bo, iya te, "Boko'ba o'doko ze tige go do'do wa'di?"

29 Bo iya te, "Boko'ba o'doko ziye go kikalike bo ame bo koja 'deni kako dolingo nime bine ne."

30 Lije iya te, "Kina tine, wa'di na ti ko'do ame go kileme zize omba lende 'bi naga nima edi ngi ro ma laka? Ndoɓo wa'di na koloma to'do mo?"

31 Molo tone mi kada 'ba Musa, ko'ja 'bu ze lobu ga kedi mi moko, lije oloma tonyo akonyo ame kako di mitoro ne kozo ame kugu lende mo mi buku ne tara, ame kiya te, 'Bo i'di mangolo'bo kako zinni di mitoro go lije konyo.' "

32 Yesu iya te, "Ro ma laka miya ziye, mangolo'bo nima koloma tako di mitoro ne, Musa na de ki'di. Mangolo'bo ame ro ma laka ne, 'bu ma na kedi ki'di kako ziye di mitoro."

33 Mangolo'bo ame Boko'ba ki'di ne kina ro bo ame kako beri di mitoro ne, go bo kididi bilaka 'ba dolingo nime yaga ro ma lolowo."

34 Bilaka tone ga iya te, "Nere, i'di kine mangolo'bo nima nduwe zize."

35 Yesu iya te, "Ma na ro mangolo'bo 'ba didi. Lije ame ga pili ki'di donni go lende ma ne, 'bo ni ti koda mini inza kupo lije kpe."

36 Ne ongo kina kozo ma tone miya ziye ne, o'jake ma pele kina ikalike ma de gbi yo.

37 Bilaka ame ga 'bu ma ki'di 'deni zö ne ti kēdi ngi pili rɔ 'ba ma ga. Kina minza milagi gbi di bi tuti dɔ mɔtɔ ga ame ko'dɔkɔ tako zö gɔ lijē kēdi rɔ 'bama ne.

38 Römöyi ndɔbɔ nime mako bēri bine di mitorɔ to'dɔ mo ne inza rɔ to'dɔ ako'dɔkɔ 'ba gbagba ma. Ne rɔ to'dɔ ako'dɔkɔ 'ba bɔ ame koja ma kako bēri bine ne.

39 Ako'dɔkɔ 'ba 'bu ma ame koja ma ne kina me, tēgē kinza mola ma kɔtɔ mɔtɔ kōlu dē di mi löngö bilaka naga nime bo ki'di 'deni zö ne. Tine 'dɔ mi'di lijē pili kēnyi kɔdɔ yaga di mi tölē mi kada ame 'deni rɔ ŋburunburu 'ba dɔliŋɔ nime ne.

40 Römöyi bo o'dɔkɔ bilaka ame ga pili ko'ja ma kole 'deni kina ki'di dönni 'deni gbi gɔ lende ma ne, gɔ kēdi ti didi ma ŋburunburu. Kina ti mi'di lijē 'deni ngi kēnyi kɔdɔ yaga di mi tölē mi kada ame 'deni rɔ ŋburunburu 'ba dɔliŋɔ nime ne."

41 Kina bilaka naga nima kēnyi ngi tilende rɔ bo ŋgurunɡuru gɔ a nime bo kiya te, "Ma na rɔ manɡolɔ'bɔ ame kako di mitorɔ ne."

42 Lijē iya te, "Bɔ nime, bo rɔ Yēsu kole 'ba Yesepa. Ame dikali 'bu bo ni pili ti ma bo ni. Rɔ ma totondo mo ga na bo kebe kiya tēgē bo ako di mitorɔ?"

43 Kina bo kēnyi kilende zinni, bo iya te, "Ɔroke titi mbowa te di mi lende 'be nima.

44 Bɔtɔ mɔtɔ inza kikali tako zö, ɔdɔ kiya te 'bu ma mo nime koja ma kako di mitorɔ ne na dē ngi ko'de bɔ mo zö. Kina ti mi'di bɔ mo ngi kɔdɔ yaga di mi tölē mi kada ame rɔ ŋburunburu 'ba dɔliŋɔ nime ne.

45 Lende nime ëdî 'deni rɔ ma koriya ti ma tönë ga bɔ kumë lende 'ba Boko'ba ma mɔlo naga kugu mî buku 'bënnî ga ne tara, ame kiya te, 'Boko'ba ti kiyandi lijë 'deni pili.' Kina me 'deni tɔne, ya ame ga lijë kuwö lende 'ba 'bu ma 'deni lijë kikali 'deni gbî laka ne, lijë ti këdî ngî rɔ 'ba ma ga.

46 Boto mɔto o'ja 'bu ma Boko'ba dë. Ma ame mako di zi bo ne, ma na nge kɔto mo'ja bo.

47 Kina lende ma laka na me mëdî miya ziye, bilaka ame ga ki'di dönñî 'deni ngî gɔ lende ma lijë ëdî 'deni ngî ti didî ma nburunburu.

48 Ma na rɔ maŋgolo'bo 'ba didî.

49 Akonyo ma tönë pa koloma rɔ tako zi 'bu ye löbu ga di mitorɔ mî kada ma lijë këdî mî mökö ne, lijë onyo pele tine lijë ëdî gba kölë kada mɔto.

50 Ne maŋgolo'bo ame mëdî miya lende mo tɔne ziye ame kako di mitorɔ ne, ya ame ga pili konyo ne inza kölë kpe.

51 Ma na rɔ maŋgolo'bo ame kako bëri di mitorɔ ame gɔ kîdîdî bilaka yaga rɔ ma lölöwö. Bilaka ame ga konyo maŋgolo'bo nime ti kîdîdî 'deni koloma rɔ nburunburu. Maŋgolo'bo ame mëdî mi'di ne na rɔ yida rɔma. Mëdî mi'di 'dɔ bilaka 'ba dɔliŋɔ nime kîdîdî yaga rɔ ma lölöwö."

52 Kina bilaka naga nima kënyî ngî rɔ 'dirî. Lijë ebe tiya mo rɔ gɔ rönñî, lijë iya te, "Bɔ nima, yida rɔ bo mo gɔ bo ki'di zize donyoke rɔ ma totondo mo ga?"

53 Bo iya te, "Rɔ ma laka miya ziye, ɔdɔ kiya te konyoke yida rɔ kole 'ba bilaka lesi dë ngî, kina kuwëke roma mo dë gbî, inza kîdîdîke yaga rɔ ma lölöwö.

⁵⁴ Bɔ ame konyo yida rɔma, kina kuwɛ roma ma gbɛ ne, bo ti kɛdɛ ngɛ ti didɛ ma ɳburunburu. Kina ti mi'di bo ngɛ kɛnyɛ kɔɔ yaga di mi tɔlɛ mi kada ame 'deni rɔ ɳburunburu 'ba dɔliɳɔ nime ne.

⁵⁵ Yida rɔma ti roma ma ɛdɛ kɔzɔ akonyo ni ma ti wa kuwɛ ame kɛdɛ kogbɔ bilaka koloma rɔ ma kɛdidɛ dɔliɳɔ nime bine ne, kina yida rɔma ti roma ma ti ki'di bilaka kɛdidɛ 'deni gbɛ rɔ ma lɔlɔwɔ.

⁵⁶ Ya ame ga konyo yida rɔma 'deni kina kuwɛ roma ma 'deni gbɛ ne, ti mɛdɛ ngɛ rɔ akoto tɛnnɛ. Kina liɳɛ ti kɛdɛ gbɛ rɔ akoto tɔ.

⁵⁷ 'Bu ma Bɔko'ba na me kɛdɛ kɛdidɛ bilaka kina me bo koja ma mako dɔliɳɔ bine. Bo na me gbɛ kɛdɛ kɛdidɛ ma. Kina gbɛ tara bilaka ame ga konyo yida rɔma 'deni, ti mɛdidɛ liɳɛ gbɛ.

⁵⁸ Lende kiya ma na me, maɳgolo'bo ame kako bɛrɛ di mitorɔ ne kina rɔ yida rɔma. Inza kɔzɔ maɳgolo'bo ma tɔnɛ pa 'bu ye lɔbu ga koloma tonyo mo ne. Maɳgolo'bo nima liɳɛ onyo pele tine liɳɛ ɛdɛ gba kɔlɛ kada mɔɔ. Ne bɔ ame konyo maɳgolo'bo ame ne ti kɛdidɛ ngɛ koloma rɔ ɳburunburu."

⁵⁹ Lende nime Yɛsu iya di Kaparanoma ko'ja bo kɛdɛ rɔ tiyandi kɔmɔ bilaka di mi rɔ 'ba mɔtu.

Laja 'Ba Didɛ

⁶⁰ Bilaka ma konzi ame ga kɛdɛ kɔsɔ gɔ Yɛsu ne, ɔɔ liɳɛ kuwɔ lende nime 'deni te tine ma konzi mɔɔ ga ɛnyɛ kiya te, "Lende nime itigo 'deni sowa. Yɛ na ti kutɛ dɔmo?"

⁶¹ Yɛsu ikali lende ɳgurunɳuru 'bɛnnɛ nima 'deni mɔlo ti mi bo. Kina bo kiya zɛnnɛ, bo iya te,

“Lende nime na ko'dokoke 'deni ngi toga kpeye goma teyi?

62 Omerike gomo to ma, doo kiya te keddi kongoke kole 'ba bilaka lesi 'deni keddi kileki kari toro go bi abo ma molo ame bo koloma pa teyi ne kada moto ti ko'doke roye 'jaa tondo?

63 Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba na keddi ki'di bilaka kididi ro ma lolowo. Yida ro bilaka ikali de 'do ki'di bilaka kididi ro ma lolowo. Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba ame keddi ki'di bilaka kididi ro ma lolowo ne, kina me mo'de 'deni kako ziye ti lende nima miya ziye ne.

64 Ne ongo, kina ma pele 'deni tara ya 'beye moto ga o'doko de gbi ti'di donni go lende ma.”

Yesu iya lende nime te romoyi bo ikali 'deni molo bilaka ma yala ga na ki'di donni de go lende abo nime. Kina bo ikali bilaka ame keddi ko'doko tari tususu bo zi turu ne 'deni gbi molo.

65 Kina bo kiya te, “Ko'du go lende naga nime kina ma ki'di go miya te, bilaka ma koto moto inza kikali go kako zo. 'Bu ma na nge ti ko'de bilaka mo go kako zo.”

66 Bilaka ma konzi enyi ngi toga kpenni go Yesu romoyi lende abo itigo 'deni sowa. Lije o'doko de kpe tosö go bo.

67 Kina bo kenyi kiya zi bo laja abo ga ma 'butë domoriyo naga nima, bo iya te, “Kpe gbi o'dokoke toga kpeye goma yo?”

68 Simona Pitoro iya te, “Nere, ze 'beze nime, bilaka moto inza ame go dari teyi. Lende 'bi na me keddi ki'di didi ma nburunburu zize le'jete.

⁶⁹ Kina di'di dɔze 'deni ŋgɛ göyɛ dikali 'deni ɾɔ ma laka nɛ na ŋge kɔɔ ɾɔ ma laka ɾɔ bo ame kako di zi Bɔko'ba ne."

⁷⁰ Yɛsu iya te, "Kpe ya ma 'butɛ dɔmorɪyɔ naga nime, ma na migeli ye ne tine pele bo ma kɔɔ mɔɔ di mi lɔŋgɔ ye nima bina ɛdɛ 'ba bo ɾɔ 'ba Satani."

⁷¹ Lende kiya 'ba Yɛsu nime, bo ɛdɛ ɾɔ tiya Yuda kole 'ba Simona Isikarita ame bo pele di mi lɔŋgɔ ya ma 'butɛ dɔmorɪyɔ naga nima bo na kɛdɛ kari kusus Yɛsu zi turu ne.

7

Yɛsu Ni Ti Löndö Bo Ga

¹ Di pötö mo na Yɛsu kɛnyɛ kari tilingere kebe mi Galilaya. Bo o'dɔkɔ dɛ kpe tari tilingere kebe mi liŋɔ ame ga ŋgila Yerosalema ne, römöyɛ turu mo ga ɛdɛ ko'dɔkɔ 'deni 'dɔ tupö bo.

² Tine mi kada mo nima yayɛ tö'dö 'ba karama mɔɔ 'ba Yudayi ame ɾɔ karama 'ba loma biçi ŋgöŋgöbö ne ɔwɔ dɛ kpe.

³ Kina löndö 'ba Yɛsu ga kako ŋgɛ kiya zi bo, iya te, "Ari to'dɔ karama Yudayi 'dɔ ki'di ya ame ga yayɛ kɛdɛ kösö göyɛ ne ko'ja lende ame ga kɛddɛ ko'dɔ ne.

⁴ Römöyɛ bo ame ko'dɔkɔ ŋgɛ 'dɔ bilaka pili kikali bo ne, bo o'dɔ lende abo ga dɛ ɾɔ kusu. Ne oŋgɔ, kina kɔzɔ 'bɛyɛ nime, lende löbu naga nime kɛddɛ ko'dɔ ne o'dɔkɔ zɪyɛ gɔ kari kileme røyɛ zi bilaka pili."

⁵ Ya naga nima lijë pele ɾɔ löndö 'ba Yɛsu ga tine lijë i'di dönnɛ dɛ gɔ lende abo. Kina ma ki'di lijë kiya lende nima tara ne.

⁶ Bo iya te, “Kada 'ba tari ma yayi ne dë gba. 'Beye kada pili ëdī rō ma laka ziye.

⁷ Bilaka 'ba dōlīŋɔ nime inza ko'ji ye. Ne 'bama nime mö'bō nduwë tileme gɔ lende kirasi 'bënnī ga zinnī ne, kina me lijë kēdī ko'ji ma gomo.

⁸ Arike mī karama nima. Ne ma 'bama mari dë, rōmöyī kada 'ba tari ma yayi na dë gba.”

⁹ Yësu iya lende nime te zi löndö bo ga. Kina bo kileke abo ŋgī tötī mbowa Galilaya.

¹⁰ Kina ɔdɔ löndö bo ga kënyī kari 'deni to'dɔ karama nima Yudayi tine, bo ënyī gbī kozi kari yayi. Tine bo ari dë kileme rō bo yaga bi kɔpɔ. Bo ari abo ŋgī lowo.

¹¹ Turu 'ba Yudayi ni ëdī rō toma gɔ bo di mī löŋgö bilaka konzi 'ba karama naga nima. Lijë kēdī rō tititi bo di zi bilaka, iya te, “Bɔ nime bo ëdī yala?”

¹² Gɔ kō'du mo na bilaka pili kēdī 'deni ŋgī rō tiya lende abo rō kore. Ya mɔtɔ ga iya te, “Bɔ nime bilaka laka na.”

Ya mɔtɔ ga iya te, “Aa, bo ëdī ka kindëndë bilaka ti lende abo naga nima rō tindëndë.”

¹³ Tine bilaka naga nima iya lende nima dë yaga bi kɔpɔ, rōmöyī lijë ere turu 'bënnī ga.

Yësu Iyandi Wa Mī Reki 'Ba Rō Löbu

¹⁴ Kina ɔdɔ kōmō 'deni mī zana 'ba karama nima tine, na Yësu kënyī ŋgī kari mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba. Kina bo ki'di ŋgī tiyandi kɔmɔ bilaka di yayi.

¹⁵ Lende ame ga bo kiya ne igayi turu 'ba Yudayi ni 'deni. Kina lijë kiya te, “Bɔ nime bo ikali lende naga nime totondo ga? Ne bo kɔmɔ kiyandi ze naga nime iyandi bo dë yɔ 'di?”

16 Kina bo kënyī kiya zīnnī, bo iya te, “Lende naga nime mēdī miyandi ne, lende ma na dē. Lende 'ba Boko'ba na. Bo na me koja ma kako dōliṅɔ nime bine.

17 Bilaka ame ga ko'doko to'do ako'doko 'ba Boko'ba ne na 'jaa ti kikali akiyandi nime. Ala lende ma na ya, ala 'ba Boko'ba mo na ṅgī ya lijē na ti kikali 'jaa.

18 Römōyī bilaka ame kēdī kiyandi kōmō bilaka bo kebe tiya mo, bo kiya te, akiyandi nime lende abo na, ziye ṅgī 'do tikali mo rō ma laka bōto nima o'doko abo ka 'do bilaka kiya te bo na rō bilaka ma löbu. Ne bō ame kako 'ba bo kiya te, bilaka mōto na koja bo ti akiyandi laka nime ne, ziye tikali mo rō ma laka bo na rō bō lende kodōto kina lende kënyē inza gbī mī bo.

19 Kōzo ma koṅgoke, Musa na me kugu kō'du ki'di 'ba Boko'ba ziye, ne bōto ma kōto mōto ame 'do kō'bō ṅgī toro kō'du ki'di nime di mī löṅgō ye bina ne inza yō. Ne ēddī komake gōma 'do tupō ma yaga gō wa'di?”

20 Bilaka ma konzi ame ga kēdī yayi ne ēnyī kiya zi Yēsu, iya te, “Rumō na kēdī ko'do yi. Yē mo na kēdī koma göyī mo 'do tupō yi?”

21 Yēsu iya te, “Tōnē mo'do 'bama wa ṅge dō kōto mī kada 'ba rō kindawo ne, i'dike lende mo kebe kilikō dōye pili gō wa'di?”

22 Ne kpe 'böwu, ebeke tilele kole kuru 'be ga mī kada 'ba rō kindawo. Kōzo lende mo ame Musa kiya ne tara. Ne dikalike 'deni ṅgī rō ma laka, akilele nima lende 'ba Musa na dē römōyī bulöbu ma mōlo naga tōnē bine oloma gbī to'do mo tara.

23 Kina me keddī kileleke kole titi mī kada 'ba rō kindawo 'dō kileme lende koro 'ba kō'du ki'di ame Musa kugu ziye ne. Ne gō wa'di na kēnyīke rō 'dīrī tō gō ako'dō 'bama ame milenjo yida rō bilaka pili mī kada 'ba rō kindawo ne ya?

24 Kinza kodōrōke bīcī lende dē ngī rōma gō wa ame ga keddī ko'jake ti kōmōye ne. Ziye 'dō kodōrōke bīcī lende ti lende laka mo.”

25 Kina bilaka mōtō ga 'ba Yerosalema kēnyī ngī tilende rō bo, iya te, “Dēmba bō tōnē turu ze ga kēdī rō toma gō bo 'dō tupō bo ne, bo na me ne ya?

26 Ne oṅgōke yayi bine bo ēdī kilende ngī rō dō ngōlō. Turu iya a mōtō dē gbī zi bo yō. Ala mōtōga lījē ti komeri 'deni, kiya te bo na rō Kurīsītō mo ame Bōko'ba kēdī koja kako di mītōrō ne oṅō?

27 Tine Kurīsītō mo ame kēdī kako di mītōrō ne, bōtō inza kikali dōliṅō mo. Ne 'ba Yēsu mo nime, tondo ze pili dikali dōliṅō abo?”

28 Kina oṅō Yēsu kēdī 'deni tiyandi kōmō bilaka di mī reki 'ba rō lōbu 'ba Bōko'ba tine, bo ēnyī ngī kiya rō ma kembe, bo iya te, “Kpe nima, ikalike ma ra? Dōliṅō ma ame mako di teyi ne, ikalike ra ngī? Tako nime mako bine ne, mako dē gō dōma. Bōko'ba ame kōtō kpōkī mītōrō ne na koja ma. Ne ikalike bo dē yō.

29 Ma 'bama mikali bo 'deni, bo na me koja ma 'dō ki'di ma mako bine ne.”

30 Kina lījē ko'dōko ngī 'dō tinda'ba bo gō lende nime. Ne tine bōtō mōtō osa kōzīnī dē rō bo rōmōyī kada abo ame Bōko'ba ki'di 'dō bilaka kinda'ba bo teyi ne ömō dē gba.

³¹ Bilaka ma konzi mɔtɔ ga i'di dɔnni 'deni ngi go lende abo. Kina lijɛ koloma ngi ro tiya mo, iya te, "Yɛsu nime na ngi ti kɛdi ro Kurisitɔ mo tɔnɛ Bɔko'ba kɛdi koja kako di mitɔɔ ne, rɔmɔyɛ a mɔtɔ inza kpe ame go bo mɔtɔ kako ko'dɔ kulɔwɔ ro dɔ kiteli di dɔ ame ga bo ko'dɔ ne."

³² Kina ɔdɔ Parosi mɔtɔ ga kuwɔ lende nima bilaka naga nima kiya ne 'deni te tine, lijɛ ɛnyi ngi kari tususu kpɛnni ti lɔbu 'ba bo akumu ni. Kina lijɛ kɛnyi ngi koja bo kanya 'bɛnni ga kari tinda'ba Yɛsu.

³³ Yɛsu oloma ro tiya mo zi bilaka naga nima yayi, bo iya te, "Mɛdi moloma nge tiye bine mbowa tine mɛdi muyi ama dɔma, mileki mari zi bo ame koja ma kako bine ne.

³⁴ Kina ti kebeke 'deni ngi toma gɔma, ne inza ko'jake ma kpe rɔmɔyɛ inza kikalike tari tɔmɔ nbɔ mi go bi ame mɛdi teyi ne."

³⁵ Kina turu mɔtɔ ga kɛnyi ngi tiya mo ro go rɔnni, lijɛ iya te, "Wa'di mo ga na bo kɛdi kiya 'ba bo tara? Bo ɛdi kari nbɔ kulɔwɔ te yala ga kina bo kiya te dinza do'jake bo? Ala bo ɛdi ko'dɔkɔ tari toloma zi bilaka ze ame ga kɛdi koloma mi dɔyayi 'ba bo lɔwɔ ne ɔtɔ. Mɔtɔga bo ɛdi ko'dɔkɔ tari tiyandi kɔmɔ bo lɔwɔ naga nima di yayi.

³⁶ Ne ma kinza tara yo dɛne bo ti kiya te ɔdɔ domake bo pele dinza do'jake bo? Lende kiya wa'di mo ga na bo kebe kiya 'ba bo, bo kiya te go bi ame bo kɛdi kari teyi ne, dinza dikalike 'beze tɔmɔ teyi?"

Yɛsu Mini 'Ba Didɛ

³⁷ Kina ɔɔɔ kɔmɔ 'deni mi tɔ'dɔ 'ba tote karama nima ame rɔ kada ma löbu 'ba karama mo ne tine, Yësu ënyï kɔrɔ tɔrɔ kɔmɔ bilaka naga nima. Kina bo kuwöwö dɔ bo rɔ ma kembe, bo iya te, “Ya ame ga kedi ti koda mini ne, i'dike lijë kako zö tuwë mo.

³⁸ Lende nime edi 'deni kɔzɔ ma tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba ne, ame kiya te, ‘Ya ame ga ki'di dönni 'deni ngi rɔ ma laka gɔ lende ma ne, mini 'ba didi ti kɔlɔ 'deni di minni kɔzɔ yöpö tara.’ ”

³⁹ Dɔngala nime, Yësu edi kiya gɔ lende 'ba Nyi Kɔtɔ Laka ame Boko'ba kedi ko'dɔkɔ ti'di mo zi ya ame ga ki'di dönni gɔ lende 'ba Yësu ne. Mi kada nima yayi Boko'ba i'di Nyi Kɔtɔ Laka dë gba zi bilaka römöyï Yësu ileki dë gba kari mitɔrɔ.

⁴⁰ Lende nime Yësu kiya ne, ɔɔɔ ya mɔtɔ ga kuwö 'deni tine lijë ënyï ngi kiya te, “Rɔ ma laka bɔ nime, bo na ngi rɔ bɔ kumë lende mo tönë Boko'ba kedi koja ne.”

⁴¹ Ya mɔtɔ ga iya te, “Bɔ nime na rɔ Kurisitö.”

Ya mɔtɔ ga iya te, “Bɔ nime Kurisitö na dë römöyï Kurisitö inza rɔ bilaka 'ba Galilaya.

⁴² Römöyï ugu 'deni molo mi buku 'ba Boko'ba, iya te, Kurisitö edi kɔdɔ di mi kupö nɛre Dawidi. Kina gɔ köyö bo Beteleme mi dɔlinɔ 'ba Dawidi.”

⁴³ Lende kiya 'ba bilaka naga nima oza minni 'deni kɔzɔ a nima tara.

⁴⁴ Kina ya mɔtɔ ga ko'dɔkɔ ngi tinda'ba Yësu, ne tine bɔtɔ mɔtɔ osa közini dë du te rɔ bo.

Ndo'ji 'Ba Parosi Ni

⁴⁵ Kina ɔɔɔ bɔ kanya naga nima kënyï kileki 'deni kari zi Parosi ni ti löbu 'ba bɔ akumu naga

nima tine, lijë ënyī kititi bɔ kanya naga nima, iya te, “O'deke Yësu mo dë kako zize bine gɔ wa'di?”

⁴⁶ Bɔ kanya naga nima iya te, “Wöwö, do'ja bɔtɔ mɔtɔ dë gba ame kiya lende kɔzɔ lende kiya 'ba bɔ nime.”

⁴⁷ Lijë iya te, “I'dike bo ku'bölu ye 'deni gbī.

⁴⁸ Uwöke ra ze Parosi ni ti löbu 'be mɔtɔ ga diya lende abo naga nima rɔ lende laka?

⁴⁹ Ya ma yawa naga na nge ma kēdī kutī gɔ lende abo naga nima ne römöyī lijë ikali kö'du ki'di 'ba Boko'ba dë. Kada mɔtɔ Boko'ba ēdī ku'du lijë mī pa'do 'ba Gehena.”

⁵⁰ Kina Parosi ma tönë kīdēkī möyī mo rɔ Nīkuduma bo kako pa molo zi Yësu ne kënyī ngī tɔrɔ tiya lende zīnnī,

⁵¹ bo iya te, “Onḡoke te, inza rɔ ma laka mī kö'du ki'di ze ame Boko'ba ki'di zize ne 'dɔ todɔ karama ngī dɔ bɔ mɔtɔ tara kinza ma kuwö lende 'ba kpamo titi konḡo ndī lende mo.”

⁵² Lijë ileki zi Nīkuduma, iya te, “Nī 'deni gbī rɔ bilaka 'ba Galilaya mɔtɔ? Ari kīdēkī buku 'ba Boko'ba te, ti ko'ja kugu yayi, iya te, bɔ kumë lende 'ba Boko'ba inza kɔdɔ di mī Galilaya.”

⁵³ Kina lijë pili kënyī kiyëyī rōnnī ngī kari liḡɔ 'bënnī ga rɔ kɔtɔkɔtɔ.

8

¹ Yësu ɔdɔ ngī di mī rō löbu 'ba Boko'ba bo kari dɔ dōku 'ba Bilaya.

Yësu Ni Ti Kö'du Ki'di

² Molo mī dɔḡbɔ na Yësu kileki ngī kari mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba. Kina bilaka kɔtɔtɔ rōnnī

ngi nbanji zi bo yayi. Kina bo koloma ngi beri tiyandi lijë.

³ Kina bo komo kiyandi moto ga ti Parosi ni kako ngi zi bo. Lijë o'de 'ja moto ame kinda'ba 'deni di bi 'ba to'do yeri. Lijë i'di 'ja nima koro komo bilaka konzi naga nima.

⁴ Kina lijë kényi kititi Yësu, iya te, “Bo komo kiyandi, 'ja nime dinda'ba loko di bi 'ba to'do yeri.

⁵ Kina koro ame kugu 'deni molo mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba ma Musa kugu zize ne, iya te, 'ja ma ko'do yeri koro a nime te 'do ku'du ti kulugbi doku köle yaga. Ne ma 'beyi iya tondo?”

⁶ Akititi nime lijë edi koma kpa Yësu timo ro toma romöyi odo kiya te bo kiya lende moto ro ma kénye go lijë kari kusus bo timo zi turu. Tine bo ileki abo domo de. Bo odi abo do bo ngi le beri tugu do yayi ti dokole közi bo.

⁷ Kina lijë koloma ngi nduwë ro tititi bo ro aliri. Kina bo kombi do bo ngi toro, bo kényi kileki zinni, iya te, “Odo kiya te bo moto di mi longö ye nima bina, bo kikali ro bo, bo ko'do lende kénye moto de, bo kényi dogba ku'du 'ja nima ti doku.”

⁸ Kina bo kodi do bo ngi gbi beri tugu do yayi ti dokole közi bo.

⁹ Kina odo bo komo kiyandi naga nima kuwo lende nime 'deni koro a nime te tine, lijë enyi ngi tu'bögö rönni ro kotokoto kita'ba yaga di ngila bo. Ya ma löbu ro do kiteli mo ga tonë lijë na kisasi tado dogba yaga. Kina ro nburunburu mo tine Yësu ni na kola 'deni ngi nge riyö yayi ti 'ja tonë komo tindi naga nima.

10 Bo ombi dɔ bo tɔrɔ kina bo kititi 'ja nima, bo iya te, "Lijë ëdī yala? Bɔtɔ ma kɔtɔ mɔtɔ odo karama dë du te döyī?"

11 Loko iya te, "Njere, bɔtɔ mɔtɔ inza."

Bo ileki kiya zi 'ja nima, bo iya te, "Kina ma gbī, minza modɔ karama döyī. Ari ë'bi, ne kisasi di mī kada nime tɔne kinza kari ko'dɔ lende kënyë mɔtɔ dë kpe."

Yësu, Bi Kɔpɔ 'Ba Dɔliŋɔ

12 Di pötö mo 'deni yayi tine na Yësu kënyī kiya zi Parosi ni, bo iya te, "Ma na rɔ bi kɔpɔ zi dɔliŋɔ nime. Ya ame ga pili kösö 'deni gɔma ne ilingere dë kpe mī bi kölu. Bi kɔpɔ nime ti kīdīdī lijë 'deni ŋgī yaga rɔ ma lölöwö."

13 Parosi naga nima ënyī kileki kiya zi bo, iya te, "Lende yawa 'bi naga nima donɔgɔ 'deni, ni ë'bi ŋgī ka kɔzɔ bilaka ame kēdī kodɔrɔ bīcī lende abo gɔ dɔ bo ne."

14 Bo ileki dɔmo zīnnī, bo iya te, "Lende yawa na dë. Ne ɔdɔ kiyake pele te mëdī miya lende naga nime dömöyī lende 'ba gbagba ma, ele gbī. Römöyī ma bɔ mo, ma na mikali gɔ bi ame mako di teyī ne, kina ma na gbī mikali gɔ bi ame mëdī mari teyī ne. Kpe nima bina, ikalike dë mako di yala, ala mëdī mari yala.

15 Kpe 'beye ëddī ko'dɔke burë 'ba rɔma ŋgī kɔzɔ burë ko'dɔ 'ba bilaka lesi tara, ne 'bama minza mo'dɔ burë 'ba bɔtɔ.

16 Ne ɔdɔ kiya te mo'dɔ burë 'ba bilaka pele, burë ko'dɔ ma ti kēdī ŋgī rɔ ma kodɔrɔ römöyī minza mo'dɔ gɔ dɔma. Dëdī do'dɔ ze ti 'bu ma ame koja ma kako di mītɔrɔ ne.

17 Ne onḡo, lende nime ugu 'deni molo mī kō'du ki'di ame ki'di ziye ne, iya te, ɔdo bo kodoro bīcī lende riyō kiya pili ro lende kɔtɔkɔto nima, lende nima ēdī ḡgī ro ma laka.

18 Kina me ma ro bo kodoro bīcī lende ma kina 'bu ma ame koja ma kako bine ne, bo gbī ro bo kodoro bīcī lende ma.”

19 Parosi naga nima ēnyī kiya zi bo, iya te, “'Bu yī mo ēdī yala?”

Bo iya te, “Kpe ikalike 'bu ma dē. Kina gbī ikalike ma dē. Rōmōyī ɔdo kiya te kikalike ma 'deni, ti kikalike 'bu ma gbī.”

20 Lende nime Yēsu iya di mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba ko'ja bo kēdī ro tiyandi komo bilaka di go bi ame bilaka kēdī ki'di kpa kōzi ki'di 'bēnnī ga zi Boko'ba di teyi ne. Mī kada nima yayi turu inda'ba bo dē rōmōyī kada abo ame Boko'ba ki'di 'do bilaka kinda'ba bo yimo ne omō dē gba.

21 Di pötö mo na Yēsu kēnyī kiya zi turu löbu naga nima, bo iya te, “Mēdī mari ama kada mɔto kina ti kēnyīke 'deni ḡgī toma goma, ne inza kikalike tari tōmō go bi ame mēdī mari teyi ne. Ti kō'bōke mī lende kēnyē 'be ga ḡbö mī tölē.”

22 Turu naga nima iya te, “Lende abo nima, bo kiya te dinza dikalike tari go bi ame bo kēdī kari teyi ne, bo ēdī ko'doko tari tupō ro bo yaga?”

23 Bo iya te, “Kpe 'beye ro 'ba doliḡo nime. Ne ma 'bama mako di doyayi 'ba mitoro. Kpe 'beye di mī doliḡo nime. Ne ma 'bama minza di mī doliḡo nime.

24 Go kō'du mo kina ma 'do ki'di miya te ti kō'bōke mī lende kēnyē 'be ga ḡbö mī tölē. ɔdo

kiya te ki'dike dɔye dē ŋgī gɔmo rɔ ma laka ma na rɔ bɔ ame rɔ ma mo ne, ti kɔ'bɔke mī lende kēnyē 'be ga ŋbō mī tölē.”

²⁵ Lījē ēnyī kititi bo, iya te, “Nī yē mo na?”

Bo iya te, “Ma na rɔ bɔ ma tönē miya lende mo pa ziye bine ne.

²⁶ Mēdī ti lende ŋbanjī 'dɔ tiya mo gɔ lende 'be. Kina mēdī gbī ti lende mɔtɔ ga ŋbanjī ame gɔ mo'dɔ burē 'be timo. Bɔ ame koja ma kako dɔliŋɔ nime bine ne, lende abo rɔ ma kodɔrɔ. Kina lende ame ga ŋge muwö di kpa bo ne, kina me mēdī miya ziye kpe bilaka 'ba dɔliŋɔ nime.”

²⁷ Lende nime Yēsu kiya ne, turu naga nima ikali dē ma bo kēdī rɔ tiya lende 'ba 'bu bo Bɔko'ba.

²⁸ Kina bo kiya zīnnī, bo iya te, “Ma kole 'ba bilaka lesi, ti kutötike ma 'deni dɔ ŋgērī tɔrɔ kupōke ma. Ne tine ti kikalike ma ŋgī 'jaa rɔ bɔ ame rɔ ma mo ne, kina ti kikalike gbī 'jaa omba wa naga nime mēdī mo'dɔ ne, minza mo'dɔ gɔ dɔma. Kina ti kikalike ŋgī rɔ ma laka wa ame ga ŋge 'bu ma kiya zö ne na ma ga mēdī miya zi bilaka ne.

²⁹ Bo na koja ma kina bo ö'bö tō bi kɔtɔ, bo ola ma dē kutu ma römöyī lende ame ga mēdī mo'dɔ ne, kina kiyēyī dökī'dī bo.”

³⁰ Lende nime Yēsu kiya ne i'di bilaka ma konzi mɔtɔ ga ŋgī ki'di dōnnī gɔ lende abo.

Kupö Ma Laka 'Ba Abarayama

³¹ Yēsu ēnyī kiya zi Yudayi naga nima ki'di dōnnī 'deni gɔ lende abo ne, bo iya te, “Dɔdɔ kiya te kɔ'dɔke wa pili ŋgī kɔzɔ ame mēdī miyandi

ye timo ne, ti keddike ngi ro ma laka ro bo kosö goma ga.

³² Kina gbi ti kikalike lende laka 'ba Boko'ba ngi. Kina lende laka 'ba Boko'ba ti ki'di ye ngi kolomake ro do ngölo. Kinza keddike ra kpe ro atöli."

³³ Bilaka naga nima iya te, "Ze kupö Abarayama ga na. Molo kako di zi 'bu ze löbu ga botö inda'ba ze de ro atöli. Go wa'di na kiya te ti doloma ro do ngölo?"

³⁴ Bo iya te, "Ro ma laka miya ziye, bilaka pili ame ga ro bo ko'do lende kënyë ne, lende kënyë inda'ba 'deni ro 'böki. Kina lende kënyë na 'deni le'jete ro bo dönni.

³⁵ Kozo ma kikalike atöli oloma de kö'bö nburu ro kole 'ba lijo. Ne kole 'ba bo do lijo na ti koloma ngi nburu kö'bö kpa döbösi 'ba 'bu bo nima.

³⁶ Kina odo kiya te kole 'ba Boko'ba na kutë goye 'deni di zi bo ame kinda'ba ye ne, botö motö inza kpe ame 'do kedï ro bo doye.

³⁷ Mikali ye 'deni ngi ro kupö Abarayama ga. Ne eddi komake kori 'ba tupö ma go wa'di? Lende kiya ma naga nime na konmi de döki'di ye?

³⁸ Lende naga nime medï miya ne na ro ame 'bu ma kileme zö. Kina 'beye ndobo ame ga gbi 'bu ye kileme ziye ne na ma ga gbi keddi ko'doke."

³⁹ Lijë iya te, "Abarayama na ro 'bu ze."

Kina bo kënyï kileki domo zinni, bo iya te, "Inza tara. Ma kiya te keddike ra ngi ro kole

'ba Abarayama ga dēne ëddi ko'doke gbī kozo 'ba Abarayama.

⁴⁰ Ne le'jete ëddike e'be za ro toma kori ame 'do kupöke ma timo, ma mo tönë mëdi miyëti lende ma laka ame ga muwö di kpa Boko'ba ziye ne. Lende ko'do 'ba Abarayama inza tara.

⁴¹ Ndöbo ko'do do 'bu ye na ma këddike ro to'do mo ne."

Lijë iya te, "Ze kole köyö mi manba na dë. Boko'ba na nge koto ro 'bu ze."

⁴² Bo iya te, "Ma kiya te Boko'ba na këdi ra ro 'bu ye dēne ëddi ko'oke ma römöyï tako nime mako ziye bine ne, mako di zi Boko'ba. Mako dë go döma. Boko'ba na koja ma.

⁴³ Ne kpe bilaka o'dokoke dë tuwö lende naga nime mëdi miya ne go wa'di? Lende ma laka kozo a nime te na ko'jike?

⁴⁴ Ne ongo, 'bu ye na ro Satani römöyï wa ame ga bo ko'doko ne kina ko'dokoke to'do mo. Bo 'ba bo 'deni molo ro bo a kupö. Bo o'doko abo dë to'do lende laka 'ba Boko'ba römöyï bo ilagi lende laka 'ba Boko'ba 'deni molo pili. Wa 'ba bo ma bo kö'bö to'do mo na ro tunzö bëti römöyï bo bo bëti na. Kina bo 'deni ro nere 'ba bëti.

⁴⁵ Ne 'bama nime, mëdi miya lende laka 'ba Boko'ba ziye ne na me ki'di kilagike ti'di döye go lende ma ne.

⁴⁶ Ongoke lende naga nima mëdi mo'do ne te. Ma kënyë mo ga ëdi? Odo këdi, iyake zö. Ne odo lende ma naga nima këdi me ro ma laka ne, o'dokoke dë ti'di döye gomo go wa'di?

⁴⁷ Ya ame ga ro kole 'ba Boko'ba ne ëdi kuwö lende 'ba Boko'ba. Ne kpe 'beye nime inzake ro

kole 'ba Boko'ba römöyï ilagike lende abo 'deni."

⁴⁸ Lijë iya te, "Ni nime, ni na dë ngi rɔ ma laka rɔ bɔ rumö 'ba Somorona kɔzɔ ma tönë diya bine ne?"

⁴⁹ Bo iya te, "Ma bɔ rumö na dë. 'Bama rɔ toro 'bu ma. Ne kpe ebeke 'beye za titi'ja ma.

⁵⁰ Wa naga nime mëdi mo'dɔ ne minza mo'dɔ 'dɔ bilaka koro ma gɔmo, kiya ma rɔ bilaka ma löbu. Bɔ mɔtɔ ëdi ame bo ko'dɔkɔ 'dɔ bilaka koro ma ne. Bo na rɔ bɔ ame këdi kodɔrɔ bici lende ma rɔ ma kodɔrɔ ne.

⁵¹ Rɔ ma laka miya ziye, ya ame ga këdi ko'dɔ lende pili ngi kɔzɔ wa ame ga mëdi miya ne, a mɔtɔ rɔ tölë inza kikali du te tömö dönni."

⁵² Lijë iya te, "Ni bɔ nime, dikali yi 'deni rɔ ma laka. Ni bɔ rumö na. Iya te bilaka ame ga ko'dɔ lende kɔzɔ kö'du kiya 'bi naga nima inza kölä kpe. 'Bu ze löbu Abarayama ni ölä 'deni pili ti bɔ kumë lende ma löbu 'ba Boko'ba tönë ga.

⁵³ Gɔ wa'di na kebe kiya 'bëyi röyi mbiri löbu di dɔ 'bu ze löbu Abarayama ni ma ti bɔ kumë lende ma löbu 'ba Boko'ba ame ga kölä ne? O'dɔkɔ to'dɔ röyi rɔ wa'di?"

⁵⁴ Bo iya te, "Ma 'bama nime, miya rɔma dë te mëdi mbiri. ɔdɔ kiya te miya kɔzɔ a nima tara, lende ma inza kpe ko'dɔ ɔtɔ. 'Bu ma nima këddi kidëkike möyi mo rɔ Boko'ba këddi koroke ne, bo na nge kiya te mëdi mbiri.

⁵⁵ Ne kpe 'beye ikalike bo dë. Ma na nge mikali bo. Ne ɔdɔ miya te mikali bo dë, ma 'deni gbi rɔ bɔ bëti kɔzɔ 'beye. Ne onɔɔ, kina me mikali Boko'ba, wa pili ame ga bo kiya zö ne, kina me ga mëdi rɔ to'dɔ mo.

⁵⁶ 'Bu ye löbu Abarayama ëdi ti mi këyi römöyi mi kada nima yayi Boko'ba iya zi bo, iya te, ti ko'ja kada ma ame mëdi mako timo doliŋo nime ne 'deni ŋi. Kina me bo o'ja 'deni ŋi. Gɔ kö'du mo bo 'deni ti mi këyi."

⁵⁷ Lijë iya te, "Ni nime kɔmɔ kɔɔ 'bi ömö dë gba kuluku kɔɔ yɔ. Rɔ ma tondo mo ga na kebe kiya te o'ja Abarayama?"

⁵⁸ Bo ileki domo zi ya naga nima, bo iya te, "Rɔ ma laka miya ziye gba kinza köyö Abarayama dë, mëdi 'deni molo rɔ bo ame rɔ ma mo ne."

⁵⁹ Kina lijë kënyi ŋi tototo kulugbi doku 'do tu'du bo timo tupö bo yaga. Kina bo kënyi kolo abo rɔ bo ŋi, bo kɔɔ yaga di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba yayi.

9

Yësu Ni Ti Bɔ Kɔmɔ Kölu

¹ Kina ɔɔ Yësu këdi 'deni kilingere tine, dɔ bo ondɔɔ ŋi ti bɔ kɔmɔ kölu mɔɔ ame köyö 'deni molo rɔ kɔmɔ kölu ne.

² Kina bɔ kɔsö gɔ bo ga kënyi kititi bo, lijë iya te, "Bɔ kɔmɔ kiyandi, lende kënyë 'ba yë na me ki'di 'dɔ köyö bɔ nime rɔ kɔmɔ kölu ne? Lende kënyë abo na ala lende kënyë ko'dɔ 'ba 'bu bo ni na?"

³ Yësu iya te, "Töyö nime köyö bɔ nime rɔ kɔmɔ kölu ne inza gɔ lende kënyë abo ala gbï gɔ lende kënyë ko'dɔ 'ba 'bu bo ni. Tine öyö bɔ nime rɔ kɔmɔ kölu 'dɔ ki'di Boko'ba kileme tigɔ abo tö zi bilaka mi tileŋo bɔ nime.

⁴ Ndɔbɔ ame Boko'ba koja ma dömöyi mo ne, mëdi mo'dɔ giri nime ko'ja gɔ bi këdi gba rɔ mi

kada. Römöyî korɔndɔ ɔwɔ dɛ kpe, ame bilaka lesi inza kikali kpe to'dɔ a mɔtɔ.

⁵ Ne ame mɛdî 'deni dɔliɲɔ bine ne, ma na 'deni rɔ bi kɔpɔ zi dɔliɲɔ."

⁶ Kina bo koto'bi woro ηgî bɛrî, bo konyɔpi mandɔ'dɔ mo ηgî kosa kɔmɔ bɔ kɔmɔ kɔlu tɔnɛ.

⁷ Kina bo kiya te, "Ari kurɔgɔ kɔmɔyî mî daa 'ba Siloma." Ame 'jɔ 'ba mɔyî mo nima tɛgɛ "Oja 'deni."

Kina bɔ tɔnɛ kari kurɔgɔ kɔmɔ bo ηgî. Na kɔmɔ bo kɔpɔ ηgî bo kileki ηgî kari liɲɔ rɔ bɔ kɔmɔ kɔpɔ.

⁸ Kina ɔdɔ bɔ nima kɛdî 'deni liɲɔ tine, bilaka ma mî tîrî ma ηgɔsiɲɔsi naga ti ya mɔtɔ ga ame kikali bo 'deni mɔlo tɔnɛ pa bine rɔ bɔ kpasi ne, ako ηgî tɔɲgɔ bo, lijɛ iya te, "Wa, bɔ nime na dɛ tɔnɛ kɛdî koloma pa kpa kɔri 'dɛ yayi tokpasi wa ne?"

⁹ Ya mɔtɔ ga iya te, "Yɛɛ, bo na."

Tine ya mɔtɔ ga ɛnyî 'bɛnnî kiya te, "Bɔ nima na dɛ. Bɔ nime o'de rɔnî ka rɔ to'de ti bo."

Kina bo kɛnyî ηgî kiya zînnî, bo iya te, "Ma na ηgî nime."

¹⁰ Ya naga nima iya te, "Kɔmɔyî ɛnyî kɔpɔ ko'ja gɔ bi totondo?"

¹¹ Bo iya te, "Bɔ nima kîdɛkî mɔyî mo rɔ Yɛsu ne na konyɔpi mandɔ'dɔ ti woro, bo kosa kɔmɔ ma, na bo kiya zɔ gɔ mari murɔgɔ kɔmɔ ma mî daa 'ba Siloma. Kina me mari murɔgɔ kɔmɔ ma yɔ, na kɔmɔ ma kɔpɔ ηgî."

¹² Lijɛ iya te, "Yɛsu mo ɛdî yala?"

Bo iya te, "Mikali dɛ."

13 Di pötö lende nime na ya mɔɔ ga kɛnyī koto bɔ tönē ŋgī kari zi Parosi ni.

14 Kada nima Yēsu konyɔpi mando'dɔ ti woro kosa kɔmɔ bɔ nima 'dɔ kɔpɔ ŋgī yaga yīmo ne, kada 'ba rɔ kindawo na.

15 Parosi ni ebe gbī tititi bɔ nima gɔ lende 'ba kɔmɔ bo ame kɛnyī kɔpɔ 'böwu yaga ko'ja gɔ bi ne. Tine bo ileki kiya zīnnī, bo iya te, “Yēsu na ko'dɔ mando'dɔ kɔmɔ ma. Kina mari murögö yɔ. Kina me kɔmɔ ma kɔpɔ ŋgī.”

16 Parosi mɔɔ ga iya te, “Bɔ nime ako dē du te di zi Bɔko'ba, ma bo kēdī kako ra ŋgī di zi Bɔko'ba dēne bo ēdī koro kada 'ba rɔ kindawo.”

Ya mɔɔ ga iya te, “Ne ma bo kēdī ra rɔ bɔ lende kɛnyē tara dēne ndɔbɔ löbu naga nime, bo ti kikalī to'dɔ mo totondo ga?”

Parosi tönē ga oza mīnnī 'deni kɔzɔ a nime te.

17 Kina lijē kɛnyī 'böwu kititi bɔ tönē, lijē iya te, “Wa'di na komeri 'bēyī gɔ lende 'ba Yēsu nima bo ki'di kōmōyī kɔpɔ 'deni yaga ne?”

Bɔ nima iya te, “Bo bɔ kumē lende 'ba Bɔko'ba na.”

18 Parosi ni i'di dōnnī dē gba gɔ lende nima kiya te bɔ nima kɔmɔ mo pa rɔ ma kōlu kina ma kɛnyī 'böwu kɔpɔ yaga ne, lijē iya te bēti na ka. Kina lijē kīdēkī 'bu 'ba bɔ nima ti ma mo ŋgī kako zīnnī.

19 Kina lijē kititi e'be 'bu mo naga nima, lijē iya te, “Kole 'be nime kiyake te öyö mɔlo rɔ kɔmɔ kōlu ne, bo na me? Ne kɔmɔ bo ēnyī kɔpɔ 'böwu yaga tone rɔ ma totondo?”

20 Lijè iya te, “Dikali ngi rɔ ma laka bo kole ze na. Kina dikali 'deni gbì laka öyö bo molo rɔ kɔmɔ kòlu.

21 Ne ɔtɔ abo tɔ nima kiyɔpɔ kɔmɔ bo tɔne ne, dikali dè. Bɔtɔ abo tɔ nima kiyɔpɔ kɔmɔ bo ne, dikali eze dè gbì. Ititike bo. Bo na ma, bo inza gbì gba rɔ kole titi. Bo na ti kikali t̄yēt̄i lende abo nima.”

22 'Bu bo ni iya tara römöȳi l̄j̄è ere turu 'ba Yudayi naga nima. Römöȳi turu naga nima iya lende mɔtɔ 'deni molo yayi, iya te, bilaka ame ga pili kiya te Yèsu na rɔ Kuris̄it̄ò ame Boko'ba koja kako di m̄it̄ɔrɔ ne, 'dɔ ko'jɔɔɔ ɲburu yaga di bi tɔdɔ m̄i r̄ò 'ba m̄otu.

23 Lende nima na ma 'dɔ ki'di 'bu bo ni kiya te, “Bo na ma, bo inza gba rɔ kole titi. Ititike bo.”

24 Parosi ni ènȳi 'böwu gbì kidèk̄i bɔ t̄onè kako z̄inni. Kina l̄j̄è kiya zi bo, l̄j̄è iya te, “Ulömu r̄öȳi ti möȳi löbu 'ba Boko'ba nime. Dikali 'deni bɔ nima bo kilen̄o yi ne bo bɔ lende k̄enȳè na.”

25 Bɔ t̄onè iya te, “Mikali dè ala bo bɔ lende k̄enȳè na ya? Wa 'bama ame mikali ne na ɲge rɔ ame ma pa molo rɔ bɔ kɔmɔ kòlu. Kina me t̄one kɔmɔ ma kɔpɔ 'deni yaga ko'ja gɔ bi.”

26 Lijè iya te, “Wa'di na Yèsu mo nima ko'dɔ z̄iȳi? Bo o'dɔ tondo kina ma 'dɔ ki'di k̄ömöȳi k̄enȳi kɔpɔ yaga ne?”

27 Bo iya te, “Ne o'ja m̄iȳēt̄i lende naga nime 'deni gbì dɔgba ziye bine 'di, uwöke dè. Gɔ wa'di na ko'dɔkɔke 'böwu 'dɔ m̄enȳi gbì t̄yēt̄i mo ziye teyi? O'dɔkɔke 'deni gbì t̄ösö gɔ bo?”

28 Kina lijë kënyï ngï titi'ja bɔ tönë, lijë iya te, “Nï 'bëyi na rɔ bɔ kösö gɔ Yësu. Ne ze 'beze rɔ bɔ kösö gɔ 'bu ze löbu Musa.

29 Römöyï Musa na dikali nge Bɔko'ba koloma rɔ tilende teyi bine. Ne bɔtɔ tɔ nima rɔ Yësu ne, dikali dë bo ako di yala.”

30 Bɔ nima iya te, “Lende 'be igayi ma 'deni. Yësu na me kiyɔpɔ kɔmɔ ma 'deni yaga. Tine kpe ikalike bi ame bo kako di teyi ne dë yɔ.

31 Dikali 'deni mɔlo rɔ ma laka Bɔko'ba oloma dë tuwö dɔ bɔ lende kënyë. Tine lijë ame ga koro bo ko'dɔ ako'dɔkɔ abo ga ne, na nge bo kuwö dɔmɔ.

32 Bɔtɔ mɔtɔ uwö dë mɔlo kako di bi tisaki bïci dɔlinɔ nime ma bɔ mɔtɔ kiyɔpɔ kɔmɔ bilaka ame köyö 'deni mɔlo rɔ kɔmɔ kölu kɔzɔ a nime te.

33 Ma kiya te bɔ nime rɔ Yësu ne, bo kako dë ngï di zi Bɔko'ba dëne bo inza kikali to'dɔ a mɔtɔ.”

34 Parosi naga nima iya te, “Nï ame köyö yi mɔlo di mi rɔ bɔ lende kënyë ne, nï na ko'dɔkɔ 'dɔ kënyï tiyandi ze?”

Kina lijë koga bɔ nima ngï yaga.

35 Tine ɔdɔ Yësu kuwö 'deni, tégë Parosi ni oga bɔ tönë 'deni yaga na bo kari ngï tonɔgɔ mo. Kina bo kititi bɔ nima, bo iya te, “I'di döyï ra gɔ lende 'ba kole 'ba bilaka lesi?”

36 Bɔ nima iya te, “Njere, iya zö te 'di bo yë na, 'dɔ mi'di dɔma gɔ lende abo.”

37 Yësu iya te, “O'ja bo 'deni mɔlo. Ma mo nime ngï mëdi milende zïyï ne, ma na ngï rɔ kole 'ba bilaka lesi mo.”

³⁸ Kina bo nima kileki ngi kiya zi Yesu, iya te, “Nere ma, mikali yi 'deni ngi tɔne ro ma laka ro kole 'ba Boko'ba.”

Kina bo kolodo ngi beri tilelu Yesu.

³⁹ Yesu iya te, “Mako 'deni dolinɔ bine 'do toza mi bilaka 'do ki'di ya ame ga ro bo komo kolu ne ko'ja bi, kina go ya ame ga ro bo komo koro ne, go komo mo kebe kolu yaga.”

⁴⁰ Parosi moto ga edi gbi ti Yesu ni yayi. Kina odo lije kuwo lende nima 'deni tara tine, lije enyi kiya zi Yesu, lije iya te, “Lende kiya 'bi nima iya te ze bo komo kolu na gbi?”

⁴¹ Bo iya te, “Odo kiyake te eddike ro komo kolu, inzake ti lende kenyē. Ne iyake roye ro bo komo koro. Kina ma lende kenyē 'be ga ti kulomo ko'bo tiye.”

10

Dɔngala 'Ba Bo Koda Kamölö

¹ Yesu iya te, “Ro ma laka miya ziye, odo kongoke bilaka mo kedı kari kpa jolo 'ba kamölö tine bo kenyi kiki za kebe do reki kinza bo kari de kebe kpa dori nima, ikalike bo laka bo bo 'bogo na. Bo ako tu'bogo kamölö naga nima.

² Ne bo ame odo kongoke kedı kari kpa jolo kodo ngi kebe kpa dori nima, bo na ro bo koda kamölö naga nima.

³ Bo na ti bo koda kpa dori 'ba jolo nima kurögö kpa dori zi bo. Kina odo bo kideki kamölö abo naga nima ti moyi mo ga ro kotokoto, kina lije kedı kuwo do bo ngi. Kina bo ti koja lije yaga di mi jolo.

⁴ Kina ɔɔɔ bo koja lijë 'deni pili yaga tine, bo ti kôsö ngi dɔgba zinni bo kari toda lijë. Kamölö abo ga ikali mugu bo, na kôsö ngi gɔ bo.

⁵ Ɔɔɔ bo löwö mɔɔ ame 'beri lijë kikalɩ mugu mo dë ne na kako kideki lijë, lijë inza kôsö gomo. Lijë pili edi kirina ë'benni mökö."

⁶ Yësu iya lende nime rɔ dɔngala zi Parosi naga nima kɔzɔ a nime te. Kina tine lijë ikali 'jɔ mo dë.

⁷ Kina bo kënyi kiya zinni, bo iya te, "Rɔ ma laka miya ziye, ma na rɔ kpa dori 'ba jɔɔ.

⁸ Ya naga nime kako dɔgba di zö ne bɔ akolo ni ma ti bɔ 'bögö ni na. Kina kamölö inza kikalɩ tari tösö gönni.

⁹ Ma na rɔ kpa dori. Ya ame ga pili kedɩ kɔɔɔ kebe zö ne lijë ɔmɔ 'deni di mi tölë kina lijë ti kilälë rönni 'deni ngi nduwë kebe teyi gbi kinza lisa 'ba a mɔɔ.

¹⁰ Römöyɩ bɔ 'bögö naga nima, akikalɩ 'benni nge rɔ tu'bögö mo ti tupö mo kina gbi ti tirasi mo. Ne ndɔbɔ 'bama ame mako gomo ne na rɔ ti'di didi ti tigo zi bilaka ma ga.

¹¹ Ma na rɔ bɔ koda kamölö ma laka, ame kilana rönɩ 'deni 'dɔ kölä gɔ kamölö abo ga.

¹²⁻¹³ Bilaka mɔɔ ame ɔɔɔ kiya te bo kinza rɔ bɔ dɔ kamölö, bo kedɩ koda abo kamölö mo tɔ naga nima nge dömöyɩ lende 'ba girisi, bo omeri abo lende 'ba kamölö naga nima dë. Kina ɔɔɔ bo ko'ja kuruku kedɩ kako, bo edi kirina abo ngi yaga. Bo kola kamölö naga nima zi kuruku kinda'ba mɔɔ ga kiyeyi mi kɔsɔ mo ga ngi rɔ kɔɔkɔɔ. Bo irina abo yaga römöyɩ kamölö abo ga na dë.

14 Ne ma 'bama na rɔ bɔ koda kamölö ma laka. Mikali kamölö ma ga me rɔ kɔtɔkɔtɔ. Kina lijë me ikali ma gbï.

15 Kɔzɔ 'bu ma ame kikali ma kina mikali bo gbï ne tara. Kina me milaŋa rɔma 'deni 'dɔ mölë gɔ kamölö ma ga.

16 Kina mëdï gbï ti kamölö mɔtɔ ga ame kinza gba mï jɔɔ nime bine ne. Ndɔbɔ ma na gbï rɔ to'de mo kako bine. Lijë ti kuwö dëki 'ba dɔma 'deni. Kina kamölö pili ti kädï 'deni ŋgï rɔ dɔtumu kɔtɔ. Kina bɔ koda mo ti kädï 'deni ŋgï le kɔtɔ.

17 Onɔke, kina me mi'di rɔma 'deni zi bilaka lesi 'dɔ kupö ma gɔ mënyï mïdïdï 'jaa rɔ ma lölöwö. Gɔ lende mo na ma ki'di 'bu ma Bɔko'ba kɔ'ɔ ma kulöwö ne.

18 Ne bilaka inza kikali tupö ma gɔ dönnï. Ma na mëdï mi'di rɔma zinnï 'dɔ gɔ lijë kupö ma. Mëdï ti tigo 'ba ti'di rɔma zi bilaka gɔ kupö ma. Kina mëdï gbï ti tigo 'ba tËnyï tïdïdï 'böwu di pötö tölë. To'do wa naga nime, Bɔko'ba 'bu ma ose gɔmo 'deni pili zö."

19 Lende naga nime Yësu kiya te ne i'di turu 'ba Yudayi naga nima ŋgï koza mïnnï.

20 Ya ma konzi mɔtɔ ga di mï löngö lijë yayi iya te, "Bɔ nime, nöki ëdï dɔmo. Bɔ rumö na. Eddï kuwöke lende abo naga nima gɔ wa'di?"

21 Tine ya mɔtɔ ga iya te, "Lende kiya 'ba bɔ nime, lende 'ba bɔ nöki na dë. Bɔ nöki ti kikali tiyɔpɔ kɔmɔ bɔ kɔmɔ kölu?"

Yudayi Ilagi Lende 'Ba Yësu

22 Kina ɔdɔ kömö 'deni mï kada 'ba karama 'ba tomeri gɔ tulömu rö löbu ame mï Yerosalema ne

zi Boko'ba tine kada 'ba bi këyi ame kulöwö ne na 'deni.

²³ Kina ɔɔo Yësu këdi kilingere 'deni kebe mi dëdë ame ga n̄ere Solomo ko'ba mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba yayi ne,

²⁴ tine turu m̄oto ga ototo r̄önni nḡi kako zi bo, lijë iya te, “Ni nime, lende 'bi ilikö d̄oze sowa. Ni mo na nḡi r̄o Kuris̄itö ame Boko'ba këdi koja kako d̄olin̄o nime bine ne ala ni mo na d̄e? Iya lende yaga bi k̄oɔo zize kinza kilikö d̄oze d̄e.”

²⁵ Bo iya te, “Lende nime miya 'deni m̄olo ziye. Tine kpe na ko'dokoke e'be d̄e ti'di d̄oye ḡo lende ma. Kina me gb̄i nd̄obo pili naga nime mëdi mo'do ti közi kakpa 'ba 'bu ma Boko'ba ne ileme ma 'deni gb̄i laka ziye.

²⁶ Ne kpe ebe kilagike ti'di d̄oye ḡomo r̄ömöyi kpe kamölö ma ga na d̄e.

²⁷ Kamölö ame ga r̄o 'bama ne uwö d̄oma pili laka. Kina mikali lijë 'deni gb̄i. Kina me lijë pili ösö 'deni ḡoma.

²⁸ Kina mi'di didi ma n̄burun̄buru 'deni z̄inni kinza b̄oto m̄oto kirasi lijë ra. B̄oto m̄oto ikali d̄e kpe 'd̄o kako kolo lijë di zö.

²⁹ R̄ömöyi 'bu ma na ki'di lijë 'deni zö. Kina b̄oto m̄oto inza mi d̄olin̄o nime bine ame këdi ti tigo r̄o d̄o kiteli di d̄o 'bu ma. Kina me 'deni b̄oto m̄oto inza kpe ame 'd̄o kikali tako tolo lijë di zi bo.

³⁰ R̄ömöyi ze ti 'bu ma r̄o akoto.”

³¹ Kina ɔɔo bilaka naga nima lijë kuwö Yësu kiya 'deni te bo r̄o akoto ti Boko'ba tine, lijë ënyi nḡi tototo kulugbi d̄oku 'd̄o tu'du bo timo 'd̄o lijë kupö bo yaga ḡo lende kiya abo nima.

32 Tine bo ɛnyī kileki kiya zīnnī, bo iya te, “O'jake ndoɔɔ naga nime mēdi mo'do ne dē? Wa ame ga mo'do ti kōzī kakpa 'ba 'bu ma ne, pili ro ma laka. Ne ɛddī ko'dokoɔke tupō ma go wa'di?”

33 Lijē iya te, “Dinza dupō yi go lende laka ko'do 'bī. Dēdī do'dokoɔ tupō yi go dōlī 'bī ame kudōlī Boko'ba ne. Nī ame ro bilaka lesi ne ebe tombi dōyi kiya rōyi ŋbō ro Boko'ba.”

34 Bo ileki kiya zi bilaka naga nima, bo iya te, “Kpe oŋgoke to ma, lende moɔo ugu 'deni moɔo mī buku 'ba Boko'ba, iya te, 'Kpe bilaka lesi, kpe gbī ro Boko'ba.’

35 Kina kozo ame dikalike 'deni lende 'ba Boko'ba o'bō nduwē ro ma kodoro. Kina me kozo duwōke bine Boko'ba bo iya zi bilaka naga nima bo kilende teyi ne, bo iya te lijē gbī ro Boko'ba.

36 Ne 'bama nime miya te ma kole 'ba Boko'ba na ne, ebe kiyake za 'böwu ro tudōlī Boko'ba totondo ga? Ma na ŋge ro bo ame 'bu ma kigeli koja kako doliŋo nime bine ro bo laja abo.

37 Kina odo kiya te koŋgoke wa naga nime mēdi mo'do ne kinza 'deni ŋgī du ro lende 'ba Boko'ba tine, omba kina ti kikalike ma 'jaa ŋgī ro ma laka minza ro kole abo.

38 Ne odo ki'dike dōye dē pele go lende kiya ma naga nime, lende 'ba Boko'ba ame ga ko'jake ma mēdi mo'do ne na ti ki'di ye kikalike ma ŋgī ro ma laka ro kole abo. Kina ti kikalike 'deni ŋgī omba ma ŋgī ro akoto ti 'bu ma. Kina 'bu ma bo gbī ro akoto tō.”

39 Kina lijē ko'dokoɔ ŋgī gbī tinda'ba Yēsu go lende nime, ne tine Yēsu ɛnyī kolo abo ro bo ŋgī yaga di zīnnī.

⁴⁰ Bo ënyï di Yerosalema yayi, bo kari kumu gönyï yöpö 'ba Yaradene. Bo kari koloma gɔ bi ma tönë pa Yowani koloma rɔ to'dɔ bapatisi dɔ bilaka di teyi ne.

⁴¹ Kina bilaka kɔlɔ ngï kari zi bo yayi. Tine bilaka naga nima oloma tiya mo rɔ gɔ rönni, lijë iya te, “Yowani o'dɔ lende ame ga kigayi bilaka ne dë tine bo iya lende 'ba bɔ nime rɔ Yësu ne. Kina me bo kako 'deni ngï te kɔzɔ lende kiya 'ba Yowani tönë.”

⁴² Kina ma konzi ki'di dönni ngï gɔ lende 'ba Yësu di yayi.

11

Tölë 'Ba Lazara

¹⁻² Bɔ mɔtɔ rɔ Lazara ëdi koloma Betaniya. Kina lëmi bo ga Mariya ni ti Marata ëdi gbï koloma yayi. Mariya mo na tönë 'dɔ ko'de 'bu kato kele kulöwö mɔtɔ kinzanza rɔ Yësu, loko kosa gbï ndi Yësu ti sunë dönne.

Kina ɔdɔ rɔkɔ'ɔ kinda'ba bɔ tönë rɔ Lazara ne 'deni,

³ lëmi bo ga tönë ënyï koja laja gɔ Yësu, iya te, “Njere, ako, bɔ murë yï ëdi dɔ rɔkɔ'ɔ.”

⁴ Kina ɔdɔ Yësu kuwö 'deni tara tine, bo iya te, “Rɔkɔ'ɔ 'ba Lazara nime nburunburu mo inza rɔ tölë. Tine rɔkɔ'ɔ nime i'di rönne 'deni 'dɔ Bɔko'ba kileme tigo abo timo zi bilaka, kina gbï 'dɔ bo kileme tigo ma 'ba kole abo timo.”

⁵ Tine kɔzɔ ame Yësu bo kɔ'ɔ Mariya ni ti Marata ti löndö lijë Lazara nima pele rɔ mbëmbë ne,

⁶ bo oloma titi ko'do tö'dö do riyö bi nima laja 'ba roko'ö 'ba Lazara ko'ja bo teyi ne.

⁷ Kina bo kënyī kiya zi bo kösö go bo ga, bo iya te, “Ënyike dilekike darike Betaniya.”

⁸ Lijë iya te, “Bo komo kiyandi, ya naga nima o'doko tönë 'do tu'du yi ti doku kupö yi yaga giri naga nime di yayi. Eddi ko'doko gbī tari 'böwu yayi go wa'di?”

⁹ Bo iya te, “Laka. Ongoke kada te. Odo kada kodo 'deni ro mi donbo edi keze nbö komo mi dokopyari. Bilaka ame kedī kilingere ro mi kada ne ikali de ma 'do kila'ba mi gö ma titi ame ga mi kori ne, romöyī go bi edi ro ma kopö.

¹⁰ Ne odo kiya te bilaka moto kënyī bi lingere ro mi korondo, bo edi kila'ba mi gö, romöyī bi kopö inza.”

¹¹ Kina bo kiya gbī 'böwu zinnī, bo iya te, “Bo murë ze Lazara ö'dö 'deni, ne tine medī mari mindiñi bo yaga.”

¹² Lijë iya te, “Yëë, nere. Odo bo kedī bi tö'dö, na laka, 'do do bo kitewu di potö roko'ö nima.”

¹³ Dëm̄ba bo edi ro tiya lende 'ba tolë 'ba Lazara, tine lijë omeri 'bënnī tégë bo edi ro tiya lende 'ba tö'dö ma laka.

¹⁴ Kina bo kumö mi 'jo 'ba lende nima zinnī, bo iya te, “Lazara ölä 'deni ro tolë.

¹⁵ Ne medī ti mi këyī romöyī minza ti bo yayi. Ne lende nime ti ki'di ye 'deni ngi ki'dike doye ro ma laka go lende ma. Ënyike darike tongo bo.”

¹⁶ Toma ame bilaka kedī kidëki möyī bo moto gbī ro Roña ne, odo bo kongo Yësu kiya lende 'deni kozo a nima tara tine, bo ënyī ngi toro, bo

kiya zi lèpì bo naga nima, bo iya te, “Darike 'do dölöke bi koto ti n̄ere ze.”

17 Kina ɔɔɔ Yèsu ni kari 'deni kòmö Betaniya tine, bilaka iya zi bo tégè tōku nima o'do 'deni do sowo mī gö.

18 Gawo mo nima ɔwo dē di n̄gila Yerosalema.

19 Kina bilaka ma konzi m̄oto ga ako 'deni di yayi tuyè k̄om̄o Mariya ni ti Marata di p̄otö tölè 'ba löndö nn̄i nima.

20 Marata uwö lende 'ba takö 'ba Yèsu nima 'deni. Kina l̄oko k̄enyi n̄gi kari turè do Yèsu go k̄ori. Mariya na kileke 'b̄eni līo.

21 Marata iya gb̄o zi Yèsu, iya te, “Yö, n̄ere, ma kiya te k̄edd̄i ra tize bine d̄ene löndö ma nime inza k̄ölè k̄ozo a nime te.

22 Ne pele mikali 'deni Boko'ba ti ko'do wa ame ga pili kititi di zi bo ne n̄gi.”

23 Yèsu iya te, “Löndö ȳi ed̄i k̄enyi kid̄id̄i k̄odo yaga di m̄i tölè nime.”

24 Marata iya te, “Mikali 'deni n̄gi tara ro ma laka bo ti k̄enyi n̄gi k̄odo yaga di m̄i tölè koto ti tōku ma laki m̄oto ga m̄i kada ame 'deni ro n̄burun̄buru 'ba d̄olīo nime ne.”

25 Yèsu iya te, “Ma na ro bo t̄id̄id̄i bilaka yaga. Ma na ro bo ti'di tōku k̄enyi k̄odo yaga. Ya ame ga pili ki'di dönn̄i 'deni go lende ma ne, ɔɔɔ lījè k̄ölè pele, ti k̄enyi kid̄id̄i 'deni.

26 Ya ame ga pili ki'di dönn̄i 'deni go lende ma lījè k̄enyi kid̄id̄i 'deni ne, lījè inza k̄ölè kpe. I'di döȳi 'deni n̄gi go lende nime?”

27 Marata iya te, “N̄ere, mi'di doma 'deni n̄gi ro ma laka ḡomo n̄i na ro Kur̄is̄itö ame Boko'ba

kēdī koja kako doliŋɔ nime ne. Kina mi'di doma 'deni gbī gomo nī na rɔ kole 'ba Boko'ba.”

²⁸ Kina loko kēnyī ŋgī kari kīdēkī Mariya. Loko kugu gomo liwo zini, iya te, “Bo kɔmɔ kiyandi ze omō 'deni yaga 'dē yayi. Bo ēdī kīdēkī yi.”

²⁹ Kina ɔɔ Mariya kuwō lende nima 'deni kɔzɔ a nima tara tine, loko ēnyī kobari rōnī ŋgī welo di bēri kari turē dɔ Yēsu.

³⁰ Tine Yēsu omō dē gba liŋɔ. Bo ēdī gba gɔ kori gɔ bi ma tōnē Marata kurē dɔ bo teyi ne.

³¹ Kina ɔɔ bilaka ma tōnē ga kēdī rɔ tuyē kɔmɔ Mariya yayi ne koŋgɔ loko 'deni ŋgī kobari rōnī welo kɔdɔ yaga kɔzɔ a nima tara tine, lijē ēnyī 'deni kozi gōnī. Rōmōyī lijē omeri 'bēnnī, lijē iya te motoga loko ēdī kari bi monɔ kpa ti'bōrō nime kusu löndō nī Lazara teyi ne.

³² Kina ɔɔ Mariya kōmō 'deni ko'ja kɔmɔ Yēsu tine, loko olɔdɔ ŋgī bēri tilēlu bo, loko iya te, “Yō, ŋere, ma kiya te kēddī ra tize bine dēne löndō ma nime inza kolē kɔzɔ a nime te.”

³³ Kina ɔɔ Yēsu bo koŋgɔ Mariya ni ti bilaka pili ame ga ŋgila nī yayi ne kēdī 'deni pili kudu kɔzɔ a nima tara tine, lende mo ɔ'ɔ 'deni ŋgī rɔ bo ŋbō kɔdɔ dōkī'dī bo,

³⁴ bo iya te, “Usuke tōku nime yala?”

Lijē iya te, “Ŋere, ako koŋgɔ gɔ bi ame dusu teyi ne.”

³⁵ Kina tolɔ ki'di tolɔdɔ ŋgī di kɔmɔ Yēsu.

³⁶ Bilaka naga nima yayi ēnyī tiya mo rɔ gɔ rōnnī, lijē iya te, “Oŋgoke tɔ ma, lende 'ba Lazara ɔ'ɔ 'deni rɔ bo sowa.”

³⁷ Ya mɔto ga iya te, “Bo ikali tiyɔpɔ kɔmɔ bo kɔmɔ kɔlu. Ne gɔ wa'di na bo kokɔnyi Lazara dɛ kinza kɔlɛ?”

Tɔdo 'Ba Lazara Di Mi Tɔlɛ

³⁸ Kina ɔdo Yɛsu bo kari kɔmɔ 'deni gɔ bi ame kusu Lazara teyi ne, tine lende mo ɔ'ɔ 'deni gbɛ kɔdo dɔki'di bo. Tɔku nima usu 'deni mi ti'bɔrɔ kina ulɔli kpamo 'deni teyi ti kulugbɛ dɔku ma lɔbu.

³⁹ Yɛsu iya te, “Ululuke dɔku nima yaga.”

Marata ma tɔnɛ rɔ lɛmɛ 'ba Lazara mo ne iya te, “Nɛre, bo ɔlɛ 'deni ko'dɔ tɔ'dɔ do sowɔ. Yida rɔ bo ti kato 'deni.”

⁴⁰ Bo iya te, “Omeri gɔ lende ma tɔnɛ miya ziɣi ne, ɔdo ki'di dɔyi 'deni ŋɣi rɔ ma laka gɔmo, ti ko'ja tigɔ 'ba Bɔko'ba ŋɣi.”

⁴¹ Bilaka naga nima ululu dɔku tɔnɛ yaga. Kina Yɛsu kombi kɔmɔ bo ŋɣi mitorɔ, bo iya te, “Bu ma, mo'dɔ yɛɛ'di ziɣi rɔ mbɛmbɛ gɔ ame kɛddi kuwɔ do ma ne.

⁴² Mikali 'deni ŋɣi rɔ ma laka ɛddi nduwɛ kuwɔ do ma. Ne mɛdi miya tara 'do ki'di bilaka naga nime bine ne ki'di dɔnni ŋɣi gɔmo ni na koja ma kako doɔɔɔ nime bine.”

⁴³ Kina bo kidɛki ŋɣi rɔ ma kembe, bo iya te, “Bo ne, Lazara, ɔdo yaga.”

⁴⁴ Kina Lazara tɔnɛ 'deni rɔ tɔku ne, kɛnyi ŋɣi kɔdo yaga di mi ti'bɔrɔ. Bo ɔdo 'deni pili ti bɔŋgɔ 'ba tusu tɔku ame kusu bo timo ne rɔ bo ti bɔŋgɔ ma mbowa mɔto ame kudɔdu kɔmɔ bo timo ne. Yɛsu iya zi ya naga nima, iya te, “Opeke bo yaga 'do bo kari abo.”

*To'ji Yësu**(MT 26:1-5; MK 14:1-2; LK 22:1-2)*

⁴⁵ Bilaka ma tönë ga kako tonḡo Mariya ni ne, o'ja lende löbu nima Yësu ko'do, bo ki'di Lazara kënyï kindiḡi kodo yaga di mi tölë ne 'deni. Kina ya ma konzi moto ga ki'di dönni ḡi ḡo lende 'ba Yësu mi kada nima.

⁴⁶ Ya moto ga ënyï 'bënni kari kiya lende mo zi Parosi ni.

⁴⁷ Kina Parosi ni kënyï kodo'bo rönni ḡi ti löbu 'ba bo akumu ni. Kina lijë kototo kpënni ḡi bi koto ti bo burë ni, lijë iya te, "Wa'di ga na ḡo do'doke ḡi zi bo nime ro Yësu ne? Bo o'bo 'ba bo za to'do ḡo koto ma kozo wa naga nime te.

⁴⁸ Do dolake bo nduwë kö'bo to'do lende abo naga nime kozo a nime te, bilaka pili edi ki'di dönni ḡi me ḡo lende abo kina lijë kedï kosö ḡi pili ḡo bo, kina turu 'ba Romo kedï kalo ya ḡi doze, kirasi dolinḡo ze nime, kitiko rö löbu 'ba Boko'ba ze nime ḡi yaga."

⁴⁹ Bo moto ro Kayapa, ame bo na mbiri ro bo do bo akumu mi komo koo mo nima ne, bo ënyï toro tilende zinni. Bo iya te, "Kpe nime, ikalike oto de du te.

⁵⁰ Omerike to ma, ma laka na ziye ḡi 'do ti'di bo koto nima na 'do kole di do ame 'do bilaka löbu nime kole kpaki kote dönni yaga ne."

⁵¹ Lende nime Kayapa kiya ne, lende 'ba ti do bo na de. Kayapa bo na ro bo do bo akumu mi komo koo nima. Kina ma lende nime, bo umë 'deni di zi Boko'ba ame kiya te Yësu na ḡe ḡo kole ame 'do kutë ḡo bilaka 'ba Yudayi pili di mi tölë ne.

⁵² Tine dë nge tutë gɔ Yudayi ni kɔtɔ, ne gbï tutë gɔ bɔ löwö ame ga rɔ kole 'ba Boko'ba ne todɔ'bo mo pili rɔ akɔtɔ.

⁵³ Mï kada nima yayi na löbu 'ba Yudayi naga nima kususu kpënni nɔɔ nati rɔ Yësu 'dɔ tupö mo.

⁵⁴ Kina ɔdɔ Yësu bo konɔɔ 'deni tara tine, bo ilingere dë kpe kileme rɔ bo bi kɔpɔ mï gawo 'ba Yerosalema. Bo ënyi kari mï dɔliɔ ma mbowa mɔtɔ kidëki möyi mo rɔ Eporima nɔɔsi ti yi mökö. Kina lijë kari koloma nɔɔ yayi ti bɔ kösö gɔ bo ga.

⁵⁵ Kina ɔdɔ tö'dö 'ba karama 'ba Pasaka kola 'deni nɔɔsi tine, bilaka 'ba mï dɔliɔ ma titi naga ototo rönni 'deni kari Yerosalema. Lijë ari mɔlo gba di kɔmɔ kada 'ba karama tari to'dɔ dölëti 'bënni ame 'dɔ ki'di lijë këdi rɔ ma kɔpɔ kɔmɔ Boko'ba ne.

⁵⁶ Kina ya mɔtɔ ga ki'di nɔɔ toma gɔ Yësu di yayi. Lijë ototo dönni mï reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba. Lijë koloma rɔ tiya mo, iya te, “Omerike 'deni tondo? Bo ti kako mï karama nime?”

⁵⁷ Lijë iya lende nima tara römöyi ya ame ga rɔ löbu 'ba bɔ akumu ni ne ti Parosi ni i'di lende mo 'deni zi bilaka naga nima pili di yayi tégë, ɔdɔ bilaka mɔtɔ kikali gɔ bi ame Yësu këdi teyi ne, gɔ bɔ mo kako kiya zinni 'dɔ lijë kari kinda'ba Yësu.

12

*Ondi 'Bu Rɔ Yësu Di Betaniya
(MT 26:6-13; MK 14:3-9)*

¹ Mi tö'dö dö modɔɔkɔtɔ gba di kɔmɔ kada 'ba karama 'ba Pasaka, na Yësu kënyï ngï kileki kari Betaniya liɲɔ 'ba Lazara ma tönë bo kindiɲi yaga di mi tölë ne.

² Kina ko'do akonyo ngï zïnnï di yayi bi kɔtɔ ti Lazara. Tine Marata na koloma rɔ toja laja zïnnï.

³ Mariya ënyï 'bëni kari ko'de rɔ 'bu ma kato kele kulöwö mɔtɔ ame ndögö mo kitigɔ kulöwö ne. Kina loko kinzanza ngï gɔ ndi Yësu. Kina loko koloma ngï rɔ tosa gɔmo ti sunë dönï. Tato 'ba 'bu nima ogba mi rɔ ame lijë kedi yimo ne 'deni ngï ti rönï.

⁴ 'Bu nima Mariya kinzanza rɔ Yësu ne lende mo ënyï kënyë ngï mi Yuda Isikarita ma tönë rɔ bo ma kɔtɔ mɔtɔ di mi löngö bo kösö gɔ Yësu ga ne. Bo na rɔ bo ame kedi kari kususu Yësu zi turu kada mɔtɔ ne.

⁵ Bo iya te, "Ja nime loko kedi kugö 'bu 'bëni nime ra mökö dëne loko edi kora mi girisi ngï rɔ ma kënyë kɔzɔ girisi ame bo ndɔbo kedi ko'ja mi kɔmɔ kɔɔ kɔtɔ ne tara, 'do loko kokonyi bo lisa timo."

⁶ Lende nima Yuda kiya kɔzɔ a nima ne, bo omeri dë gɔ lende 'ba bo lisa. Tine bo iya tara römöyï bo bo 'bögö na. Bo na rɔ bo kikeki girisi ame bilaka kedi ki'di zi bo kösö gɔ Yësu ga ne. Kina mi kada mɔtɔ ga bo edi nduwë ko'balï mɔtɔ ga zi bo.

⁷ Yësu iya te, "Kinza konbenbe loko dë. Wa nime loko ko'do ne edi rɔ ma laka. Loko ikeki 'bu nime 'deni 'do loko kosa roma kɔzɔ a nime te 'do kileɲo yida roma molo ndö koda do tölë ma ame mëdi mölë ne.

⁸ Bɔ lisa naga nima lijë ëdi kö'bö tiye bine. Ne ma 'bama minza mö'bö tiye bine.”

Titeri Tupö Lazara

⁹ Mî kada nima yayi bilaka ma konzi uwö lëbî 'ba Yësu ame bo këdi Betaniya ne 'deni. Kina lijë kɔɔ ɳgî kari zi bo yayi kina gbî 'do tari tonɔo Lazara ma tönë Yësu ki'di kindiɳi yaga di mî tölë ne.

¹⁰ Kina löbu 'ba bɔ akumu ni kususu kpënnî ɳgî gbî rɔ Lazara 'do tupö mo yaga,

¹¹ römöyî kö'du gɔ lende abo na me ki'di bilaka pili kilagi lende 'bënnî 'deni ki'di dönñî 'deni me gɔ lende 'ba Yësu.

Tɔdɔ 'Ba Yësu Mî Yerosalema

(MT 21:1-11; MK 11:1-11; LK 19:28-40)

¹² Mî bi kězë mɔtɔ 'böwu bilaka ma konzi ame ga kɔɔ 'deni kari to'dɔ karama 'ba Pasaka mî Yerosalema ne uwö tégë Yësu ëdi ko'dɔkɔ tako tɔdɔ mî gawo.

¹³ Kina lijë koga mbili mbirö ɳgî közinnî. Lijë kari turë dɔ bo timo gɔ kori tilëlu bo ti towawa dɔ mbili mbirö 'bënnî naga nima. Lijë ulörî timo rɔ ma kembe tégë, “Dilëluke Bɔko'ba. Yëyî këdi dɔ bɔ ame kako ti möyî bo ɳere Bɔko'ba ne. Bɔko'ba ko'dɔ yëyî dɔ ɳere 'ba Yisarele.”

¹⁴ Yësu o'ja akaca 'deni kina bo këkî 'deni domo këdi kako timo mî Yerosalema. Ëdi 'deni kɔzɔ lende ma tönë kugu mɔlo mî buku 'ba Bɔko'ba ne tara. Ame kiya te,

¹⁵ “Kpe bilaka 'ba Yerosalema, kinza kereke dë kpe. ɳere 'be na me 'dë këdi 'deni liya rɔ tako. Bo ëkî 'deni dɔ kole akaca.”

16 Bɔ kɔsɔ gɔ Yɛsu ga ikali 'jɔ 'ba lende nima dɛ gba. Kina ɔɔɔ Yɛsu kɛnyɔ kɔɔɔ 'deni yaga di mɔ tɔlɛ tine, kina 'jaa lijɛ koloma rɔ tomeri mo dɛmba lende nime ugu rɔ dɔmɔyɔ Yɛsu kina me bilaka ko'dɔ 'deni ŋgɔ tara zi bo.

17-18 Mɔ kada nima Yɛsu kɛdɔ kako Yerosalema ne, bilaka ma konzi ari turɛ dɔ bo gɔ kɔri gɔ kɔ'du 'ba Lazara. Rɔmɔyɔ lijɛ uwɔ lende mo 'deni di zi ya ame ga tɔnɛ kɛdɔ ti Yɛsu ni yayi mɔ kada nima bo kindiŋi Lazara, bo kidɛki kɔɔɔ yaga di mɔ ti 'bɔrɔ yɔmo ne.

19 Kina ɔɔɔ Parosi ni koŋgɔ 'deni bilaka kɛdɔ kɔlɔ kari turɛ dɔ Yɛsu gɔ kɔri kɔzɔ a nima tara tine, na lijɛ kebe ŋgɔ rɔ tiya mo rɔ gɔ rɔnnɔ lijɛ iya te, “Oŋgɔke te, ze 'beze do'dɔke ɔtɔ dɛ kpe, bilaka ona 'deni ŋgɔ 'doyi kari gɔ bo nime 'dɛ.”

Bɔ Lɔwɔ Ako Zi Yɛsu

20 Mɔ kada nima yayi bɔ lɔwɔ mɔtɔ ga ako 'deni gbɔ mɔ Yerosalema yayi bi to'dɔ mɔtu zi Bɔko'ba.

21 Kina lijɛ kako ŋgɔ kilende zi Pilipɔ rɔmɔyɔ bo di mɔ bilaka 'ba Betesayida ame di mɔ dɔyayi 'ba Galilaya ne. Lijɛ iya te, “Do'dɔkɔ tilende ti Yɛsu.”

22 Kina Pilipɔ kɛnyɔ kari kiya ŋgɔ zi Andareya. Kina lijɛ kari kiya lende tɔnɛ ŋgɔ zi Yɛsu.

23 Bo iya te, “Kada ame 'dɔ bilaka ko'ja tigo 'ba kole 'ba bilaka lesi tɔmo ne ɔmɔ 'deni.

24 Rɔ ma laka mɛdɔ miya ziye, lende nime ɛdɔ kɔzɔ 'jɔ nyɔnyu tara. 'Jɔ nyɔnyu kɔtɔ ɔɔɔ kiya te kikeki, ɛdɔ kɔ'bɔ le 'biri kɔtɔ gɔ bi mo nima. Ne ɔɔɔ kiya te kidiyɛ 'jɔ nima 'deni mɔ yayi, keŋme 'deni yaga, ɛdɔ kɔtu ŋgɔ kiyɔbu kari tɔrɔ ŋbɔ kana ŋbaŋi dɔmo.

25 Kina ëdī gbī tara, ya ame ga ko'doko toloma tö'bö mī doliŋo nime bine ne, lijë ti kölë 'deni ngī. Ne ya ame ga ko'doko dë 'do toloma tö'bö doliŋo nime bine ne, lijë na ngī ti kēdī ti dīdī ma ŋburunburu.

26 Ya ame ga lijë ko'doko toja laja zö ne i'dike lijë kösö goma 'do lijë ame ga ro bo laja ma ga ne kēdī nduwë bi koto tö. Kina 'bu ma ti ki'di közi kakpa 'ba löbu abo 'deni ngī zinnī.

27 Kina me le'jete ma 'deni ngī ti meri ro mbëmbë, mikali dë odo 'do miya tondo mo ga. 'Do mititi 'bu ma go bo kiyese ma yaga di zi gomo 'ba mī kada ma tōne nime? Ne odo kiya te miya tara, ele dë. Römöyī lende 'ba 'do tōdo mī gomo nime kina me mako gomo doliŋo nime bine ne.

28 Tine ti miya te, "Bu ma, ileme löbu 'bī zi bilaka.' "

Kina go lende nime Yësu kiya kozo a nime te ne yo, kina biro kudu ngī kako di mitoro tēgë, "Mileme löbu ma 'deni molo zi bilaka, ne ti mileme gbī 'böwu ro ma lölöwö."

29 Bilaka ma konzi ame ga kēdī koro yayi ne, uwö biro nima kudu ne 'deni. Ya moto ga iya ro toro kapi, tine ya moto ga iya te malayika 'ba Boko'ba na kēdī kilende zi Yësu.

30 Kina bo kileki kiya zinnī, bo iya te, "Biro nime udu dë dömöyī ma. Udu go lende 'be.

31 Kada ame Boko'ba ko'doko to'do burë 'ba doliŋo nime yimo ne kina me 'deni tōne. Kina kada ame 'do Boko'ba koga Satani ame ko'do rōnī 'deni ro ŋere 'ba do doliŋo nime timo yaga ne, kina me 'deni gbī tōne.

³² Kina ɔɔ bilaka kogba ma 'deni kutöti ma ɔɔ ɲgëri tɔɔ tine, ti mo'de bilaka pili 'deni ɲgi kako zö."

³³ Lende nime, bo iya te 'ɔɔ bilaka kikali lende 'ba tölë abo nime këdi kako ne.

³⁴ Tine bilaka naga nima ënyi kiya zi bo, iya te, "Ugu 'deni mɔlo mi buku 'ba Boko'ba iya te Kurisitö ame Boko'ba këdi koja kako ɔɔɲɔ nime bine ne ëdi kako koloma kö'bö rɔ ɲburuɲburu. Ne rɔ ma tondo mo ga na kebe kiya 'böwu, kiya te Boko'ba o'dɔko 'ɔɔ bilaka kogba kole 'ba bilaka lesi kutöti ɔɔ ɲgëri tɔɔ? Yë mo na rɔ kole 'ba bilaka lesi mo?"

³⁵ Bo iya te, "Bi kɔɔ 'ba ɔɔɲɔ nime ëdi koloma ɲge tiye mbowa. Ne kina laka 'ɔɔ kilɲgereke ko'ja bi kɔɔ nima këdi gba tiye, kinza mandölu kutu'bö ye ra di gɔ kori. Ya ame ga këdi kilɲgere 'bënni mi mandölu ne, lijë ikali kori ame lijë këdi kari teyi ne dë.

³⁶ Ne tine ɔɔ kiya te bi kɔɔ nime këdi gba kɔɔ a nime te, i'dike ɔye gɔ lende mo 'ɔɔ këddike rɔ kole 'ba bi kɔɔ."

Kina ɔɔ Yësu kote tiya lende naga nime 'deni kɔɔ a nima tara tine, bo ënyi kari kusu abo ɔɔ bo ɲgi titi mbowa yaga bi mɔɔ di zi tindi 'ba bilaka naga nima.

³⁷ Bilaka naga nima lijë o'ja Yësu pele ɲgi këdi ko'ɔ lende ame ga kö'du mo ga kigayi bilaka pili ne, lijë i'di dönni dë gɔ lende abo.

³⁸ Ëdi 'deni kɔɔ lende ma tönë Yesaya kugu mi buku 'ba Boko'ba, kiya te, "Nere, lijë o'ja tigo 'bi pele tine bɔɔ mɔɔ i'di dönni dë gɔ lende ze nime."

39 Kina ma ki'di bilaka naga nima ko'doko dē ti'di dōnni go lende 'ba Yēsu, rōmōyi Yesaya ugu lende mōto 'deni gbī yayi, iya te,

40 “Boko'ba iya te, ‘Miyōlu kōmōnni 'deni yaga, kina mīdiri kpa kori ma kari mī dōku 'ba dōnni 'deni gbī teyi. Kinza lijē koŋgo ra ti kōmōnni, kina kinza kodo ra gbī mī dōku 'ba dōnni. Kinza lijē koto dōnni ra di mī lende kēnyē 'bēnni ga lijē kileki zō milenjo lijē.’ ”

41 Yesaya iya lende nime te go kō'du 'ba Yēsu rōmōyi bo o'ja löbu 'ba Yēsu 'deni molo.

42 Dēmba ya ma konzi mōto ga di mī löngö bilaka löbu 'ba Yudayi naga nima i'di dōnni 'deni ro ma laka go lende 'ba Yēsu. Tine lijē ro tikere di zi Parosi ni kinza ko'jōŋo lijē ra yaga di bi todo mī rō 'ba mōtu. Kina ki'di lijē kēdi koloma ŋgi kinza tumō mī lende nima yaga.

43 Rōmōyi tūyēyi dōki'di bilaka lesi na za lijē ki'di kō'du mo kō'o rōnni ro do kiteli di do tūyēyi dōki'di Boko'ba.

44 Mī kada mōto 'böwu na Yēsu kēnyī kiya ro ma kembe, iya te, “Ya ame ga ki'di dōnni 'deni ŋgi ro ma laka go lende ma ne, 'bu ma ame koja ma kako dōliŋo nime bine ne kina ma 'deni gbī lijē ki'di dōnni gomo.

45 Bilaka ame ga ko'ja ma 'deni 'bu ma na ma 'deni gbī lijē ko'ja.

46 Mako 'deni dōliŋo nime bine ro bi kopo 'do ki'di ya ame ga ki'di dōnni go lende ma ne koloma dē kpe mī mandölu.

47 Ne ya ame ga lijē kuwō lende ma nime pele, lijē ko'doko dē to'do mo ne, ma na dē mēdi mo'do burē 'bēnni. Rōmōyi mako dē dōliŋo nime bine

bi to'do burë 'ba bilaka lesi. Mako tɔmɔ bilaka di mī tölë.

⁴⁸ Ya ame ga ko'ji ma ko'doko lende ma dë ne, lende naga nime mēdi miya ne na kēdi kiya burë 'ba rōnni kada mɔtɔ mī kada ame 'deni rɔ ŋburunburu 'ba doliŋɔ nime ne.

⁴⁹ Lende naga nime mēdi miya ne, minza miya ti kōzi kakpa 'ba gbagba ma. 'Bu ma ame koja ma kako doliŋɔ nime bine ne, bo na ki'di lende naga nime zō pili rɔ kotokoto 'do miya.

⁵⁰ Kina mikali ŋgī rɔ ma laka toro kō'du ki'di abo na kēdi ki'di bilaka kēdi ti dīdi ma ŋburunburu. Kina lende ame ga 'bu ma kiya zō ne, kina ma ga ŋgī mēdi miya koko ziye kozo ame bo kiya zō ne tara.”

13

Yësu Urögö Ndī Bɔ Laja

¹ Kina ɔdo kōmō 'deni mī tō'dō ma dɔndende di kɔmɔ kada 'ba karama 'ba Pasaka tine, Yësu ikali 'deni mɔlo kada 'ba tileki abo di doliŋɔ nime bine 'do tari zi 'bu bo ɔwɔ dë kpe. Ne bilaka abo ga ame bo k'ɔ di mī doliŋɔ nime bine ne, bo ti kileme ŋburunburu 'ba ako'ɔ abo ŋgī teyi.

² Mī kada nima yayi Yësu ni ototo dōnni 'deni ti bɔ kōsō gɔ bo ga mī dokɔpiyari tonyo akonyo. Tine Satani i'di meri mo 'deni mɔlo mī Yuda kole 'ba Simona Isikarita 'do bo kari kusususu Yësu zi turu.

³ Yësu ikali 'deni 'bu bo Boko'ba i'di tigo 'ba wa pili 'deni zi bo. Kina bo ikali 'deni gbī bo ako di zi Boko'ba kina me bo kēdi kileki 'deni gbī kari zi Boko'ba.

⁴ Kina bo kënyī ngī tɔɔ, bo kolo bɔŋɔ ma löbu yaga di ɔ bo. Kina bo kogba bɔŋɔ 'ba tididi ɔ ngī, bo kudödu 'bömbö bo.

⁵ Kina bo kunö mini ngī mī lebe. Kina bo ki'di ngī turögö ndī bɔ kösö ɔ bo ga. Kina bo koloma ngī nduwë tididi mo ti bɔŋɔ mo nima.

⁶ Kina ɔɔ bo kömö 'deni ɔ Simona Pitörö tine, Pitörö ënyī kiya zi bo, iya te, "Nere, nī na 'ɔ kurögö ndö?"

⁷ Bo iya te, "Wa nime mëdī mo'ɔ ne, ikali 'jo mo dë, ne ti kikali 'jo mo 'jaa kada mɔɔ."

⁸ Pitörö iya te, "A mɔɔ ngī ɔ ndö 'ɔ kurögö, inza du te."

Bo iya te, "ɔɔ kiya te murögö ndiyī dë, inza kpe ɔ 'bama."

⁹ Pitörö iya te, "Nere, ne ɔɔ këdī tara, kinza kurögö dë nge ɔ ndö. Tine urögö ɔma pili kala ŋbö ɔma tɔɔ kpaki ti kënyo ma ga."

¹⁰ Bo iya te, "Bilaka ame kurögö rönī 'deni ɔmo 'deni molo ɔ ma këpɔ. Tine ndī bo na nge kola 'ɔ turögö mo. Kpe nime bine me ɔ ma këpɔ. Ne bɔ ma këpɔ di mī löŋgö ye na nge kinza ɔ ma këpɔ."

¹¹ Lende 'ba bɔ ma këpɔ ma kinza ɔ ma këpɔ nima bo kiya ne, bo ikali bɔ ame këdī ko'dɔko tari tususu bo zi turu ne 'deni.

¹² Kina ɔɔ bo kote turögö ndī bɔ kösö ɔ bo ga 'deni pili tine, bo olo bɔŋɔ ma löbu abo tönë ngī ɔ bo. Kina bo koloma ngī bëri. Bo iya te, "Lende nime mo'ɔ ziye ne, ikalike 'jo mo ra?"

¹³ Kina këzɔ ame kö'böke nduwë tidëki ma ɔ bɔ këmɔ kiyandi, kina gbī ɔ nɔre tara ne, ele,

römöyï ma ngï rɔ ma laka rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi 'be gbï rɔ ɲere 'be.

¹⁴ Ne kina me ma mo tönë rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi 'be gbï rɔ ɲere 'be ne, na me moja laja 'deni ziye kɔzɔ a nime te. Kina laka 'dɔ kari kojake laja gbï tara rɔ gɔ rɔye.

¹⁵ Lende nime mo'dɔ 'deni 'dɔ ko'dɔke gbï kɔzɔ ame mo'dɔ ziye ne tara.

¹⁶ Rɔ ma laka miya ziye, bɔ ndɔbɔ inza mbiri di dɔ bɔ dɔ ndɔbɔ. Kina bɔ laja inza gbï mbiri di dɔ bɔ ame koja bo ne.

¹⁷ Lende naga nime ikalike laka, ɔdɔ ko'dɔke kɔzɔ a nima tara, ti keddike ngï ti mï këyï.

¹⁸ Ne mï këyï nime miya lende mo ne, miya dë ziye pili rɔ goye. Kpe ame ga migeli ye ne, mikali ye 'deni laka. Kina me mëdï miya 'deni rɔ ma laka ziye, ti kedi 'deni ngï kɔzɔ lende tönë kugu mï buku 'ba Bɔko'ba kiya te, 'Bɔ ma tönë ngï kusu kɔzi bo mï lebe kɔzɔ tɔ ne kina me kënyï kuyï dɔ giliti kuruku 'deni zö.'

¹⁹ Kina me mëdï miya 'deni mɔlo te ziye gba kinza ko'dɔ rönï dë. Römöyï ɔdɔ kiya te ko'dɔ rönï yayi 'dɔ kikalike ngï omba ma na rɔ Bɔko'ba ame kedi rɔ ɲburunburu ne.

²⁰ Ne kina gbï me mëdï miya ziye rɔ ma laka, bilaka ame ga lijë ki'di dönni gɔ lende 'ba bɔ laja ma ga ne, lende ma na 'deni gbï lijë ki'di dönni gɔmɔ. Kina gbï bilaka ame ga lijë ki'di dönni gɔ lende ma ne rɔ ma laka lende 'ba Bɔko'ba ame koja ma ne na 'deni gbï lijë ki'di dönni gɔmɔ."

Yësu Iya Gɔ Tususu Bo

(MT 26:20-25; MK 14:17-21; LK 22:21-23)

21 Kina ɔɔɔ Yɛsu bo kote tiya lende naga nime 'deni kɔzo a nime te tine, meri oso 'deni ŋgɛ mɛ bo. Kina bo kɛnyɛ kiya zi bo kɔsɔ go bo ga, bo iya te, “Ro ma laka mɛdɛ miya ziye, bo ma kɔto mɔto di mɛ lɔŋgɔ ye nima bina na kɛdɛ kari kusus ma.”

22 Lijɛ ikali dɛ bo ɛdɛ ro tiya yɛ. Kina lijɛ koloma ŋgɛ ro tonɔo dɔnnɛ.

23 Bo ame Yɛsu kɔ'ɔ ro dɔ kiteli ne ɛdɛ koloma ŋɔsi ŋgila Yɛsu yayi.

24 Kina Simona Pitɔrɔ kilende ŋgɛ teyi ti kɔmo bo, iya te, “Ititi bo te, yɛ na bo kɛdɛ ro tiya mo.”

25 Kina bo kese ŋgɛ ŋɔsi ŋgila Yɛsu. Bo iya te, “Yɛ mo na ya, ŋere?”

26 Yɛsu iya te, “Bo ame ɔɔɔ kɔŋgo monye maŋgolo'bo musu dɔ mɔku mi'di teyi nima, omba bo nati.”

Kina bo konye maŋgolo'bo ŋgɛ, bo kusu dɔ mɔku. Kina bo ki'di ŋgɛ zi Yuda kole 'ba Simona Isikarita.

27 Kina ɔɔɔ Yuda konyo maŋgolo'bo tɔnɛ yo, na Satani kɔɔɔ ŋgɛ mɛ bo. Kina Yɛsu kɛnyɛ kiya ŋgɛ zi bo, iya te, “ɛnyɛ ti kari welo to'dɔ ndɔbo 'bi.”

28 Bo kɔsɔ go bo mɔto ga ame yayi ne ikali 'jo 'ba lende nima Yɛsu kiya zi Yuda ne dɛ.

29 Rɔmɔyɛ Yuda na ro bo kikeki gɛrisɛ 'bɛnnɛ, go kɔ'du mo na ya mɔto naga nima komeri 'bɛnnɛ, iya te, mɔto ga Yɛsu ɛdɛ koja Yuda kari tugɔ wa ame ga lijɛ kɔ'dɔko mɛ kada 'ba karama ne. Ala mɔto ga Yɛsu ɛdɛ koja bo kari ti'di gɛrisɛ zi bo lisa mɔto.

³⁰ Kina ɔɔo Yuda konyo maŋgolo'bo nima Yësu ki'di zi bo ne 'deni tine, bo ënyi ŋgi koo yaga. Kina bo 'deni ŋgi mi bi kolu.

Kö'du Ki'di Ma La'ja

³¹ Di poto Yuda kari 'deni na Yësu kënyi kiya zi bo koso go bo ga, bo iya te, “Kada 'ba tongo lobu 'ba kole 'ba bilaka lesi omö 'deni ŋgi zi bilaka. Kina go lende mo lije ti kongo lobu 'ba Boko'ba 'deni gbi.

³² Kina ɔɔo kileme lobu abo 'ba Boko'ba 'deni bo ti kileme lobu abo ŋgi gbi welo koto ti lobu 'ba kole 'ba bilaka lesi.

³³ Kole ma ga, minza moloma kpe tiye bine gomo kowo. Kina ti kebeke 'deni ŋgi tomeri goma yayi tine ti kedii ŋgi ziye kozo lende tone miya zi lobu 'ba bilaka tone ga ne, ame miya te, ‘Go bi nime medii mari teyi ne inza kikalike tari tomö teyi.’

³⁴ Ne ongo kina me medii mose kö'du ki'di ma la'ja 'deni ziye 'do k'oke roye ro go roye. Medii mose ziye 'do k'oke lep'i ye ga gbi kozo ame mo'o ye ne tara.

³⁵ ɔɔo k'oke lep'i ye ga 'deni ŋgi kozo a nime te na bilaka ti ki'di donni ŋgi gomo ro ma laka kpe bo koso goma ga na.”

³⁶ Simona Pitöro iya te, “Nere, eddi kari 'beyi yala ga ya?”

Bo iya te, “Bi nime medii mari teyi ne, inza kikali tozi tone tari teyi. Ne ti kari 'jaa kada moto.”

³⁷ Pitöro iya te, “Nere, go wa'di na 'do mozi de mari tiyi tone gbi teyi ya? Mo'doko ŋgi 'do möle go lende 'bi.”

³⁸ Bo iya te, “Ti kɔ'bo ŋgɛ 'do tölö go lende ma? Ro ma laka mēdi miya ziyi, mi korondo nime tone gba kinza gongɔ kidapa dē, ēddi koga kpēyi ŋbō mi mota kiya zi bilaka, kiya te, ikali ma dē.”

14

Yēsu, Kɔri Ma Kari Zi 'Bu

¹ Yēsu ēnyi kiya zi bo kōsō go bo ga te, “Kinza ki'dike dōki'di ye kombi dē. Otoke nduwē ti'di dōye go lende 'ba Boko'ba. Kina 'do kotoke gbɛ nduwē ti'di dōye go lende ma.

² Mēdi mari nime tilenjo go bi ziye. Mi linjo 'ba 'bu ma Boko'ba 'dē yayi rō ēdi ŋbanji. Ma kiya te kinza tara dēne minza miya lende mo ziye.

³ Kina odo milenjo go bi 'deni kote tine ti mileki 'jaa mako goye bine 'do moto ye kari teyi go dari dolomake bi koto tiye.

⁴ Go bi nime mēdi mari teyi ne kɔri mo ikalike 'deni.”

⁵ Kina Toma kēnyi kititi bo, iya te, “Nere, go bi nime kēddi kari teyi ne dikali dē. Tine 'do dikali kɔri ma kari teyi totondo mo ga?”

⁶ Yēsu iya te, “Ma na rō kɔri, rō lende ma kodoro, gbɛ rō dīdi. Boto moto ikali dē ma 'do kōmō zi 'bu ma Boko'ba tine ŋge koto tō.

⁷ Ikalike ma 'deni kina ti kikalike 'bu ma Boko'ba gbɛ. Kina me le'jete rō ma laka o'jake bo 'deni kina ikalike bo 'deni gbɛ.”

⁸ Pīlīpō iya te, “Nere, ileme 'bu yi mo nime zize 'do lende mo kodo laka doze.”

⁹ Yēsu iya te, “Pīlīpō, ma nime mēdi moloma molo tiye bine ne, ikali ma dē gba? Bo ame ko'ja ma 'deni, bo o'ja 'bu ma 'deni gbɛ. Ne go wa'di

na kebe kititi ma 'böwu kiya te 'do mileme 'bu ma ziye?

¹⁰ Ze ti 'bu ma kpaki riyö ro akoto. I'di döyi dö gba go lende nime? Kina ongo gbi kozo lende naga nima medii miya ziye ne, lende 'ba gbagba ma ga na dö. Lende 'ba 'bu ma ame dö'bö nburu ti bo ro akoto ne na, ndobo abo ga na ma ne.

¹¹ Lende nime miya ziye, miya te ze ti 'bu ma ro akoto ne, i'dike lende mo kodo laka doye. Odo kiya te lende mo kodo dö gba laka doye, omerike go ndobo ame ga mo'do ne kina ti kikalike ngi ro ma laka.

¹² Ro ma laka miya ziye, kpe ame ga ki'dike doye 'deni ngi ro ma laka go lende ma ne, ti ko'doke ndobo naga nime 'deni gbi kozo 'bama, kina gbi ro do kiteli. Romöyi medii mari nime tari toloma ti 'bu ma.

¹³ Kina me kpe ame ga ro 'ba ma ne, odo kititike Boko'ba go wa moto ti mo'do ngi ziye 'do kileme ngi zi bilaka ro ma laka 'bu ma na ro lobu 'ba do wa pili.

¹⁴ Kpe ame ga 'deni ro 'bama ne, wa pili ame ga keddi kititike di zo ne, ti mi'di ngi ziye.

Ndose 'Ba Nyi Koto Laka

¹⁵ Ne kina me ko'oke ma 'deni o'doke ko'du ki'di naga nime mose ziye ne.

¹⁶ Ti mari mititi 'bu ma ngi go lende 'be 'do bo koja bo konyi moto kako ziye. Bo konyi nima ti kako koloma ko'bö nburu tiye bine,

¹⁷ ame bo na ro Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba ne. Kina bo ti ki'di ye 'deni ngi kikalike lende laka 'ba Boko'ba pili. Bilaka 'ba dolingo nime inza ko'ja kiné bo, kina lijé inza kikali bo gbi. Kina bo

inza kako gbī koloma tīnnī. Tine kpe na nge ti kikalike bo rōmōyī bo ēdī kako koloma tiye, bo kō'bō gbī miye.

¹⁸ Tari ma nime mēdī mari ne, minza mari gō mola ye rō kiri'bala. Mēdī muyī dōma 'jaa kada mōtō mako ziye.

¹⁹ Kina me le'jete tō'dō mo ɔwɔ dē kpe ame 'dɔ bilaka 'ba dɔlɔɔ nime kikali dē kpe to'ja kinē ma. Ne kpe 'beye ti ko'jake ma 'deni ngī gbī rōmōyī mēdī ti dīdī ma nburunburu kina kpe gbī ti kēddike 'deni gbī ti dīdī ma nburunburu.

²⁰ Kina ɔdɔ Nyī Kɔtɔ Laka kako 'deni ziye tine, ti kikalike 'deni ngī omba ze rō akɔtɔ ti 'bu ma. Kina kpe 'deni gbī rō akɔtɔ tō.

²¹ Nī ame kuwō kō'du ki'di ma nime ko'dɔ ngī ne, nī na rō bɔ ame kɔ'ɔ ma 'deni kina nī na gbī ti 'bu ma kɔ'ɔ yi. Kina ti mɔ'ɔ yi gbī mileme rōma zīyī.”

²² Kina bɔ kōsō gɔ bo mōtɔ ame kīdēkī mōyī mo rō Yuda ne kēnyī ngī kititi bo. Yuda ame 'beri, inza rō Yuda Isikarita. Bo iya te, “Nere, rō ma totondo mo ga na 'dɔ kileme rōyī nge zize 'dɔ ze na nge do'ja yi kinza bilaka ma laki ko'ja yi dē?”

²³ Yēsu ileki dōmo zīnnī, iya te, “Ya ame ga pili kɔ'ɔ ma ne, ti ko'dɔ lende ma 'deni ngī kina 'bu ma ti kɔ'ɔ lījē 'deni gbī. Kina ze ti 'bu ma, ti dako doloma 'deni ngī tīnnī.

²⁴ Ne ya ame ga kɔ'ɔ ma dē ne, lījē inza kɔ'bɔ to'dɔ lende ma. Lende nime kēddī kuwōke ne, lende ma na dē. Lende 'ba 'bu ma ame koja ma kako dɔlɔɔ nime bine ne na.

²⁵ Kina me mēdī miya lende naga nime 'deni molo te ziye ko'ja mēdī gba tiye bine,

²⁶ ne tine 'bu ma ti koja Nyi Koto Laka 'deni 'do kako ro bo konyi ziye. Ti bo koja 'deni ngi 'do kako ziye ti kōzi kakpa ma. Nyi Koto Laka na ti kako kiyandi ye ti wa pili. Kina bo ti ki'di lende 'ba wa ame ga miya ziye ne 'deni ngi kōyō miye.

²⁷ Kina me mēdi 'deni mari ama, tine ti miyēyi dōki'di ye 'deni ngi. Dōki'di kiyēyi 'bama inza kozo 'ba bilaka 'ba doliᅇo nime ame lijē kēdi kiyēyi dōki'di lēpi nni ga timo ne tara. Mēdi miyēyi dōki'di ye kolomake gbi kozo 'bama ti mi kēyi, kinza kolomake ra ro tikere.

²⁸ Uwōke lende tōnē miya ziye ne 'deni, ame miya te, 'Mēdi 'deni mari kina ti mileki 'jaa mako ziye.' ɔdo ko'oke ma ngi ro ma laka, ti kēddike ro loᅇo go tari ma ame mēdi mari zi 'bu ma ne, rōmōyi bo na mbiri di dōma.

²⁹ Mēdi miya lende naga nime molo te ziye gba kinza ko'do rōni. Rōmōyi ɔdo ko'do rōni kada mōto 'do ki'dike dōye ngi go lende ma.

³⁰ Ne minza moloma kpe gomo kōwo bi tiya lende nbanji ziye, rōmōyi Satani ame ro nere 'ba do doliᅇo nime ne ēdi 'deni kako gōma. Satani inza ti tigo 'ba 'do ta'da ma timo,

³¹ ne mēdi mo'do kozo ame 'bu ma kose zō ne tara 'do bilaka 'ba doliᅇo nime kikali ngi ro ma laka omba mō'ɔ 'bu ma. Kina 'deni ēnyike darike yaga di go bi nime."

15

Yēsu, Ngēri 'Ba Didī

¹ Yēsu iya te, "Ma na ro mōwo ma kidiyē, kina 'bu ma Boko'ba na ro bo dōmo.

² Dɔŋgila mo ga ame kēdi koloma 'bēnni kinza ko'dɔko tana dē ne, bo ti kokpekpe 'deni ŋgī pili ku'du mōkō. Tine dɔŋgila ame ga kēdi kana ne, bo ti kileŋo 'deni ŋgī 'dɔ kana laka.

³ Kpe 'beye, lende naga nime mēdi miya ne ileŋo ye 'deni molo ro ma laka.

⁴ Kina ti olomake ro akoto tō kina ti moloma gbī ro akoto tiye.

Ɔdo dɔŋgila ŋgērī koza rōnī 'beri kutu nī yaga di ro bītītini, inza kikali kpe tana go dōnī. Kina kpe na gbī tara, inza kikalike to'dɔ a mɔto ɔdo kiya te kō'bōke dē ŋgī ro akoto tō.

⁵ Ma na ro ŋgērī nima kina kpe na ro dɔŋgila mo ga. Bo ame koloma 'bēni kō'bō ro akoto tō kina ma gbī ro akoto ti bo ne, bo ti kēdi 'ba bo 'deni ŋgī kɔzo dɔŋgila ŋgērī ame kēdi kana ro mbēmbē ne tara. Rōmōyi inza kō'bōke to'dɔ a mɔto ɔdo kiya te ma na dē ŋgī mokonyi ye.

⁶ Bo ame kō'bō dē ro akoto tō ne ēdi 'ba bo kɔzo dɔŋgila ŋgērī ame koke 'deni ku'du mōkō kina kututu ŋgī ne tara. Bilaka ti kako 'deni kototo dɔŋgila ŋgērī ma kututu naga nima kulu dōmo ro kurugumu kusu pa'do yimo kilanma yaga.

⁷ Ne ɔdo kō'bōke ro akoto tō ki'dike lende ma gbī koloma kō'bō tiye, ɔdo kititike Boko'ba go wa ame ga ko'dɔkoke ne bo ti ki'di ŋgī ziye.

⁸ Kpe ame ga 'deni ro bo kōsō goma ne ɔdo kēddike 'deni ŋgī kɔzo dɔŋgila ŋgērī ame ga kēdi kana ro mbēmbē ne tara ti kileme löbu 'ba Boko'ba 'deni ŋgī zi bilaka.

⁹ Mɔ'ɔ ye 'deni ŋgī ro ma laka kɔzo ame 'bu ma kɔ'ɔ ma gbī ne tara. Kina 'dɔ kō'bōke mi kōri 'ba akɔ'ɔ ma nime.

10 Ɔɔɔ ko'dɔke kɔ'du ki'di ma ame ga mose ziye ne ti kikalike ŋɔ tɔ'bɔ rɔ ma laka mi kori 'ba akɔ'ɔ ma, kɔzɔ 'bama ame mo'dɔ kɔ'du ki'di 'ba 'bu ma Bɔko'ba 'dɔ ki'di ma me mɔ'bɔ mi kori 'ba akɔ'ɔ abo ne.

11 Kina me mose 'deni ziye 'dɔ ki'di mɛdi rɔ lɔŋɔ gɔ lende 'be kina 'dɔ kɛddike gbɛ ti lɔŋɔ ma lɔbu.

12 Kɔ'du ki'di nime mɛdi mose ziye 'dɔ kɔ'ɔke lɛpi ye ga gbɛ kɔzɔ ame mɔ'ɔ ye ne tara.

13 Akɔ'ɔ ame kulɔwɔ rɔ dɔ kiteli ne na rɔ ti'di yida rɔ tɔlɛ tutɛ gɔ lɛpi mɔɔ.

14 Kpe ame ga ko'dɔke kɔ'du ki'di ma 'deni ne kpe 'deni rɔ lɛpi ma ga,

15 midɛki ye dɛ kpe rɔ atoli, rɔmɔyi atoli ikali bicɛ lende 'ba bɔ dɔ roba dɛ. Kina me mɛdi midɛki ye 'deni le'jete rɔ lɛpi ma ga rɔmɔyi miyɛti gɔ lende ame ga muwɔ di kpa 'bu ma Bɔko'ba ne 'deni pili ziye.

16 Kpe na dɛ kigelike ma rɔ lɛpi ye, ma na migeli ye 'dɔ kɛddike rɔ lɛpi ma ga 'dɔ moja ye tari to'dɔ ndɔbɔ ma rɔ ma laka. Kina 'dɔ kɛddike kɔzɔ dɔŋgila ŋgɛri ame ga kana rɔ mbɛmbɛ ne tara, ame 'dɔ dɔŋgɛri ma kana mo ga kɔ'bɔ ŋɔ rɔ ŋburuŋburu. Kina gɔ kɔ'du mo kpe ame ga rɔ 'bama ne, Bɔko'ba ti ki'di wa ame ga kɛddi kititike di zi bo ne 'deni ŋɔ ziye.

17 Kɔ'du ki'di ame mɛdi mose ziye ne na me, ɔ'ɔke lɛpi ye ga.

18 Bilaka 'ba dɔlɔŋɔ nime ti kɛnyi 'deni bi to'ji ye tine 'dɔ komerike ŋɔ di gɔ ndo'ji 'bɛnni ma tɔnɛ lijɛ ko'ji ma 'deni molo ne.

19 Ne ma kɛddike ra gba rɔ 'ba dɔlɔŋɔ nime dɛne dɔlɔŋɔ ti kɔ'ɔ ye gbɛ rɔmɔyi kpe gba rɔ lɛpi

nni ga. Ne kina me le'jete migeli ye 'deni di mi lönögö lijë. Kinzake kpe ro akoto tinni. Kina ma 'deni lijë kedi ko'ji ye gomo.

²⁰ Omerike go lende tonë miya ziye ne. Bo ndobo inza mbiri di do bo do ndobo. Kina me ya moto ga ti kodo gomo ngi roye gbi kozo ame lijë kedi kodo gomo roma ne tara. Tine ya moto ga ti ki'di donni 'deni ngi gbi go lende 'be kozo ame lijë ki'di donni go 'bama ne tara.

²¹ Bilaka naga nima lijë ikali Boko'ba ame koja ma ne de, kina ti lijë ko'do lende naga nime 'deni ngi pili ziye romoyi kpe 'bama ga na.

²² Bilaka naga nima ma kiya te mako de dolingo nime bine 'do milende zinni kozo a nime te dene lijë inza kikali go lende 'benni naga nima ro lende kenyë. Ne kina me mako milende 'deni zinni, lende kenyë 'benni ga 'deni ro wali ronni.

²³ Ya ame ga ko'ji ma ne, 'bu ma Boko'ba na ma gbi lijë ko'ji 'deni.

²⁴ Ma kiya te lijë ko'ja ma de ngi mo'do wa ame ga boto ko'do de molo ne dene lende kenyë 'benni ga inza ro wali ronni. Ne kina me lijë ko'ja ndobo naga nime mo'do ne 'deni, kina lijë kenyi ko'ji ze 'deni ngi kpaki riyö ti 'bu ma.

²⁵ Lende 'benni edi 'deni kozo lende tonë ga kugu molo mi buku 'ba Boko'ba ne tara. Ame kugu 'deni kiya te, 'Lijë o'ji ma ngi ro ma sari kinza yi lende mo.'

²⁶ Ne Nyi Koto Laka ti kako 'deni ngi 'basi ziye ro bo konyi. Ti moja bo kako ziye di zi 'bu ma Boko'ba 'do bo kiya lende ma nime ro ma kodoro ziye.

²⁷ Kina 'do kari kiyake lende ma gbi zi bilaka

römöyî kpe na molo tö di bi tisaki mo.”

16

Ndɔɔ 'Ba Nyi Kɔɔ Laka

¹ “Kina me miya lende mo 'deni ziye kinza kënyîke ra toga kpeye gɔma kada mɔɔ ɔɔɔ kada 'ba gomɔ mo kômö 'deni.

² Mî kada mo naga nima yayi lijê ti kebe toga ye yaga di mî rö 'ba mötu. Kina ya ame ga kēdi kupö ye ne ti kënyî 'deni gbî tiya mo tēgē laja 'bēnnî ma lijê koja zi Boko'ba na ma rɔ löpö nima lijê kupö ye ne.

³ Lijê ti ko'do lende naga nime 'deni ngî te römöyî lijê ikali ma dē, kina lijê ikali ë'bēnnî 'bu ma Boko'ba dē gbî.

⁴ Tine mēdi miya 'deni molo te ziye 'do ɔɔɔ kēdi ko'do rōni ziye dayi 'do komerike ngî di gɔ lende naga nime miya ne. Molo misaki ndɔɔ 'ba akiyandi ma nime mo'dɔkɔ dē tiya lende naga nime ziye römöyî mēdi gba moloma tiye bine.

⁵ Ne kina me le'jete mēdi 'deni mo'dɔkɔ 'do tileki tari zi bɔ ame koja ma ne. Tine bɔɔ ma kɔɔ mɔɔ 'do kënyî kititi ma ngî di mî löngö ye nima kiya te, ‘Èddî kari yala?’ ne inza yɔ.

⁶ Kpe 'deni ngî za ti meri rɔ mbēmbē gɔ lende naga nime miya ziye ne.

⁷ Rɔ ma laka mēdi miya ziye, tari ma nime ti kēdi 'deni ngî rɔ lende laka ziye. Römöyî ɔɔɔ kiya te mari dē, bɔ konyi nima inza kikali tako ziye bine. Ne ɔɔɔ mari 'deni ti moja bo kako ziye.

⁸ Kina ɔɔɔ bo kako 'deni bine tine, bo ti ki'di bilaka 'deni ngî kikali gɔ meri ame ga lijê kɔɔ

'deni timo ne. Bo ti ki'di lijè 'deni kikali gɔ meri ame ga lijè kɔcɔ 'deni timo gɔ kò'du 'ba lende kënyè ne gbì ti ame ga lijè kɔcɔ 'deni timo kiya te ma bɔ lende laka na dè ne. Bo ti ki'di lijè 'deni ngĩ kikali rɔ ma laka meri 'bènni ga ame lijè komeri gɔ lende 'ba burè löbu 'ba Boko'ba nime ne ɔcɔ 'deni gbì.

⁹ Lijè ti kikali gɔ meri ame ga lijè kɔcɔ 'deni timo gɔ kò'du 'ba lende kënyè ne 'deni ngĩ, römöyì lijè i'di dönñi dè gɔ lende ma.

¹⁰ Lijè ti kikali gɔ meri ame ga lijè kɔcɔ 'deni gbì timo kiya te ma bɔ lende laka na dè ne, römöyì mēdi 'deni mileki mari zi 'bu ma. Kina inza ko'jake kinè ma kpe.

¹¹ Lijè ti kikali gɔ meri ame ga lijè kɔcɔ 'deni timo gɔ lende 'ba burè löbu 'ba Boko'ba nime ne 'deni gbì, römöyì Boko'ba odo karama 'deni molo do Satani ame 'deni rɔ bɔ do dolinɔ nime ne.

¹² Mēdi ti lende moto ga nbanji ame mo'doko gɔ miya ziye girì nime, ne ɔ'boke dè gba tikali mo laka.

¹³ Ne Nyi Koto Laka ame bo na rɔ bɔ kileme gɔ lende laka 'ba Boko'ba zi bilaka ne ti kako 'deni 'basi. Bo ti ki'di ye 'deni ngĩ kikalike gɔ lende laka 'ba Boko'ba me. Bo inza kiya lende moto gɔ do bo, lende ame ga bo kuwö ne na nge bo kēdi kiya. Kina bo ti kiya lende 'ba wa ame ga ko'do rönñi dè gba ne 'deni gbì ziye.

¹⁴ Lende ame ga bo kuwö di zö ne na nge bo kēdi kako kiya ziye 'do bo kileme löbu ma ziye.

¹⁵ Wa pili ame ga rɔ 'ba 'bu ma ne, ma na rɔ bɔ domo. Kina me miya 'deni ziye lende ame ga Nyi Koto Laka kēdi kuwö di zö ne na bo kēdi

kako kiya pili ziye.

¹⁶ Kada mo ɔwɔ də kpe ame 'dɔ kikalike də kpe to'ja kinə ma. Tine di pötö mo mbowa yayi ti ko'jake ma 'deni gbī 'böwu."

Kada Mo ɔwɔ Də Kpe

¹⁷ Kina bo kösö gɔ bo mɔtɔ ga kényi ngi tititi rönni rɔ gɔ rönni, lijə iya te, "Lende abo tɔ nime bo kēdi konyɔnyɔ kiya 'ba bo tégè, 'Kada mo ɔwɔ də kpe ame 'dɔ kikalike də kpe to'ja kinə ma, tine di pötö mo mbowa yayi ti ko'jake ma 'deni gbī 'böwu,' kina lende kiya abo mɔtɔ ga gbī tégè, 'Römöyī mēdi mileki mari zi 'bu ma,' 'jɔ 'ba lende abo naga nime tégè totondo mo ga?

¹⁸ Kada 'ba wa'di mo ga na bo kēdi kiya 'ba bo tégè ola 'deni mbowa? Lende abo tɔ naga nime ilikö za dɔ bilaka."

¹⁹ Yēsu ikali 'deni lijə o'dɔkɔ 'dɔ tititi bo gɔ 'jɔ 'ba lende naga nima bo kiya ne. Kina bo kiya zinni, bo iya te, "Lende nime miya ziye miya te, 'Kada mo ɔwɔ də kpe ame 'dɔ kikalike də kpe to'ja kinə ma. Tine di pötö mo mbowa yayi ti ko'jake ma 'deni gbī 'böwu,' ne kina kēddike rɔ tititi rɔye gɔ lende mo?

²⁰ Rɔ ma laka miya ziye, əddi kuduke 'beye kada mɔtɔ, konyoke kōkō, tine bilaka 'ba dɔlinɔ nime ti kēdi 'bēnni 'deni ngi rɔ lɔɔ. Ti kolomake 'deni gbī dɔ meri kina meri 'be ti kuyi rōni 'deni rɔ lɔɔ ziye di pötö mo.

²¹ Ti kēdi 'deni ziye kɔzɔ kada 'ba löyö 'ba 'ja tara. ɔdɔ mi 'ja kēdi 'deni kɔ'ɔ, lɔko ngi rɔ meri römöyī lɔko ikali kada 'ba gomɔ ömó 'deni. Ne ɔdɔ lɔko köyö kole 'bēni nima 'deni tine, dönī

udölu ngi me yaga di go gomo 'beni tone ga, romoyi loko oyö bilaka lesi 'beni 'deni dayayi nime. Kina loko ngi ro lonjo go lende mo.

²² Kina ti keddi gbi ziye tara yayi. Ti keddike ro meri giri nime. Ne odo kiya te mileki 'deni mako 'bowu ziye bine kada moto ti keddike 'deni gbi ro lonjo. Kina bototo mototo inza kpe ame go kako ka'da ye di mi lonjo 'be nima.

²³ Kina mi kada mo naga nima yayi inza kititike ma kpe ro tititi. Ro ma laka miya ziye, kpe ame ga 'deni ro 'bama ne, wa ame ga pili keddidi kititike di zi 'bu ma Boko'ba ne, bo ti ki'di ngi ziye.

²⁴ Romoyi molo di bi tisaki mo nbö komö mi kada nime tone, kpe ame ga ro 'bama ga ne ititike wa mototo de gba di zi bo. Kina me miya 'deni ziye, ititike wa di zi Boko'ba kina bo ti ki'di ngi ziye ame 'do ki'di lonjo 'be keddi ro do kiteli.

²⁵ Lende naga nime kina me miya 'deni me ziye ro donjala. Ne odo komö 'deni mi kada mo dayi kada mototo, minza miya lende kpe ziye ro donjala. Meddi miyeti go lende 'ba 'bu ma Boko'ba pili yaga ziye bi kopoto.

²⁶ Kina mi kada mo naga nima yayi kpe ame ga ro 'bama ne ti kititike wa 'deni ngi di zi Boko'ba, romoyi bo o'o ye 'deni molo. A mototo inza kpe ame 'do ma na mititi bo go lende 'be.

²⁷ Bo o'o ye 'deni go lende nime koo'ke ma ki'dike daye gbi go tako ma ame mako di zi bo ne.

²⁸ Tako ma nime mi donlono bine ne mako di zi 'bu ma Boko'ba. Kina me le'jete meddi menyii 'deni mola donlono nime mileki mari zi bo."

Aka'da 'Ba Yēsu

²⁹ Kina bɔ kɔsɔ ɔ bo ga kɛnyɔ kiya zi bo, iya te, “Nɛre, ma le'jete ɛddi 'deni ngi kiya 'jo 'ba lende yaga bi kɔɔ zize. Iya dɛ kpe rɔ dɔŋgala kɔzɔ ma dɔgba.

³⁰ Le'jete dikali yi 'deni ni na rɔ bɔ kikali 'jo 'ba lende pili. Lende ame ga bilaka kɛdi komeri ti minni 'dɔ lijɛ kititi yi timo ne, ikali ngi mɔlo gba kota kinza lijɛ kititi dɛ. Lende naga nime i'di ze 'deni ngi le'jete dikali yi rɔ ma laka rɔ bɔ ame ngi kako di zi Bɔko'ba ne.”

³¹ Bo ileki dɔmo zinni, bo iya te, “T'dike dɔye 'deni laka ɔ lende nime?”

³² Kada tɔnɛ mɛdi miya te ti kɔmɔ 'deni ne, bo na me 'deni tɔne, ame 'dɔ kita'bake me di rɔma rɔ kɔtɔkɔtɔ, kolake ma rɔ dɔ kutu ma. Ne tine, minza rɔ dɔ kutu ma. 'Bu ma Bɔko'ba ɛdi tɔ.

³³ Lende naga nime miya 'deni ziye 'dɔ ki'di ye kɛddike rɔ akɔtɔ tɔ, kina 'dɔ kɛddike gbɛ ti dɔki'di kɛyi. Gomo 'ba dɔliŋɔ nime ti kɔdɔ rɔye, tine ogbɔke rɔye laka kpamo rɔmɔyi ma'da dɔliŋɔ 'deni.”

17*Yēsu Umɔtu Ɔɔ Bɔ Laja*

¹ Kina ɔdɔ Yēsu kote tiya lende naga nime 'deni zi bɔ kɔsɔ ɔ bo ga kɔzɔ a nime te tine, na bo kombi kɔmɔ bo ngi kari mitɔrɔ, bo kiya te, “'Bu ma, kada 'ba tɔlɛ ma ɔmɔ 'deni. Kina i'di ti 'dɔ bilaka kikali ma kole 'bi rɔ lɔbu 'ba dɔ wa pili. Kina 'dɔ mileme zinni rɔ ma laka, ni na gbɛ rɔ lɔbu 'ba dɔ wa naga nime pili.

² I'di közi kakpa 'ba dɔ bilaka pili 'deni zö, kina 'dɔ mi'di didi ma ɲburuɲburu ti zi ya ame ga ki'di 'deni zö ne.

³ Didi ma ɲburuɲburu nime na rɔ tikali yi, ni Boko'ba gbī tō ma Yēsu Kurisītō. Ni Boko'ba na ɲge kɔtɔ 'dɔ bilaka koro yi. Kina ma na rɔ bɔ ame koja 'deni kako dɔliɲɔ nime bine ne.

⁴ 'Bu ma, ndɔbɔ 'bī ame ga koja ma to'dɔ mo ne, mote 'deni. Mileme yi 'deni zi bilaka 'ba dɔliɲɔ nime rɔ löbu 'ba dɔ wa pili.

⁵ Kina me mēdi mititi yi 'dɔ ki'di ma ti mileki mari ɲgila yi yayi rɔ löbu 'ba dɔ wa pili, kɔzɔ ma tönē moloma pa molo rɔ löbu 'ba dɔ wa pili gba kinza ko'ba dɔliɲɔ nime dē ne.

⁶ Bilaka ame ga ki'di 'deni zö di mī löngö bilaka 'ba dɔliɲɔ nime ne, mi'di lijē 'deni kikali yi. Lijē ē'bī ga na, ni na ki'di lijē zö. Kina me le'jete lijē i'di dönni 'deni rɔ ma laka gɔ lende 'bī ti dökī'di kɔtɔ.

⁷ Kina lijē ikali 'deni gbī wa pili naga nime, ni na ki'di zö.

⁸ Lende tönē ga kose zö ne, miyētī 'deni pili zīnni, lijē kuwö. Kina lijē ikali 'deni ɲgī rɔ ma laka mako di zīyī. Kina me le'jete lijē i'di dönni 'deni ɲgī rɔ ma laka gɔmo ni na koja ma.

⁹ Mititi yi dē 'dɔ kokonyi bilaka 'ba dɔliɲɔ nime pili. Mititi yi ɲge gɔ ya ame ga ki'di 'deni zö ne na 'dɔ kokonyi, römöyī lijē 'deni rɔ 'bēyī.

¹⁰ Wa pili ame ga rɔ 'bama ne, ē'bī na. Kina wa pili ame ga 'deni rɔ 'bēyī ne, ama ga na 'deni gbī. Gɔ lende mo na me lijē kileme löbu ma 'deni.

¹¹ Kina me mēdi mo'dɔkɔ 'deni tileki tari zīyī yayi. Minza kpe tīnni mī dɔliɲɔ nime. Ne lijē

'bënni na me gba mi doliŋo nime bine. 'Bu ma, ni ame koto laka ne, ongo go bilaka naga nime ti tigo 'bi ame ki'di 'deni gbi zo ne. Ongo gonni 'do ki'di lije kedi ro akoto kozo ame ze ma ze tiyi ro akoto ne tara.

¹² Mi kada ame ga medii tinni bine ne, moloma 'deni tongo gonni ti tigo 'bi ame ki'di zo ne. Kina mitata lije 'deni pili laka. Ma koto moto olu de du te di mi longo lije. Bo ma kolu di mi longo lije na nge koto ro bo ame bo na ko'doko abo 'do bo kolu ne. Kina me bo olu 'deni kozo lende tone kugu molo mi buku 'bi go lende abo ne tara.

¹³ Kina me le'jete medii 'deni mari ziyi, na me medii mose lende naga nime 'deni mi doliŋo bine 'do lije koloma gbi ti lonjo ma lobu kozo 'bama.

¹⁴ Miyandi lije 'deni laka ti kori 'ba lende 'bi kina me le'jete bilaka 'ba doliŋo kenyi 'deni to'ji lije romoyi lije inza kpe ro 'ba doliŋo gbi kozo 'bama ame minza kpe ro 'ba doliŋo nime ne.

¹⁵ Ne mititi yi de 'do kogba lije yaga di mi doliŋo nime. Medii mititi yi nge go kitata lije di zi Satani ame bo na ro nere 'ba lende kenyi ne.

¹⁶ Bilaka naga nime inza kpe ro 'ba doliŋo nime gbi kozo 'bama ame minza kpe ro 'ba doliŋo nime ne.

¹⁷ Kina me mititi yi 'deni 'do ki'di lije koloma ro e'bi ga ti tigo 'ba lende laka 'bi nime. Lende laka na ro e'bi.

¹⁸ Medii moja lije kari toja laja mi doliŋo nime kozo ame gbi koja ma mako toja laja mi doliŋo nime bine ne tara.

¹⁹ Kina me mi'di roma 'deni koziyi go lende 'benni 'do lije kedi ngi kada moto ro ma laka ro

ë'bi ga.

²⁰ Mititi yi dë nge koto gönni tine gbi go bilaka ame ga kedı kuwö dönni ki'di dönni ngi go lende ma nime ne.

²¹ Mititi yi 'do kodobö lijë pili kedı rö akoto, 'do ki'di lijë kedı gbi rö akoto tize gbi kozo ame ze ma ze tiyi, 'bu ma, rö akoto ne tara. 'Do ki'di bilaka 'ba dolıno nime ki'di dönni ngi gomo rö ma laka ni na koja ma.

²² Lijë bilaka ma 'bama mo naga nime mi'di lijë 'deni 'do kedı rö löbu gbi kozo ame ki'di ma rö löbu ne tara. 'Do lijë pili kedı gbi rö akoto kozo ame ze ma ze tiyi rö akoto ne tara.

²³ Kina gbi 'do lijë kedı rö akoto tize 'do ki'di bilaka 'ba dolıno nime kikali ngi go lende mo ni na me koja ma, kina me k'ö ya naga nime 'deni gbi kozo ame k'ö ma ne tara.

²⁴ 'Bu ma, ni na me ki'di bilaka naga nime zö. Mititi yi 'do ki'di lijë pili kedı bi koto tö 'do lijë kikali ngi ö'ö ma 'deni molo gba kinza ko'ba dolıno nime dë, kina me ki'di ma 'deni rö löbu 'ba do wa pili.

²⁵ 'Bu ma, ni na rö bö lende laka. Tine bilaka 'ba dolıno ikali yi dë, ne ma 'bama mikali yi 'deni laka, kina me le'jete bilaka naga nime lijë ikali 'deni ngi rö ma laka ni na me koja ma kako dolıno nime bine ne.

²⁶ Mileme yi 'deni zinni kina ti mö'bö gbi nduwë tileme yi zinni kozo a nima tara 'do ki'di lijë pili kedı rö akoto tö 'do lijë k'ö lepı nni ga gbi kozo ame k'ö ma ne tara."

18

Tinda'ba Yësu

(MT 26:47-56; MK 14:43-50; LK 22:47-53)

¹ Di pötö mo na Yësu ni kënyî ngî ti bɔ kôsö gɔ bo ga kudö kebe mi gbögbö 'ba Kidirona kari mi nyaka mɔtɔ.

² Yuda bɔ kususu Yësu zi turu tönë, bo ikali gɔ bi nima 'deni mɔlo römöyî Yësu ni oloma nduwënduwë rɔ totɔtɔ dönñi yayi ti bɔ kôsö gɔ bo ga.

³ Kina Yuda kënyî ngî ti bɔ kanya 'ba Romo gbî ti bɔ kanya ame ga löbu 'ba bɔ akumu ni ti Parosi ni koja ne, lijë kari yayi. Lijë ɔlo ti mee 'bënnî ga ti lamba gbî ti pa'do dɔ kali.

⁴ Yësu ikali wa ame ga pili kedi ko'dɔkɔ to'dɔ rönî zi bo ne 'deni mɔlo, kina bo kari ngî zinnî, bo kiya te, "Yë na këddike rɔ toma mo?"

⁵ Lijë iya te, "Yësu 'ba Nazareta na dëdî doma." Bo iya te, "Ma mo na me."

Yuda bɔ susu mo tönë, bo ëdî gbî yayi ti bɔ kanya naga nima.

⁶ Kina ɔdɔ lijë kuwö Yësu 'deni kiya te, "Ma mo na me," tine lijë ënyî kilipëtë ngî kileki ti gönnî yî'böwu.

⁷ Kina Yësu kënyî kileki kiya zinnî, iya te, "Yë mo na këddike rɔ toma mo?"

Lijë iya te, "Yësu 'ba Nazareta na dëdî rɔ toma mo."

⁸ Bo iya te, "Kina me miya ziye ma mo na ngî nime. ɔdɔ kiya te ma mo na ngî këddike rɔ toma mo, olake bɔ kôsö gɔma naga nime kari ë'bënnî."

⁹ Bo iya lende nima 'deni tara 'dɔ ko'dɔ rönî kɔzɔ lende ma tönë bo kiya 'deni mɔlo bo kiya

te, “Bu ma, bilaka naga nime ki'di zö ne, mola ma koto dë du te kölu di mi löngö lijë.”

10 Simona Pïtörö ëdï yayi ti kulu abo, kina bo koto ngï yaga di mi poka mo kina bo koga bo laja 'ba bo ame ro löbu 'ba do bo akumu ne ngï timo. Möyï bo laja mo nima ro Maluku. Kina kulu koke mbili Maluku ma kapa dörï ngï yaga.

11 Yësu iya te, “Pïtörö, usu kulu 'bï kileki mi poka mo. Omeri 'bëyï iya te gomo nime 'bu ma ki'di zö ne ti milagi di romo?”

12 Kina bo kanya 'ba Romo naga nima ti bo dönnï mo ti bo kanya ma 'ba Yudayi ni kinda 'ba Yësu ngï, lijë kudödu közïmo ngï teyi.

13 Kina lijë koto bo ngï titi dogba kari lijo 'ba turu ma löbu moto kidëki möyï mo ro Ana, bo lanzo 'ba Kayapa bo do bo akumu ma mi komo koo nima.

14 Kayapa nime na tönë kiya zi löbu 'ba Yudayi moto ga, kiya te, ma laka na 'do bilaka koto na nge 'do kölä di do ame 'do bilaka pili kote dönnï ne.

Kpa Koga 'Ba Pïtörö

(MT 26:69-70; MK 14:66-68; LK 22:55-57)

15 Kina doo lijë koto Yësu 'deni kari lijo 'ba turu löbu nima tine, Simona Pïtörö ni ti bo kösö go Yësu moto ozi ngï kari yayi. Bo kösö go Yësu moto mo nima, lijë ikali rönnï 'deni molo ti turu löbu nima koto Yësu kari lijo mo ne. Kina bo kodo 'ba bo ngï kari lijo go Yësu yayi.

16 Tine Pïtörö ooo 'ba bo kileke kpa reki yaga. Bo kösö go Yësu moto mo nima ari kiya zi nyiti bo koda kpa reki nima, kina ko'de Pïtörö ngï.

17 Tine na nyiti mo tönë kititi Pītörö, iya te, “O'ja, nī bō kōsō gō Yēsu na gbī 'di?”

Pītörö iya te, “Ee, ma bō kōsō gō bo na dē.”

18 Bō laja 'ba turu löbu nima ti bō kanya mo ga ulö'jō pa'do 'deni mī kīrikēli yayi, lijē kēdī rō tubī rōnnī kōmō mo di zi bi kēyī. Kina Pītörö kari ngī kōrō ngila lijē yayi tubī rō bo.

Tititi Kpa Yēsu

(MT 26:59-66; MK 14:55-64; LK 22:66-71)

19 Turu löbu nima oloma rō tititi kpa Yēsu, iya te, “Bō kōsō göyī ga ēdī ndō? Kina lende ma kēddī kiyandi mo ga tēgē tondo?”

20 Yēsu iya te, “Miya lende 'deni nduwē rō kōmō kada bi kōpō zi bilaka. Miyandi bilaka 'deni di mī rō 'ba mōtu kina gbī di mī reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba, bi ame ga bilaka kēdī kotōtō dōnnī teyi ne. Miya lende mōtō dē rō kusu,

21 ne gō wa'di na kēddī kititi ma gō lende 'ba akiyandi ame ga moloma rō tiyandi mo ne? Ititi bilaka ame ga koloma rō tuwō mo ne. Lijē na kikali lende ma miyandi.”

22 Kina bō kanya mōtō kēnyī ngī kokōsō Yēsu, iya te, “Ēddī kilende zi turu löbu nime tara gō wa'di 'bī tō ne?”

23 Yēsu iya te, “Ɔdō miya lende mōtō rō ma kēnyē iya yaga, ne Ɔdō kiya te lende ma kēdī rō ma laka kinza komba ma dē.”

24 Kina Ana koja Yēsu ngī 'bato kari zi Kayapa bō dō bō akumu. Kōzī Yēsu gba rō ma kudōdu teyi.

25 Pītörö ëdi yayi bi tubi rɔ bo kɔmɔ pa'do. Kina ya mɔtɔ ga kako kititi bo, iya te, “O'ja ni bɔ kɔsɔ gɔ Yësu na gbï 'di?”

Pītörö andi gɔmo, iya te, “Ee, ma bɔ kɔsɔ gɔ bo na dë.”

26 Bɔ mɔtɔ ëdi gbï yayi rɔ bɔ laja 'ba bɔ dɔ bɔ akumu nima. Bɔ nima löndö bo na tönë Pītörö koke mbili mo ne. Kina bo kako gbï kititi Pītörö, iya te, “O'ja kɔzɔ mo'ja yi gbï di mi nyaka 'dë yayi ti Yësu 'di?”

27 Pītörö ënyi gbï kandi gɔmo, kina mbowa te yɔ na gɔŋgɔ kidapa ŋgï.

*Yësu Jɔɔ Kɔmɔ Pilato
(MT 27:1-2; MK 15:1-5; LK 23:1-5)*

28 Kina ɔdɔ kɔmɔ 'deni mi kano bi tine, lijë ogba Yësu ŋgï di liŋɔ 'ba Kayapa koto kari liŋɔ 'ba turu ma löbu 'ba Romo ame rɔ bɔ dönni mo ne. Tine lijë ari dë ŋbö kɔdɔ mi liŋɔ mo yayi römöyï dölëti 'bënni 'ba Yudayi o'jɔŋɔ ya ame ga kɔdɔ mi liŋɔ 'ba bɔ löwö ne 'deni di bi tari mi karama mi kada mo nima.

29 Kina turu 'ba dönni mo nima kidëki möyï mo rɔ Pilato ne kɔdɔ ŋgï kako zinni yaga, bo kiya te, “Lende kënyë wa'di na kiyake te bo o'dɔ?”

30 Lijë iya te, “Ma kiya te bo kinza rɔ bɔ ko'dɔ lende kënyë dëne dinza do'de bo kako ziyi bine.”

31 Pilato iya te, “Ne ɔdɔ këdi tara ari ko'dɔke e'be burë abo gɔ dölëti 'be 'ba Yudayi.”

Lijë iya te, “Kpe Romo o'jɔŋɔke gɔ tupö bilaka ame ga do'ja ko'dɔ lende kënyë ne 'deni di zize.”

32 Lende nime o'dɔ rönï 'deni te 'dɔ ki'di kori 'ba tolë 'ba Yësu këdi kɔzɔ lende 'ba tolë abo ame bo kiyëti kori mo 'deni molo ne tara.

33 Kina Pilato kileki ngi kari liɔ kina bo kideki Yesu ngi kari zi bo yayi. Kina bo kititi Yesu, iya te, “Ni na ro nere bo doliɔ 'ba Yudayi?”

34 Yesu iya te, “Lende 'bi nima kititi ma timo ne, ni na komeri e'bi ti doyi, ala bilaka moto ga na kiya lende ma zii?”

35 Pilato iya te, “Ma Yudayi na de. Bilaka 'bi ga ti lobu 'bi moto ga na me ko'de yi kako zo. Wa'di ga na ko'do?”

36 Yesu iya te, “Nere 'bama inza kozo nere 'beye 'ba bilaka 'ba doliɔ bine. Ma nere 'bama kedii ra kozo nere 'beye 'ba bilaka 'ba doliɔ nime dene bo kosö goma ga o'do ya 'deni molo ti bo kanya 'ba lobu 'ba bo akumu naga nima dene lijé inza kinda'ba ma. Ne nere 'bama inza ro nere 'ba doliɔ nime.”

37 Pilato iya te, “Demba ni nere na ya?”

Yesu iya te, “Ni na kiya e'bi tara. 'Bama, öyö ma doliɔ bine nge go lende koto kpöki. Lende ma mako domöyi mo na ro tiya lende laka zi bilaka. Kina ya ame ga ko'doko lende laka ne lijé uwö doma 'deni.”

38 Pilato iya te, “Wa'di mo ga na ro lende laka?”

Di potö mo na Pilato kënyi kodo ngi gbi kileki kari yaga zi bilaka konzi naga nima. Bo iya te, “Mo'ja lende oto de di ro bo nime ame 'do modo karama do bo gomo.

39 Ne kozo mi kada 'ba karama nime molo nduwé ro komo koo édi koja bilaka koto yaga ziye di mi maboso. Tine ma tone nere 'ba Yudayi nime na 'do ki'dike moja ziye ya?”

40 Lijé pili ényi kulöri kiya ro ma kembe tegé, “Do'doko bo nima de, do'doko eze ro Baraba.”

Baraba mo nima rɔ bo akolo.

19

Tose Dɔ Yēsu

(MT 27:15-31; MK 15:6-20; LK 23:13-25)

¹ Pilato oja bo kanya kari tomba Yēsu ti korobayi.

² Kina lijē ko'dɔ kono ngi kɔzɔ a 'ba dɔ nɛre tara ki'di dɔ Yēsu. Kina lijē kogba bɔngɔ ma kasi kele mɔtɔ ngi kolo rɔ bo.

³ Kina lijē koloma ngi rɔ tose dɔ bo tɛgɛ, “Yēē'di kēdi rɔ mbēmbē ziyi, nɛre 'ba Yudayi.”

Kina lijē koloma ngi rɔ tokɔsɔ bo.

⁴ Pilato ēnyi 'böwu kɔdɔ kari yaga zi bilaka naga nima, bo iya te, “Kpe uwöke dɔma. Mēdi mo'de bo kako yaga ziye bine 'dɔ kikalike mo'ja lende ɔtɔ dē di rɔ bo ame 'dɔ modɔ karama dɔ bo gɔmo.”

⁵ Kina Yēsu kɔdɔ ngi yaga ti kono tönē dɔ bo ti bɔngɔ kasi mo tönē kolo rɔ bo ne. Kina Pilato kiya zi bilaka naga nima, iya te, “Bo na 'deni me.”

⁶ Kina ɔdɔ löbu 'ba bo akumu ni ti bo kanya 'bēnni ga, lijē ko'ja kinē Yēsu 'deni kɔzɔ a nima tara tine, lijē ēnyi ngi pili kulöri rɔ ma kembe, iya te, “Upö bo yaga. Ari kutöti bo dɔ ngēri, bo kölē yaga.”

Pilato iya te, “Kina ogbake e'be bo tiya kari kutötike. 'Bama mo'ja lende ɔtɔ dē di rɔ bo ame 'dɔ ki'di modɔ karama dɔ bo gɔmo.”

⁷ Lijē iya te, “I'di kö'du ki'di 'deni mɔlo zize, kina 'dɔ kupö bo gɔ lende mo römöyi bo ebe kiya rɔ bo rɔ kole 'ba Boko'ba.”

⁸ Kina ɔɔ Pilato kuwö lende nima 'deni tara tine i'di bo ŋgĩ kulöwö rɔ tikere.

⁹ Kina bo kényi ŋgĩ kileki kari liŋɔ abo ti Yësu tititi mo. Bo iya te, “Nĩ nime ako di yala ga?”

Tine Yësu ileki dɔmo dē kpe zi bo.

¹⁰ Kina bo kiya zi Yësu bo iya te, “O'dɔkɔ dē tileki dɔ lende ma gɔ wa'di? Ikali dē iya te mēdi ti közi kakpa 'dɔ tope yi? Kina ikali dē gbĩ mēdi ti közi kakpa 'dɔ tutötĩ yi?”

¹¹ Yësu iya te, “Boko'ba na ki'di közi kakpa 'ba dɔma ziyĩ. Ma kiya te Boko'ba na dē ki'di közi kakpa nima ziyĩ dēne inza kikali 'dɔ kēddĩ ti közi kakpa dɔma. Ne bɔ ame ko'de ma kako ziyĩ ne lende kénye ma 'ba bo na 'deni rɔ dɔ kiteli.”

¹² Lende nime i'di Pilato ŋgĩ ki'di toma kɔri 'ba lende mɔɔ ame 'dɔ bo kope Yësu timo ne. Tine tündi ame ga kēdi yayi ne ulöri ŋgĩ kɔzɔ timo rɔ ma kembe tēgē, “Ɔdɔ kope bɔ nima kola kari, inza kpe lipo rɔ bɔ gɔ ŋere 'be 'ba Romo ame rɔ bɔ dɔ dɔyayi ze nime ne. Römöyĩ bilaka ame kiya rōni rɔ ŋere kɔzɔ a nime te ne na kēdi kényi konyo burutu ndi ŋere ma löbu 'ba Romo.”

¹³ Kina ɔɔ Pilato kuwö lende 'bēnni nima 'deni kɔzɔ a nima tara tine, bo o'de Yësu ŋgĩ kako yaga di rō. Kina bo kari koloma ŋgĩ dɔ kitĩ 'ba burē. Gɔ bi 'ba to'dɔ burē mo nima idēki möyi mo rɔ “Dɔ dōku kopiyari.” Rɔ kpa Yudayi idēki rɔ Gabata.

¹⁴ Kada 'ba karama mo nima na gbĩ rɔ kada ame Yudayi ni kēdi kileŋɔ wa pili ndö yimo gɔ lende 'ba kada 'ba rɔ kindawo ne.

Kina ko'ja kada kodoro 'deni tine, Pilato enyi kiya zi bilaka naga nima tegē, “Onḡoke te, ɲere 'be na me.”

¹⁵ Tine lijē enyi kulōri ŋi kozo timo ro ma kembe, iya te, “Upō bo yaga. Upō bo yaga. Ari kutōti bo yaga.”

Pilato iya te, “O'dokoke 'deni 'do mupō ɲere 'be yaga?”

Lōbu 'ba bo akumu ni iya te, “Nere ze ma dikali kina ɲge koto ro ɲere ma lōbu 'be 'ba Romo.”

Tutōti Yēsu

(MT 27:32-56; MK 15:21-41; LK 23:26-49)

¹⁶ Gō lende 'bēnni nime na Pilato ki'di Yēsu ŋi zinni 'do lijē kari kutōti.

¹⁷ Kina lijē kogba Yēsu ŋi di mi gawo kari timo go bi moto kidēki moyi mo ro “Kulōḡbo do,” ame kidēki ro kpa Yudayi ro Goloḡota ne. Lijē i'di Yēsu na kombi ɲgēri abo ame kēdi kari kutōti bo doḡo ne teyi.

¹⁸ Kina lijē kari kutōti bo ŋi di yayi yoki ɲgēri nima kina lijē kidēyi doḡo ŋi koro ti bo toro. Utōti ya ma riyō moto ga 'deni gbī do ɲgēri moto ga yayi. Moto do dōri bo kina moto 'bēni kebe do gali bo. Bo na 'ba bo zana.

¹⁹ Pilato i'di 'deni kugu lende moto ga do wa ma kō'bo moto tegē, “Yēsu 'Ba Nazareta, Nere Bō Doliḡo 'Ba Yudayi.” Kina bo ki'di kari kutōti wa nima ŋi toro bi do Yēsu do ɲgēri yayi.

²⁰ Bilaka ma konzi moto ga idēki lende nima kugu ne 'deni, rōmoyi go bi mo nima kutōti Yēsu teyi ne owo dē di do ɲgila gawo. Lende nima

ugu gbī rɔ kpa Yudayi, gbī rɔ kpa Romo kina gbī rɔ kpa Giriki.

²¹ Kina löbu 'ba bɔ akumu ni kënyī ngī kari zi Pilato, lijë iya te, “Lende nima dëne 'dɔ kugu dë kɔzɔ a nima tara kiya te, ‘Nere bɔ dɔlinɔ 'ba Yudayi.’ Dëne 'dɔ kugu ra kiya te, ‘Bɔ nime iya rɔ bo tégë bo na rɔ nere bɔ dɔlinɔ 'ba Yudayi.’ ”

²² Pilato iya te, “Wa ame mugu 'deni ne koloma ngī tara.”

²³ Kina ɔdɔ bɔ kanya naga nima lijë kutötī Yësu 'deni tine, lijë irica mī bɔngɔ abo ngī mī sowɔ, 'dɔ bɔ mɔtɔ kogba kapa mɔtɔ, bɔ mɔtɔ kogba kapa mɔtɔ. Tine bɔngɔ abo mɔtɔ rɔ ma kö'bö löbu, ku'jô ngī kɔtɔ rɔ ma kakpa.

²⁴ Lijë iya te, “Diricake yïmo dë, du'duke ti bödö 'dɔ kikali ɔdɔ yë na ti kïdïli.”

Lende nime o'dɔ rönī 'deni te 'dɔ këdī kɔzɔ lende ma tönë kugu mī buku 'ba Boko'ba mɔlo kiya te, “Lijë oza bɔngɔ ma ga 'deni pili rɔ gɔ rönni, kina lijë u'du ma kɔtɔ 'deni mī bödö.”

²⁵ Kina ma bɔ kanya naga nima ko'dɔ 'deni tara. Ma 'ba Yësu ni ti lëni bo ni ti Mariya 'ja 'ba Kelopa ni ti Mariya Magadala ni ëdī gbī kɔrɔ ngɔsi ngila ngëri nima kutötī Yësu dɔmo ne yayi.

²⁶ Kina ɔdɔ bo ko'ja ma bo ni 'deni këdī kɔrɔ yayi ti bɔ laja abo ma tönë bo kɔ'ɔ kulöwö ne tine, bo iya te, “Iya, kole 'bī na 'deni ma.”

²⁷ Kina bo kileki gbī kiya zi bɔ nima, bo iya te, “Möyī na 'deni ma.”

Mī kada mo nima na bɔ nima kogba ma 'ba Yësu ni ngī kari timo ki'di koloma linɔ abo.

28 Di pötö lende nime tine Yësu bo ikali bo ote ndɔbo abo 'deni. Kina bo kënyī kiya te, “Koda mini o'dɔ ma.”

Bo iya tara 'dɔ ko'dɔ rōnī kɔzɔ lende ma tönē kugu mɔlo mī buku 'ba Bɔko'ba ne.

29 Kete mɔto ëdī yayi ti layi ko'ba'ba yīmo. Kina bɔ mɔto kari kogba lipɔ ngī kusu yīmo kiraki dɔ kolɔkɔ koja ngī kari kpa Yësu.

30 Kina ɔdɔ Yësu bo kuwë 'deni tine, bo iya te, “Mote ndɔbo ma 'deni.”

Kina bo kodi dɔ bo ngī bërī kina bo kulöku ngī.

Tujë Yɔki Yësu

31 Kada nima na rɔ kada 'ba rɔ kilenɔ 'ba Yudayi koda kada 'ba rɔ kindawo. Gɔ kö'du mo na löbu 'ba Yudayi ni o'dɔkɔ dë 'dɔ töku Yësu ni koloma dɔ ngërī tɔrɔ nbö kömö mī kada 'ba rɔ kindawo römöyī kada ma löbu rɔ dɔ kiteli 'bënnī na. Kina lijë kënyī ngī kari zi Pilato kari kititi bo 'dɔ ki'di kari koke ndī Yësu ni kupö welo yaga 'dɔ kombi töku mo ga bërī.

32 Kina bɔ kanya mɔto ga kari ngī koke ndī bɔ mɔto ame kutötī dɔ ngila Yësu yayi ne. Kina lijë kuyī rōnnī ngī gbī koke ndī bɔ mɔto ame kebe dɔ kapa Yësu mɔto ne.

33 Kina ɔdɔ lijë kolɔlɔ 'deni kari tonɔgɔ Yësu tine, lijë ari ko'ja bo kölë 'deni mɔlo. Kina ngī lijë oke ndī bo dë kpe.

34 Bɔ kanya mɔto na nge kënyī kujë yɔki Yësu ti mee kina roma ni ti mini kolɔ ngī yaga.

35 Bɔ nime ko'ja lende naga nime ne, bo na me këdī kiya lende naga nime, kina 'dɔ ki'dike dɔye gɔmo rɔ ma laka römöyī bo iya bëtī dë. Bo ikali

lende naga nime pili bo kēdī kiya ne lende laka na.

³⁶ Lende naga nima o'do rōnni 'deni tara 'do kēdī kɔɔ lende ma tōnē ga kugu molo mi buku 'ba Boko'ba kiya te, “Kilinba bo ma koto moto te inza kodowe.”

³⁷ Kina lende moto ugu 'deni gbī, iya te, “Bilaka ti kodo kōmōnni 'deni tonjo bo ame lijē kujē yoki mo ne.”

Tusu Yēsu

(MT 27:57-61; MK 15:42-47; LK 23:50-56)

³⁸ Di pōtō mo na Yesepa moto di Arimataya kēnyi ngi kari kititi Pilato 'do kodo kpa tōku Yēsu zi bo 'do bo kari kusu. Yesepa mo nima bo gbī ro bo kōsō go Yēsu, tine bo oloma 'ba bo tōsō go Yēsu ro kusu rōmōyi bo ere turu 'ba Yudayi. Kina Pilato kodo kpa tōku Yēsu ngi zi bo kina bo kari ngi tombi mo.

³⁹ Nīkuduma ma tōnē kari pa zi Yēsu ro mi korōndo ne ēnyi gbī kari ti Yesepa 'do lijē kari kombi tōku nima. Bo ogba wowo ma kato kele moto ga kari timo ame tirindī mo kɔɔ kilo 'butē mota tara ne. Wowo nima o'do di mi ngērī moto ga ame kīdēkī mōyi mo ro murī ni ti alowa ne.

⁴⁰ Kina Yesepa ni ti Nīkuduma kombi tōku Yēsu ngi kolo mi bōngo ti wowo nima. Rōmōyi dōlētī 'ba tusu tōku 'bēnni 'ba Yudayi na molo tara.

⁴¹ Nyaka moto ēdī ngosi yayi ngila go bi nima kutōti Yēsu teyi ne ti ti'bōrō 'ba tusu tōku yimo ame koga 'deni gba ro ma la'ja, kina usu tōku moto dē gba yimo.

⁴² Kina Yesepa ni kari kusu Yēsu yayi rōmōyi ti'bōrō nima na ngosi. Kina gbī rōmōyi kada ame

bilaka kēdi kileŋo rōnni ndō yīmo koda kada 'ba rō kindawo ne na.

20

Tɔɔɔ 'Ba Yēsu Di Mi Tölē
(*MT 28:1-10; MK 16:1-11; LK 24:1-12*)

¹ Mi bi kēzē ma di pōtō kada 'ba rō kindawo nima na Mariya Magadala kēnyī ŋgī mōlo mi kano bi kari kpa tī'bōrō nima kusu Yēsu yīmo ne. Loko ari kōmō yayi gba ti bi nyunyuru. Tine loko o'ja kulugbī dōku mo tōnē kululu 'deni yaga di kpamo.

² Kina loko kēnyī kiriŋa ŋgī kari zi Simona Pītōrō ni ti bō kōsō gɔ Yēsu mōtɔ ame Yēsu kɔ'ɔ kulōwō ne. Loko ari kiya zīnni tēgē, “Ombi tōku ŋere ze 'deni di mi tī'bōrō koto bitɔ tɔ ne, kina gɔ bi ame koto kari teyi ne dikali dē.”

³ Kina Pītōrō ni ti bō kōsō gɔ Yēsu mōtɔ mo nima kēnyī ŋgī tiriŋa kari kpa tī'bōrō nima.

⁴ Lijē ēnyī kpaki riyō rō riŋa, tine bō kōsō gɔ Yēsu mōtɔ mo nima ndīmo olɔɔ Pītōrō ŋgī. Kina bo kari kōmō ŋgī dɔgba kpa tī'bōrō yayi.

⁵ Tine bo udē dɔ bo kīŋgēŋgē mi tī'bōrō. Bo o'ja bōŋgɔ ame kolo tōku Yēsu yīmo ne yayi, tine bo ɔɔɔ dē mi tī'bōrō.

⁶ Kina ɔɔɔ Simona Pītōrō kōmō 'ba bo di yī'bōwu tine bo ɔɔɔ ŋgī mi tī'bōrō nima. Bo ari ko'ja bōŋgɔ nima 'deni yayi

⁷ ti bōŋgɔ ma mbowa mōtɔ ame kudōdu kōmō Yēsu timo ne kukōku rōnī 'deni teyi caki yaga.

⁸ Kina bō ma kōmō dɔgba mo tōnē kɔɔɔ ŋgī gbī kari mi tī'bōrō yayi. Wa naga nima bo ko'ja tine

na 'jaa bo ki'di do bo laka go todo 'ba Yesu yaga di mi tole.

⁹ Romoyi lije ikali 'jo 'ba lende ame kugu molo mi buku 'ba Boko'ba go todo 'ba Kurisitö yaga di mi tole ne de.

¹⁰ Kina lije kuyi donni ngi kileki kari lijo.

¹¹ Mariya Magadala ileke 'beni koro ngosi kpa ti'börö yayi tome kuwu. Kina odo loko kényi kudé doni 'deni 'bowu kingenge mi ti'börö nima tine,

¹² loko o'ja malayika 'ba mitoro riyö 'deni koloma yayi. Lije oloma 'deni go bi ame ko'ba toku Yesu pa teyi ne. Moto oloma kebe bi do bo kina moto oloma 'beni kebe bi ndi bo. Lije pili riyö ti bonjo ma kanmi nbowo ronni.

¹³ Malayika naga nima ititi loko, iya te, "Eddi kudu go wa'di?"

Loko iya te, "Toku nere ma inza kpe bine 'di. Lije ombi 'deni koto kari bito to ne. Kina go bi ame lije koto 'deni teyi ne mikali de."

¹⁴ Kina odo loko kényi kuyi komoni 'deni loko konjo bi goni, tine loko o'ja Yesu 'deni kedii koro yayi. Ne tine loko ikali bo de kpe ro Yesu.

¹⁵ Kina bo kényi kititi loko, iya te, "Eddi kudu go wa'di? Ye na keddi ro toma gomo?"

Loko omeri 'beni tegé, motoga bo do nyaka nima na ma ti kedii kilende zini ne. Loko iya te, "Baba, odo kiya te ni na kombi toku nime yaga di bine, ileme go bi ame koto teyi ne zo 'do mari gomo."

¹⁶ Kina bo kideki moyi ni ngi tegé, "Mariya."

Kina loko kuyi komoni ngi, loko ko'ja ro Yesu. Kina loko kopapa bo ngi ro kpa Yudayi tegé,

“Raboni,” ame 'jo 'ba lende mo tęgë, “Bo komo kiyandi.”

¹⁷ Bo iya te, “Kinza kinda'ba yida roma dë römöyï mileki dë gba mari tɔɔ zi 'bu ma. Ari zi bo kösö goma ga. Ari kiya zinni yayi, iya te, mēdi mari mītɔɔ zi Boko'ba. Boko'ba na rɔ 'bu ma, kina bo na gbī rɔ 'bu nni. Bo na rɔ bo ame moro ne, kina bo na ma gbī 'deni lijë koro.”

¹⁸ Kina loko kari ngi zi bo kösö gɔ Yësu ga, loko iya te, “Wu, mo'ja nɛre ze 'deni.” Kina loko kiyeti gɔ lende ma tönë ga bo kiya zini ne ngi zi lijë.

*Yësu Ileme Rɔ Bo Zi Bo Kösö Gɔ Bo Ga
(MT 28:16-20; MK 16:14-18; LK 24:36-49)*

¹⁹ Kada mo nima na 'deni rɔ bi kězë mɔɔ ame di pötö kada 'ba rɔ kindawo 'ba Yudayi ni ne. Bo kösö gɔ Yësu ga lijë otɔɔ dönni 'deni rɔ mi dɔkɔpiyari mi rö mɔɔ, lijë kulöli kpadöri dönni 'deni teyi, römöyï lijë edi rɔ tere turu 'ba Yudayi. Kina Yësu kako kɔɔ ngi kɔɔ mi löngö lijë di rö yayi. Kina bo kiya zinni, bo iya te, “Lende këyi koloma tiye.”

²⁰ Kina bo kileme közi bo ga ti yoki bo ma tönë kujë ne ngi zinni. Kina lijë ngi pili rɔ lɔɔ gɔ to'ja nime lijë ko'ja kinë nɛre 'benni 'deni ne.

²¹ Kina bo kënyi kileki kiya 'böwu zinni, bo iya te, “Lende këyi koloma tiye. Mēdi moja ye gbī karike zi bilaka 'ba dɔliɔ nime kɔɔ ame 'bu ma Boko'ba koja ma kako dɔliɔ nime bine ne tara.”

²² Kina bo kawo ngi rɔ ma kembe dönni, bo iya te, “Mēdi 'deni mi'di Nyi Kɔɔ Laka 'ba Boko'ba ziye,

23 'do ɔɔɔ kolake bilaka ame ga ko'do lende kënyë ne go lende kënyë ko'do 'bënni ga, Boko'ba ti kola lijë gbì. Ne ɔɔɔ kiya te kolake lijë dë go lende kënyë 'bënni ga, Boko'ba inza kola lijë gbì.”

24 Mì kada nima Yësu kɔɔɔ kileme ro bo zi bo kôsö go bo ga ne, Tɔma inza tinni yayi. Tɔma bo gbì ro bo ma kɔɔɔ mɔɔɔ di mi löngö ya ma 'butë dɔmoriyö naga nima ame lijë kidëki möyi bo mɔɔɔ gbì ro Roŋa ne.

25 Kina ɔɔɔ bo kako 'deni tine lepì bo naga nima iya zi bo tégë, “Do'ja kinë nɛre ze Yësu 'deni.”

Bo iya te, “Ɔɔɔ kiya te mo'ja kpa mbero 'ba masimari ame ga kutöti közi bo timo ne dë ngi ti kɔmɔ ma 'do mi'di dɔkole közö kpa mbero mo ga, kina ɔɔɔ momomo kpa mbero 'ba yoki bo dë ngi gbì ti közö nime, minza mi'di dɔma du te go lende 'be naga nima.”

26 Kina ɔɔɔ kömö 'deni mi tö'dö dɔ modɔmoriyö tine, bo kôsö go Yësu ga ototo dönni 'deni gbì mi rö, mi kada ama tine Tɔma ëdi 'deni gbì yayi. Lijë ulöli kpadöri dönni 'deni teyi. Kina Yësu kɔɔɔ kɔɔɔ ngi mi löngö lijë. Kina bo kiya zinni, bo iya te, “Lende këyi koloma tiye.”

27 Kina bo kidëki Tɔma, iya te, “Tɔma, i'di dɔkole köziyi kpa mbero 'ba közö bine, ongo közö kina omomo kpa yoki ma. Kinza ki'di lende nime dë kpe kilikö döyi. I'di döyi ti gomo ro ma laka ma na.”

28 Tɔma iya te, “Nɛre ma, mi'di dɔma 'deni ngi gomo ro ma laka ni na ro nɛre Boko'ba ma.”

29 Bo iya te, “Toma, to'ja nime ko'ja kinë ma ne na 'jaa ki'di döyï gɔ lende ma? Ne ya ame ga ko'ja ma dë pele ki'di dönni ngi gɔ lende ma ne, lijë na Boko'ba ti ko'do yëyi ma laka dönni rɔ mbëmbë.”

30 Yësu o'do wa ma konzi mɔto ga ame 'do kileme bo rɔ kole 'ba Boko'ba ne 'deni di kɔmɔ bɔ kɔsɔ gɔ bo ga ame kugu dë du te mi buku nime bine.

31 Ame ga kugu bine ne ugu 'deni 'do ki'dike dɔye gɔmo Yësu na rɔ ma laka rɔ Kurisitö kole 'ba Boko'ba ame bo kedi koja kako doling nime bine ne, kina gbï 'do ti'di dɔye gɔmo ki'di ye rɔ 'ba bo ga gɔ kididi ye yaga rɔ ma lölöwö.

21

Tileki Mi Atoyì

1 Yësu ënyi kɔdo 'böwu gbï di pötö mo zi bɔ kɔsɔ gɔ bo ga di kpa pöpö 'ba Tiberiya. Bo odo kileme rɔ bo zinni kɔzo a nime te.

2 Mi kada mo nima Simona Pitörö ni edi yayi ti Toma ame kidëki möyi mo mɔto gbï rɔ Roja ne, ti Natinële ame di Kana Galilaya ne. Kole riyö 'ba Zebedayo ga edi gbï tinni yayi ti bɔ kɔsɔ gɔ Yësu ma riyö mɔto ga.

3 Kina Simona Pitörö kënyi ngi kiya zinni, tégë, “Mëdi mari ama 'deni tugu kenze.”

Lijë pili ënyi kiya te, “Dëdi dari gbï koto tiyi.”

Kina lijë kënyi këki ngi mi sorope lijë kari nduwë rɔ gɔ pöpö bi tugu kenze. Ne mi korondo mo nima lijë upö kenze ma koto dë du te.

4 Kina odo bi këzë 'deni na Yësu kako ngi koro do kpa götö tine lijë ikali bo dë.

⁵ Kina bo kititi lijë bo iya te, “Kpe yobi naga nima, o'jake kenze 'be ra?”

Lijë iya te, “Dupö kenze ma koto te dë.”

⁶ Bo iya te, “U'duke duru 'be nima kileki do kapa sorope ma dörö kina këddi ko'jake kenze tone.”

Kina doo lijë ku'du duru 'bënni tönë ngi kileki do kapa sorope ma dörö yo na kunzö kenze ngi ro ma kënyë bi 'ba toto mo kileki mi sorope konya dönni.

⁷ Kina bo ma tönë Yësu ko'ö kulöwö ne kënyi kopapa Pitörö ngi, iya te, “Nere ze Yësu na.”

Kina doo Simona Pitörö kuwö 'deni kiya te nere 'bënni Yësu na, kina bo kënyi ngi kogba böngö abo bo kudödu go bo römöyi bo ëdi nge yayi ti böngö ma mbowa moto go bo. Kina bo ku'du ro bo ngi mi mini tumu tari zi Yësu.

⁸ Kina ya moto mo naga nima kujë 'bënni sorope ngi nduwë kari timo do kpa götö. Lijë kilala kenze konzi tönë ga ngi nduwë ti duru mo lijë kari timo. Römöyi lijë ëdi 'deni ngosi do kpa götö, (ma këdi ra ro lingere ti ndi 'do kombi ndi ngi mi kuluku riyö 'do kömö do kpa götö).

⁹ Kina doo lijë kodö këki 'deni kari yaga do kulöngö pöpö tine, lijë ari ko'ja pa'do kurö'bö 'deni molo yayi ti kenze domo ti mangolo'bo ngila mo.

¹⁰ Yësu iya te, “Kenze naga nime kuguke giri nime ne o'deke moto ga kako dayi.”

¹¹ Kina Simona Pitörö kileki ngi kari mi sorope, bo kari kilala duru tönë yaga do kpa götö. Kenze ma löbu na 'do kilaka koso mi duru nima. Kenze naga nima ëdi pili kuluku mota kodö domo mota

(153). Kenze naga nima koso pele mi duru nima kozo a nima tara ne duru o'bo e'benni ngi te go bi mo, irica de gbi yo.

¹² Kina bo kiya zinni tēgē, “Akoke tonyo mo.”

Tine lije ilaja rōnni de kpe tititi bo, kiya te, “Ni ye mo na?” Rōmōyi lije ikali bo 'deni ro nere 'benni Yēsu.

¹³ Kina bo kogba mangolo'bo mo tōnē ga ngi koza zinni gbi ti kenze mo ga.

¹⁴ Ame na ro tado 'ba Yēsu ma mi mota ame bo koloma ro tado tileme ro bo zi bo koso go bo ga di potō tado abo ame bo kēnyi kodo yaga di mi tōlē ne.

Yēsu Ni Ti Simona Pitōrō

¹⁵ Kina odo lije konyo kpenni 'deni pili tine, Yēsu enyi kititi Simona Pitōrō, bo iya te, “Simona kole 'ba Yowani, ni nime o'o ma ngi ro do kiteli di do t'o nime lepī yi ga ko'o ma ne ya?”

Pitōrō iya te, “Nere, ro ma laka ikali 'deni ngi mo'o yi.”

Bo iya te, “Laka, ongo go kamōlō ma naga nime.”

¹⁶ Kina bo kēnyi kititi Pitōrō gbi 'bōwu, bo iya te, “Simona kole 'ba Yowani, ni nime o'o ma ngi?”

Pitōrō ileki domo zi bo, iya te, “Nere, ro ma laka ikali 'deni ngi mo'o yi.”

Bo iya te, “Laka, ongo go kamōlō ma naga nime.”

¹⁷ Kina bo kileki kititi Pitōrō 'bōwu gbi 'deni ro mi mota mo, bo iya te, “Simona kole 'ba Yowani, ni nime o'o ma ngi?”

Pitörö 'deni rɔ meri gɔ lende 'ba akititi nime Yësu kileki kititi bo ɳbɔ mĩ mota ti akititi kɔtɔkɔtɔ nime ne. Bo iya te, “Nere, ikali wa pili 'deni mɔlo, kina ikali 'deni ɳgĩ rɔ ma laka mɔ'ɔ yi.”

Yësu iya te, “Laka, oɳgɔ gɔ kamölö ma naga nime.

¹⁸ Rɔ ma laka miya ziyi, tönë keddĩ gba dɔ yɔbi 'bĩ bine ne, oloma rɔ tusu bɔɳgɔ 'bĩ röyi, kënyi kari ë'bĩ gɔ bi ame ko'dɔkɔ tari teyi. Ne ɔdɔ kiya te köndë 'deni, ti koloma 'deni toja köziyi, kina bɔ mɔtɔ ti kako 'deni ɳgĩ kudödu yi koto yi kari gɔ bi ame ko'dɔkɔ ë'bĩ dë tari teyi ne.”

¹⁹ Dɔɳgala nime Yësu kedi rɔ tiya mo ne, bo edi kiya tolë ame kedi kömö dɔ Pitörö kada mɔtɔ ame 'dɔ kileme löbu 'ba Bɔko'ba ne.

Kina bo kënyi kiya zi Pitörö, bo iya te, “Ösö goma.”

²⁰ Kina ɔdɔ Pitörö kuyi kɔmɔ bo kileki yi'böwu tine, bo o'ja bɔ mɔtɔ 'deni gbĩ kedi kozi gönni. Bo ma tönë Yësu kɔ'ɔ kulöwö ne, bo na ma gbĩ kënyi kösö gönni ne. Bo na tönë kese ɳgɔsi ɳgila Yësu mĩ kada ma tönë lijë kedi rɔ tonyo kpënni ne 'dɔ bo kititi Yësu, bo kiya te, “Yë mo na kedi kari kususu yi zi turu ya, ɳere?”

²¹ Kina ɔdɔ Pitörö ko'ja bɔ nima 'deni kɔzɔ a nima tara tine, bo iya te, “Nere, bɔ nime wa'di na ti ko'dɔ rönĩ zi bo?”

²² Yësu iya te, “Dɔ kiya te mo'dɔkɔ pele 'dɔ bo koloma ɳbɔ koda kada ma ame mëdi mileki mako timo dɔliɳɔ nime bine ne ndɔbɔ 'bĩ inza teyi. Ni 'bëyi ösö goma.”

²³ Gɔ lende nime Yēsu kiya kɔzɔ a nime te ne na bɔ kɔsɔ gɔ bo ga koloma rɔ tiya mo, liɲɛ iya te bɔ nima inza kɔlɛ kpe. Ne tine, lende nima Yēsu iya dɛ te, bɔ nima inza kɔlɛ kpe. Lende ma bo kiya, bo iya te, “Ɔdɔ mo'dɔkɔ pele 'dɔ bo koloma ɲbɔ koda kada ma ame mɛdɪ mileki mako timo dɔliɲɔ nime bine ne ndɔbɔ 'bi inza teyi.”

²⁴ Bɔ mo nima bo na me kɛdɪ kiya lende naga nime ne, kina bo na me gbɪ ki'di 'dɔ kugu. Kina dikali ɲɣɪ lende abo naga nime ɛdɪ rɔ ma laka.

²⁵ Gɔ rɔ lende ma na me, ne lende mɔtɔ ga ame Yēsu ko'dɔ ne ɛdɪ ɲbaɲɪ ame kugu dɛ su bine. Ɔdɔ kiya te ki'di rɔ, rɔ tugu mo rɔ kɔtɔkɔtɔ mɪ waraga, bi inza rɔmo mɪ dɔliɲɔ bine.

Jur Mödö
Jur Modo: Ndose Kodo Laka, Buku 'ba Tisaki ni Todo
to Lömu La'ja 'Ba Yösu Kurisitö Nere Ze New
Testament+

copyright © 1998 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Jur Mödö

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-04-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Apr 2025 from source
files dated 26 Apr 2025
4cdbc69b-5207-55d8-8df2-e743cba8dc07